

Jasmine Nousiainen

SUOMALAISTEN MEDIANKÄYTTÄJIEN KÄSITYKSIÄ JA ASEENTEITA VÄKIVALLAN TEKIJÖISTÄ JA SYISTÄ

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Jasmine Nousiainen: Suomalaisten mediankäyttäjien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöistä ja syistä
Pro gradu -tutkielma, 83 sivua
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden tutkimus-ohjelma, kansanterveystiede
Ohjaaja: Sari Fröjd
Huhtikuu 2023

Väkivalta on globaali kansanterveysongelma, joka voi aiheuttaa lukuisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveysongelmia yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnille ympäri maailmaa. Väkivaltaa ja sen aiheuttamia haittoja voidaan muiden terveysongelmien tapaan kuitenkin estää ja ehkäistä. Tämä tapahtuu vaikuttamalla väkivaltaista käyttäytymistä aiheuttaviin syihin, joista yhdeksi merkittäväksi aiheuttajaksi on tunnistettu häpeän tunteen kokemus. Tämä on merkittävä havainto, sillä väkivallan tekijään voi kohdistua erilaisia häpeää aiheuttavia, eli juuri väkivallan tekemiseen ajavia asenteita.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten mediankäyttäjien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöihin ja väkivallan syihin liittyen. Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisia käsityksiä väkivallan tekijään ja väkivallan syihin liitetään sekä millaisia asenteita näihin väkivallan käsitteisiin tekijöihin kohdistuu niin väkivallan tekemisen kuin sen taustalla vaikuttavien syidenkin vuoksi. Tutkimus rajattiin käsittelemään julkisilla paikoilla tapahtuvaa fyysistä väkivaltaa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena poikkileikkaustutkimuksena. Tutkimuksen aineistona käytettiin Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisestä tietovarustosta peräisin olevaa valmiiksi kerättyä kvalitatiivista haastatteluaineistoa: ”Näkemyksiä väkivallasta ja rikostiedon lähteet 2017”. Käytetty aineisto koostui neljän kohderyhmäkeskustelun litteroinneista. Aineisto analysoitiin käyttämällä induktiivista teema-analyysia, aineiston latenteja teemoja analysoiden.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että haastateltavilla oli erilaisia käsityksiä väkivallan tekijästä ja tämän piireistä sekä väkivallan syistä. Monet näistä väkivallan tekijään ja sen syihin liittyvistä käsityksistä olivat haastatteluryhmien ja haastateltavien välillä yhteneviä, jolloin niistä muodostettiin tutkimuksen teemoja. Lisäksi tulokset osoittavat, että näihin käsitettyihin väkivallan tekijöihin sekä heihin liittyviin käsitettyihin syihin kohdistui erilaisia asenteita. Nämä asenteet vaihtelivat negatiivisista neutraaleihin ja positiivisiin asenteisiin.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että väkivallan tekijään voi kohdistua niin väkivallan tekijyyteen kuin väkivallan tekijään liittyviin väkivallan syihin liittyviä negatiivisia, neutraaleita ja positiivisia asenteita. Näillä asenteilla voi aikaisempien tutkimusten mukaan olla merkittäviä vaikutuksia väkivallan tekijän hyvinvointiin, palveluihin hakeutumiseen ja pääsyyn sekä väkivaltaisen käyttäytymisen jatkumiseen ja sitä kautta koko väkivaltaongelmaan. Väkivallan tekijään kohdistuvat negatiiviset asenteet näyttävätkin muodostavan väkivaltaista käytöstä vahvistavan kierteen. Väkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmasta tulevaisuudessa olisi tärkeä tutkia, miten näitä ihmisten negatiivisia asenteita pystyttäisiin muuttamaan ja positiivisia asenteita vahvistamaan sekä millainen vaikutus asennemuutoksella voisi osana väkivaltaongelman ratkaisemisesta olla.

Avainsanat: terveys, väkivalta, väkivallan tekijä, väkivallan syyt, asenteet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
2 Väkiältä terveydellisenä ongelmana	4
2.1 Väkivallan käsite ja konteksti tässä tutkimuksessa	4
2.2 Väkiältä moniulotteisena terveysongelmana	6
2.3 Väkivallan tekemisen syitä ja selittäviä tekijöitä	8
3 Asenteet toiminnan ohjaajina	11
3.1 Asenne käsitteenä ja tässä tutkimuksessa.....	11
3.2 Syyt asenteiden taustalla	13
3.3 Asenteiden vaikutukset	14
3.4 Asenteisiin ja sitä kautta käyttäytymiseen vaikuttaminen	17
4 Asenteet väkivallan kontekstissa	20
4.1 Väkivallan mahdollisiin tekijöihin kohdistuvia asenteita.....	20
4.2 Väkivallan tekijän mahdolliseen taustaan liittyviä asenteita	24
4.3 Väkivallan tekijään kohdistuvien asenteiden mahdollisia vaikutuksia	28
5 Tutkimuksen toteuttaminen	31
5.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	31
5.2 Tutkimusmenetelmä.....	32
5.3 Tutkimusaineisto	34
5.4 Aineiston analyysi	36
6 Tulokset	39
6.1 Käsitykset väkivallan tekijöistä ja näiden piirteistä	39
6.2 Käsitykset väkivallan syistä.....	45
6.3 Asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan	53
7 Pohdinta	64
7.1 Tulosten tarkastelu.....	64
7.2 Tutkimuksen eettisyys.....	68
7.3 Tutkimuksen luotettavuus	70
7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	73
Lähdeluettelo	76

1 JOHDANTO

Väkivalta koskettaa jollakin tavalla jokaista ihmistä. Se on vakava ja globaali kansanterveysongelma, joka voi aiheuttaa lukuisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveyshaasteita niin yksilöille, yhteisöille kuin yhteiskunnillekin. Nämä haasteet ovat näkyvissä kaikkialla maailmassa ja vaihtelevat vakavuudeltaan ja kestoaltaan. Pahimmillaan väkivalta voi johtaa jopa kuolemaan. (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 19; Farhud 2015; Rivara, Adhia, Lyons, Massey, Mills, Morgan, Rowhani-Rahbar 2019.) Terveydellisten kustannusten lisäksi väkivalta aiheuttaa taloudellisia kustannuksia muun muassa terveydenhuollon menojen, työpoissaolojen sekä julkisen hallinnon kustannusten kautta (Krug ym. 2005, 19). Väkivaltaongelman vakavuudesta ja laajuudesta huolimatta, väkivaltaa ja sitä kautta sen aiheuttamia haittoja voidaan muiden terveysongelmien tapaan vähentää ja ehkäistä. Tämä tapahtuu vaikuttamalla väkivaltaista käytöstä ja reagointia aiheuttaviin syihin. Nämä väkivallan taustalla olevat syyt voivat liittyä yksilöllisiin tekijöihin, kuten asenteisiin ja käyttäytymiseen tai laajempiin sosiaalisiin, taloudellisiin, poliittisiin, kulttuurisiin ja ympäristöllisiin tekijöihin, kuten eriarvoisuuteen. Väkivalta on yleensä seurausta näiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. (Krug ym. 2005, 19–20, 31.)

Kansanterveystieteen näkökulmasta väkivallan ennaltaehkäisy on tärkeä tehtävä, sillä kansanterveystyön ensisijaisena tehtävänä on ennaltaehkäisy ja terveyden edistäminen (Krug ym. 2005, 20). Kansanterveyden velvollisuutena onkin puuttua ja vaikuttaa sellaisiin asioihin, joilla voidaan katsoa olevan minkäänlaisia vaikutuksia hyvinvointiin (Williams & Donnelly 2014). Väkivallan vaikutus yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien hyvinvointiin on ilmeinen ja väkivallan voidaan ajatella olevan ikään kuin kaksisuuntainen terveysongelma, sillä se voi sekä johtua terveyshaasteista että aiheuttaa niitä. Väkivallan merkittävät terveysvaikutukset on vahvistettu myös lukuisissa tutkimuksissa, joten aiheen tarkastelu eri näkökulmista on kansanterveydellisesti merkittävää. (Gilligan 2000; Krug ym. 2005, 33–34; Farhud 2015.) Väkivalta ja sen ehkäisy ovat myös jatkuvasti ajankohtaisia niin suomalaisessa kuin globaalissakin kontekstissa. Väkivalta on vahvasti läsnä ihmisten arjessa muun muassa itse tehtynä, itse koettuna, läheisten kautta koettuna tai median kautta havaittuna. Lisäksi nykyinen maailmantilanne, jossa suomalainenkin väestö on kohdannut pandemian ja seuraa Euroopassa käytävää hyökkäyssotaa voi vaikuttaa siihen, että

väkivallalta tulee mahdollisesti näiden kriisien aiheuttamista erinäisistä syistä vielä lisääntymään, tai näin on ainakin havaittu aiemmin käyvän. (Krug ym. 2005, 19, 53.)

Väkivallan ennaltaehkäisyyn voidaan siis katsoa olevan sekä kansanterveydellisesti että ajankohtaisesti merkittävää, jopa elintärkeää. Ennaltaehkäisy väkivallan kontekstissa tarkoittaa väkivallan syihin vaikuttamista (Krug ym. 2005, 20). Väkivallan etiologiaa tutkittaessa on havaittu, että väkivaltaisen käyttäytymisen merkittävä aiheuttaja on häpeän tunteen kokemus. Tämä on välttämätön, joskin ei yksinään riittävä, väkivaltaisuuteen ajava tekijä silloin, kun yksilöllä ei ole keinoja käsitellä häpeän tunnetta. (Gilligan 2000.) Tämä on tärkeä havainto, sillä väkivaltaiseen henkilöön sekä väkivallan taustalla oleviin syihin voi kohdistua erilaisia häpeää aiheuttavia asenteita, kuten ennakkoluuloja ja leimaamista (Kjelsberg, Skoglund & Rustad 2007; Gerber & Jackson 2016). Nämä asenteet voivat aiheuttaa esimerkiksi stigmaa ja sitä kautta alemmuuden tunnetta, eli juuri niitä tunteita, jotka voivat ajaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Gilligan 2000). Lisäksi rikollisuuden syitä selittävän leimaamisteorian mukaan rikoksen, kuten väkivaltarikoksen tehnyt henkilö voi saada muilta ihmisiltä rikollisen leiman, mikä vaikuttaa rikoksen tekijän käsitykseen itsestään ja sitä kautta rikollinen käyttäytyminen voi todennäköisemmin jatkua (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018). Näin ollen häpeän tunteen aiheuttajaan kohdistuvien toimien voidaan nähdä olevan osa vaikuttavaa väkivallan ehkäisemis- ja sitä kautta kansanterveystyötä. Väkivaltaisen käytöksen taustalla oleva syy, häpeän tunne, ja väkivaltaisen henkilön mahdollinen häpeää aiheuttava ja sitä kautta väkivaltaa mahdollisesti lisäävä leimautuminen näyttävätkin muodostavan kierteen häpeän ja väkivallan välille. Näiden havaintojen puitteissa haluankin tässä tutkimuksessa selvittää, millaisia käsityksiä ja asenteita suomalaisilla mediankäyttäjillä on väkivallan tekijään ja väkivallan syihin liittyen. Väkivallan tekijään liittyviä käsityksiä ja asenteita selvittämällä voidaan tehdä johtopäätöksiä niiden mahdollisista vaikutuksista väkivaltaisen henkilön leimautumiseen ja sitä kautta väkivallan mahdolliseen jatkumiseen sekä lisätä yleisesti tietoutta asenteiden vaikutuksista.

Motivaatio aloittaa tutkimus, jossa tarkastellaan väkivaltaisiin ihmisiin kohdistuvia käsityksiä ja asenteita sai alkunsa väkivaltautisoinnin kommenttien lukemisesta. Osassa kommentteista ihmiset jakavat rajujakin tuomioita ja nimityksiä väkivaltaisille ihmisille tunnekuhuissaan. Olenkin usein pohtinut, että keitä tällaiset kansantuomiot oikein hyödyttävät. Aikaisempaan tutkimukseen pohjaten on nimittäin selvää, että erilaisilla asenteilla voi olla merkittäviä vaikutuksia. Erityisesti leimaavat, tuomitsevat,

ennakkoluuloiset ja muut negatiiviset asenteet voivat olla yksilön hyvinvoinnin ja paranemisen kannalta haitallisia. Väkivallan tekijään liittyvien asenteiden kontekstissa asenteet vaikuttavat niin yksilön hyvinvointiin kuin hänen väkivaltaisen käytöksensä jatkumiseenkin. Näin ollen negatiivisten asenteiden voidaan katsoa vaikuttavan asenteiden kohteen itsensä lisäksi myös muuhun väestöön. (Frischknecht, Beckmann, Heinrich, Kniest, Nakovics, Kiefer, Mann & Hermann 2011; Mora-Ríos, Ortega-Ortega & Medina-Mora 2017; Kivivuori ym. 2018; Helkama, Myllyniemi, Liebkind, Ruusuvoori, Lönnqvist, Hankonen, Renvik, Jasinskaja-Lahti & Lipponen 2020.) Tutkimusta väkivallan tekijään kohdistuvista asenteista on kuitenkin verrattaen vähän, sillä monet tutkimukset käsittelevät vain yleisesti väkivaltaan liittyvää asennoitumista ja sen vaikutuksia tai vankeihin ja rikollisiin kohdistuvia asenteita, mutta nimenomaan väkivallan tekijään kohdistuviin asenteisiin liittyvää tutkimusta on melko vähän. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on täyttää tätä tiedonaukkua, jotta ymmärtäisimme ilmiötä ja sen vaikutuksia paremmin.

Tutkimus on laadullinen poikkileikkaustutkimus, jossa suomalaisten mediankäyttäjien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöihin ja väkivallan syihin liittyen tarkastellaan aineistolähtöisesti. Tutkimus rajataan käsittelemään julkisilla paikoilla tapahtuvan fyysisen väkivallan tekemistä. Tutkimus alkaa taustoituksella, jossa määrittelen ja rajaan tutkimuksen aiheen kannalta olennaisia käsitteitä ja teorioita sekä esittelen tutkimuksen aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta. Tämä kirjallisuuteen ja aikaisempaan tutkimukseen pohjaava taustoitus keskittyy väkivallan ja asenteen käsitteisiin sekä niiden taustoihin ja niihin liittyviin ilmiöihin. Lisäksi taustoituksessa tarkastellaan väkivallan tekijän ja asenteiden välistä yhteyttä. Taustoituksen jälkeen esittelen tutkimuksen toteuttamisen, eli tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet ja tutkimuskysymykset sekä tutkimusmenetelmän, aineiston ja aineiston analyysitavan. Tutkimuksen toteuttamisen kuvaamisen jälkeen esittelen analyysin tuloksena syntyneet tutkimustulokset tutkimuskysymyksittäin. Lopuksi kuvaan vielä tutkimuksen keskeisimmät tulokset suhteessa aiempaan tutkimukseen, pohdin tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä esittelen tekemäni johtopäätökset ja jatkotutkimustarpeet.

2 VÄKIVALTA TERVEYDELLISENÄ ONGELMANA

Väkivalta on vakava ja globaali kansanterveysongelma, joka voi aiheuttaa lukuisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveyshaasteita niin yksilöille, yhteisöille kuin yhteiskunnillekin ympäri maailmaa. Näiden haasteiden vaikutukset vaihtelevat vakavuudeltaan ja kestoaltaan lievistä vakaviin sekä lyhyt- ja pitkäaikaisiin vaikutuksiin. Pahimmillaan väkivalta johtaa kuolemaan. (Krug ym. 2005, 19; Williams & Donnelly 2014; Farhud 2015; Rivara ym. 2019.) Terveydellisten kustannusten lisäksi väkivalta aiheuttaa taloudellisia kustannuksia muun muassa terveydenhuollon menojen, työpoissaolojen sekä julkisen hallinnon kustannusten kautta (Krug ym. 2005, 19). Tässä luvussa esittelen väkivallan määritelmän sekä yleisesti että tämän tutkimuksen aiheen näkökulmasta. Lisäksi kuvaan väkivallan mahdollisia terveysvaikutuksia ja -seurauksia sekä väkivallan syitä ja selittäviä tekijöitä.

2.1 Väkivallan käsite ja konteksti tässä tutkimuksessa

Väkivallan käsitettä voidaan määritellä useilla eri tavoilla (Krug ym. 2005, 21; Farhud 2015). Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan fyysisen voiman tai vallan tahalliseksi käytöksi tai sillä uhkaamiseksi itseä, toista ihmistä, ihmisryhmää tai yhteisöä kohtaan. WHO:n määritelmän mukaan väkivalta johtaa tai voi johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammautumiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. (Krug ym. 2005, 21; Bildjuschkin, Ewalds, Hietamäki, Kettunen, Koivula, Mäkelä, Nipuli, October, Peltonen & Siukola 2019, 5.) Tässä tutkimuksessa väkivallan käsitteellä viitataan tähän WHO:n määritelmään. Kuten WHO:n määritelmästä tulee ilmi, väkivalta voi kohdistua itsen, toisiin ihmisiin ja ihmisryhmiin tai yhteisöön. Tässä tutkimuksessa väkivaltaa tarkastellaan näistä pääosin ihmisten välisellä tasolla. Ihmisten välistä väkivaltaa voidaan edelleen jaotella eri tavoin, kuten väkivaltaan liittyvien ihmissuhteiden sekä väkivallan paikan ja ilmenemismuodon mukaan. Tämän tutkimuksen kannalta oleellinen raja on tarkastella väkivaltaa sen paikan sekä ilmenemismuodon mukaan. Väkivaltaa voi tapahtua yksityisillä tai julkisilla paikoilla ja se voi olla muodoltaan fyysistä, henkistä, seksuaalista, taloudellista, kemiallista, välineellistä tai kulttuuriin liittyvää väkivaltaa sekä laiminlyöntiä. (Bildjuschkin ym. 2019, 6–10.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan julkisilla paikoilla ja julkisissa tiloissa tapahtuvaa fyysistä väkivaltaa. Julkisilla paikoilla tapahtuvalla väkivallalla tarkoitetaan nimensä mukaisesti julkisilla paikoilla tai julkisissa tiloissa tapahtuvaa väkivaltaa. Tällaisia paikkoja tai tiloja voivat olla esimerkiksi työpaikat, koulut ja laitokset. (Bildjuschkin ym. 2019, 8.) Näiden julkisten paikkojen lisäksi tässä tutkimuksessa otetaan huomioon myös muun muassa kaduilla ja yökerhoissa tapahtuva fyysinen väkivalta. Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa ihmisen ruumiillista koskemattomuutta loukataan tahallisesti (Bildjuschkin ym. 2019, 9). Tämä voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista, kuristamista, tukistamista sekä terä- tai ampuma-aseen käyttämistä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Julkisilla paikoilla tapahtuvan fyysisen väkivallan tekijä voi olla kuka tahansa. Väkivallan tekijät voivat olla eri ikäisiä, eri sukupuolta edustavia, eri taustaisia sekä uhrilleen tuttuja tai tuntemattomia, muttei julkisen paikan väkivallan määritelmän puitteissa uhrin perheenjäseniä tai lähisuhteessa hänen kanssaan olevia. (Krug ym. 2005, 23.) Julkisilla paikoilla tapahtuvaan fyysiseen väkivaltaan viitataan tässä tutkimuksessa yksinkertaisuuden vuoksi vain käsitteellä väkivalta.

Julkisilla paikoilla tapahtuvaa fyysistä väkivaltaa tarkastellaan tutkimuksessa erityisesti suomalaisessa kontekstissa. Suomessa fyysisen väkivallan tekeminen sen eri vakavuusastein on rikosoikeudellisesti rangaistava teko. Toisin sanoen väkivallan tekeminen on Suomen laissa määritelty rikokseksi, jolloin väkivaltaa tehdessään väkivallan tekijä syyllistyy rikokseen. Suomessa väkivallasta säädetään muun muassa rikoslaisissa (39/1889) luvussa 21 henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista (21.4.1995/578). Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset pitävät sisällään muun muassa tapon, pahoinpitelyn sen eri vakavuusastein sekä tappeluun osallistumisen. (Rikoslaki 1889/39, luku 21; Kivivuori ym. 2018.) Suomessa vuonna 2021 viranomaisten tietoon tuli 36 525 henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta. Näistä suurin osa (34 123) oli pahoinpitelyrikoksia ja seuraavaksi suurin osa (1 663) törkeitä pahoinpitelyitä. Henkirikoksia vuonna 2021 tuli viranomaisten tietoon 83 ja tällaisten yrityksiä 374. (Suomen virallinen tilasto SVT.) Viranomaisten tietoon tuleekin vuosittain väkivallan tekoja ja sen aiheuttamia kuolemia. Nämä viranomaisten tietoon tulevat väkivaltatapaukset ovat kuitenkin vain osa ilmiötä, sillä läheskään kaikki tieto väkivallasta ei päädy viranomaisille (Farhud 2015; Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2018). Tämä johtuu väkivallan piilevästä ja piilorikollisesta luonteesta sekä siitä, että väkivallan uhrit usein aliraportoivat tai piilottavat

heihin kohdistunutta väkivaltaa (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014, 25; Williams & Donnelly 2014).

2.2 Väkivalta moniulotteisena terveysongelmana

Viimeisten vuosikymmenten aikana väkivalta on alettu näkemään rikosoikeudellisen ongelman lisäksi myös kansanterveydellisenä ongelmana (Rivara ym. 2019). Väkivalta onkin ilmenemismuodostaan riippumatta merkittävä ja vakava kansanterveysongelma ja kansanterveyttä uhkaava tekijä kaikkialla maailmassa (Olofsson, Lindqvist, Shaw & Danielsson 2012; Williams & Donnelly 2014; Farhud 2015). Väkivallalla on sekä suoria että epäsuoria terveysvaikutuksia ihmisten terveyteen. Nämä vaikutukset voivat olla lyhyt- tai pitkäaikaisia tai jopa elinikäisiä ja seuraaville sukupolville ulottuvia. Väkivallan suorat ja epäsuorat sekä lyhyet- ja pitkäaikaiset terveysvaikutukset voivat vaikuttaa niin väkivallan uhriin kuin tekijäänkin sekä laajemmin yhteisöihin ja yhteiskuntaan, joissa uhrin ja tekijän elävät. Väkivalta voi aiheuttaa esimerkiksi fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia terveysongelmia sekä turvattomuutta ja taloudellisia kustannuksia. Väkivallasta johtuvat yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatason terveysvaikutukset voivat olla kumulatiivisia ja ne vaihtelevat ihmisen taustan sekä väkivallan muodon ja vakavuuden mukaan. (Olofsson ym. 2012; Williams & Donnelly 2014; Rivara ym. 2019; Andersen & Christensen 2022.)

Väkivallan aiheuttamat fyysiset terveysvaikutukset ja vammat ovat yleisiä etenkin väkivallan uhrien keskuudessa. Niistä yleisimpiä ovat esimerkiksi kehon kivut ja mustelmat, murtuneet hampaat ja luut sekä aivovammat ja sukupuolitaudit. (Farhud 2015.) Rivara ym. (2019) tunnistavat myös väkivallasta aiheutuvia fyysisiä vammoja. Heidän mukaansa väkivalta vaikuttaa aivoihin, neuroendokriiniseen järjestelmään ja immuunivasteeseen, minkä seurauksena esimerkiksi sydän- ja verisuonitautien sekä ennenaikaisen kuolleisuuden riskit kasvavat (Rivara ym. 2019). Sairauksista ja terveysongelmista johtuvien ennenaikaisten kuolemien lisäksi väkivalta aiheuttaa myös ikään kuin suoria kuolemia, eli suoraan väkivallan seurauksena aiheutunutta kuolemaa (Krug ym. 2005, 237). Erilaisten terveysvaikutusten lisäksi väkivalta voi vaikuttaa merkittävästi myös ihmisten terveystietoisuuteen ja sitä kautta fyysiseen terveyteen. Farhud (2015) mainitsee syömiseen, uneen ja päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat sekä sosiaaliseen ja fyysiseen toimintaan liittyvät haasteet esimerkkeinä väkivallan aiheuttamista terveystietoisuuden

haasteista. Terveyskäyttäytymisen haasteita, erityisesti riskikäyttäytymistä voi esiintyä väkivallan uhrien lisäksi myös tyypillisesti väkivallan tekijöillä (Krug ym. 2005, 42).

Väkivallalla on fyysisten terveysvaikutusten lisäksi kauaskantoisia vaikutuksia myös mielenterveyteen (Vargas 2020). Väkivallasta aiheutuviksi yleisiksi mielenterveyshäiriöiksi Farhud (2015) ja Rivara ym. (2019) mainitsevat masennuksen, ahdistuneisuushäiriöt ja posttraumaattisen stressihäiriön. Lisäksi Rivara ym. (2019) mainitsevat väkivallan seuraukseksi itsetuhoisuuden ja itsemurhat. Merkittävää on, että väkivallan aiheuttamat psyykkiset seuraukset voivat vaikuttaa todella pitkälle ihmisen elämässä ja aiheuttaa myöhempää itseen tai muihin kohdistuvaa väkivaltaa. Lisäksi esimerkiksi itsemurhat eivät ole ainoastaan väkivallan uhrien taakka, sillä myös aikuiset väkivallan tekijät kuolevat muita todennäköisemmin itsemurhaan. (Rivara ym. 2019.)

Väkivallalla on fyysisten ja psyykkisten terveysvaikutusten lisäksi merkittäviä vaikutuksia myös sosiaaliseen terveyteen ja hyvinvointiin, mitkä taas osaltaan voivat lisätä negatiivisia fyysisiä ja psyykkisiä terveysvaikutuksia. Väkiältä vaikuttaa kielteisesti muun muassa sosiaaliseen vuorovaikutukseen perheen, ystävien ja yhteiskunnan kanssa sekä aiheuttaa ongelmia koulutuksessa ja työssä. (Farhud 2015.) Väkivallan tekijöiden keskuudessa on esimerkiksi havaittu, että tekijöille on tyypillistä syyllistyä väkivallan lisäksi myös muihin rikoksiin, mikä voi aiheuttaa ongelmia esimerkiksi koulunkäynnin suhteen. Tällaiset negatiiviset kehityskulut taas lisäävät sosiaalisia terveysongelmia entisestään. (Krug ym. 2005, 42.) Sen sijaan väkivallan uhriin liittyen Rivara ym. (2019) tuovat esille esimerkiksi sen, kuinka väkivallan aiheuttamat vammat voivat rajoittaa ihmisen työkykyä niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Tähän liittyen esimerkiksi Andersen & Christensen (2022) havaitsivat tutkimuksessaan väkivallan kokemisen lisäävän sairauslomien määrää.

Väkivallasta johtuvat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset terveyshaasteet koskettavat useimmiten väkivallan uhria itseään sekä joiltain osin myös väkivallan tekijää. Yksilöiden välinen väkiältä vaikuttaa kuitenkin myös heidän läheisiinsä, kuten ystäviin ja perheeseen sekä laajemmin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. (Krug ym. 2005, 42; Rivara ym. 2019.) Väkiältä on rasite esimerkiksi terveydenhuollolle, sillä se aiheuttaa terveydenhuollon kustannusten kasvua ja palveluiden ruuhkautumista. Väkiältä heikentää muutenkin monia peruspalveluita ja horjuttaa yhteiskuntarakennetta. Väkivallasta aiheutuu myös muitakin

kuin terveydenhuollon kustannuksia esimerkiksi julkisen hallinnon menojen, työpoissaolojen ja tuottavuuden laskun kautta. (Krug ym. 2005, 30, 42.)

2.3 Väkivallan tekemisen syitä ja selittäviä tekijöitä

Väkivaltaongelman vakavuudesta ja laajuudesta huolimatta, väkivaltaa ja sitä kautta sen aiheuttamia haittoja voidaan vähentää ja ehkäistä. Tämä tapahtuu vaikuttamalla väkivaltaista käytöstä ja reagointia aiheuttaviin syihin. Nämä väkivallan taustalla olevat syyt voivat liittyä yksilöllisiin tekijöihin tai laajempiin sosiaalisiin, taloudellisiin, poliittisiin, kulttuurisiin ja ympäristöllisiin tekijöihin. Väkivaltaisen käytöksen syyt eivät ole kuitenkaan yksiselitteisiä, vaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen voivat ajaa monet eri tekijät ja monien eri tekijöiden yhteisvaikutus. Ekologinen malli on yksi väkivallan syitä erittelevä malli. Mallissa väkivallan syitä tarkastellaan yksilötasolla, sosiaalisten suhteiden tasolla sekä yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. (Krug ym. 2005, 19–20, 31; Benjamin, Koirikivi & Kuusisto 2020.) Väkivallan rikollisen luonteen vuoksi väkivaltaa ja sen syitä voidaan pyrkiä ymmärtämään myös rikollisuuden syitä selittävillä teorioilla. Tämä on kannattavaa, sillä väkivallan syiden ymmärtämisen tapaan myös yleisesti rikollisuuden syiden ymmärtäminen mahdollistaa rikollisuuden ehkäisyn. (Kivivuori ym. 2018.) Kansanterveystieteellä ja -työllä on tärkeä rooli väkivallan vähentämisessä ja ennaltaehkäisemisessä, eli väkivallan syihin vaikuttamisessa (Williams & Donnelly 2014; Farhud 2015).

Ekologisen mallin yksilötasolla väkivaltaa selitetään yksilön käyttäytymiseen vaikuttavien biologisten, demografisten ja henkilöhistoriaan liittyvien tekijöiden kautta (Krug ym. 2005, 31, 33). Biologisten tekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna rikollisuuden syitä selittävän evoluutiokriminologian mukaan ihmisen käyttäytyminen ja valinnat selittyvät ihmisille evoluution kautta kehittyneiden käyttäytymispiirteiden mukaan. Rikollisuutta selittävässä valikoitumisteoriassa rikollisuuden ajatellaan niin ikään johtuvan perinnöllisistä käyttäytymistekijöistä. (Kivivuori ym. 2018.) Demografisten tekijöiden osalta esimerkiksi evoluutiokriminologiassa väkivallan epäillään johtuvan sukupuoleen ja ikään liittyvistä tekijöistä. Miesten on esimerkiksi havaittu syyllistyvän väkivaltaan naisia useammin, etenkin nuoruusiässä, sukupuoleen ja ikään liittyvien ominaisuuksien vuoksi. (Davidson & Canivez 2012; Kivivuori ym. 2018; Benjamin ym. 2020.) Henkilöhistoriaan liittyvien tekijöiden osalta on havaittu, että esimerkiksi kaltoinkohdelluksi tulemisen kokemukset, väkivallan uhriksi

joutuminen tai väkivallan todistaminen voivat johtaa rikoskäyttäytymiseen (Krug ym. 2005, 33; Davidson & Canivez 2012). Lisäksi yksilön aggressiivisuus, impulsiivisuus, heikko koulumenestys, päihteiden väärinkäyttö sekä fyysinen ja psyykinen terveydentila voivat johtaa väkivallan tekemiseen (Huttunen 1992; Krug ym. 2005, 31, 33; Kivivuori ym. 2018). Tämän tutkimuksen kannalta oleellinen väkivaltaa aiheuttava yksilötason tekijä on myös väkivallan tekemisen taustalla vaikuttava häpeän tunteen kokemus. Voimakkaan häpeän tunteen on nimittäin havaittu ajavan väkivaltaiseen käytökseen, mikäli yksilöllä ei ole keinoja käsitellä häpeän tunnetta. Tällöin väkivalta ja aggressiivisuus voivat tuntua yksilön ainoilta keinoilta taistella häpeän aiheuttamaa ahdistusta vastaan. (Huttunen 1992; Gilligan 2000.)

Ekologisen mallin sosiaalisten suhteiden tasolla tarkastellaan, miten yksilön sosiaaliset suhteet muovaavat yksilön käyttäytymistä ja kokemuksia joko väkivaltaista käyttäytymistä edistävään tai estävään suuntaan (Krug ym. 2005, 33). Väkivaltaisuus tai väkivallattomuus liittyvätkin usein ihmisen sosiaalisten suhteiden toimivuuteen (Huttunen 1992). Osa rikollisuutta selittävistä teorioista liittyy ainakin osittain juuri sosiaalisiin suhteisiin. Rikollisuutta selittävien oppimisteorioiden, kuten sosiaalisen oppimisen teorian mukaan rikoskäyttäytyminen, kuten esimerkiksi väkivaltaisuus opitaan ryhmässä ja sosiaalisissa tilanteissa. Ryhmässä opitaan ja omaksutaan muun muassa malleja ja selittelytapoja rikoskäyttäytymiselle sekä rikoksiin kannustavia asenteita. Erityisesti nuorten keskuudessa on havaittu, että väkivallan hyväksyminen kaveripiirissä lisää todennäköisyyttä väkivaltaisuudelle. Lisäksi lapsen ja vanhempien välisellä suhteella on merkittävä vaikutus väkivaltaisuuteen ja sen omaksumiseen, sillä vanhempien kasvatuskäytännöillä ja läsnäololla on suuri vaikutus lapseen. Toisaalta oppiminen ei aina vaadi sosiaalisia suhteita, sillä esimerkiksi pelkkä väkivallan seuraaminen mediassa voi kehittää väkivaltaa hyväksyviä asenteita ja sitä kautta lisätä yksilön väkivaltaisuutta. (Krug ym. 2005, 33; Davidson & Canivez 2012; Kivivuori ym. 2018.) Oppimisteorioiden sijaan sosiaalisen kontrollin teoria selittää rikollisuutta sosiaalisten suhteiden osalta hieman päinvastaisesta, rikollisuutta ehkäisevästä näkökulmasta. Sen mukaan sosiaalinen kontrolli ja sosiaaliset suhteet voivat estää ja hillitä rikoskäyttäytymistä, kuten väkivallan tekemistä. Sosiaalisen suhteen, kuten parisuhteen nähdään motivoivan ihmistä olemaan tekemättä rikoksia, jottei ihmissuhde katkea. (Kivivuori ym. 2018.)

Ekologisessa mallissa väkivaltaa selitetään myös yhteisötasolla. Väkivallan todennäköisyyden on havaittu olevan suurempi tietynlaisissa yhteisöissä, kuten köyhillä tai

rappeutuneilla alueilla. Yhteisötason väkivaltaa selittäviä tekijöitä ovat myös väestön suuri heterogeenisuus, suuri väestötiheys, korkea työttömyysaste sekä laaja sosiaalinen eristyneisyys. (Krug ym. 2005, 33.) Lisäksi yhteisössä vallitsevat väkivaltaa hyväksyvät asenteet lisäävät todennäköisyyttä yhteisön jäsenten väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Davidson & Canivez 2012; Benjamin ym. 2020). Rikollisuutta ja etenkin uusintarikollisuutta selittävässä leimaamisteoriassa sen sijaan rikollisen, kuten väkivaltaa käyttävän ihmisen rikolliseksi leimaaminen nähdään rikollisuuteen ajavana tekijänä. Tämä selittyy sekä yksilön omalla ajattelulla että ympäristön suhtautumisella, kun rikokseen syyllistynyt saattaa omaksua häneen liitetyt käsitykset ja toisaalta hänellä voi olla vaikeuksia kiinnittyä takaisin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Yhteisöllä voi olla myös väkivallan tekemiseltä suojaava vaikutus. Rikollisuuden syitä selittävän sosiaalisen kontrollin teorian mukaan tietynlaiset paikallisyhteisöt voivat nimittäin estää rikoksien, kuten väkivallan tekemistä, mikäli ihmiset ovat tukeutuneet ja sitoutuneet yhteisöihinsä ja sitä kautta motivoituneet olemaan tekemättä rikoksia. (Kivivuori ym. 2018.)

Ekologisen mallin yhteiskuntatasolla väkivallan syitä selittävät laajemmat yhteiskunnalliset tekijät, kuten esimerkiksi väkivaltaa hyväksyvät normit ja asenteet. Lisäksi on vahvaa näyttöä siitä, että yhteiskunnallisesti väkivaltaa synnyttää merkittävästi niin taloudellinen kuin sosiaalinenkin eriarvoisuus. (Gilligan 2000; Krug ym. 2005, 31, 33–34; Bos 2018, 16; Benjamin ym. 2020; Chan 2021.) Rikollisuutta selittävässä valikoitumisteoriassa rikoskäyttäytymisen nähdään johtuvan ainakin osittain esimerkiksi juuri huono-osaisuuteen liittyvistä tekijöistä. Huono-osaisuuden yhteys rikoskäyttäytymiseen voi selittyä esimerkiksi sosiaalisen paineen teorialla. Siinä rikollisuuden nähdään johtuvan sosiaalisesta paineesta, joka johtuu yhteiskunnallisista olosuhteista, kuten rikollisuuteen ajavasta eriarvoisuudesta. Yhteiskuntatasolla leimaamisteoriassa sen sijaan ajatellaan, että esimerkiksi rangaistuksen uhka voisi estää rikokseen syyllistymisen, mutta toisaalta nähdään myös se, kuinka rangaistukset voivat vahvistaa rikoksen tekijän kokemaa leimaa ja tätä kautta rikoskäyttäytymisen jatkumista. Oppimisteorioissa ei myöskään nähdä pitkiä laitostuomioita parhaimpana ehkäisynä rikollisuudelle. (Kivivuori ym. 2018.) Tätä samaa näkemystä tukee myös Gilligan (2000), joka kuvaa väkivaltaisen käytöksen johtuvan häpeän tunteesta, jota rangaistus lisääisi vielä entisestään. Hänen mukaansa väkivallan määrä on lisääntynyt siitä lähtien, kun rikoslaki sekä rikosoikeus- ja rangaistusjärjestelmät otettiin käyttöön (Gilligan 2000).

3 ASEENTEET TOIMINNAN OHJAAJINA

Ihmisillä on monenlaisia asenteita monia eri asioita kohtaan. Asenteella tarkoitetaan myönteistä tai kielteistä suhtautumistapaa johonkin kohteeseen. Asenteet vaikuttavat eri asioihin ja ilmiöihin, mutta asenteisiin itseensä voidaan myös vaikuttaa. (Helkama ym. 2020.) Asenteiden vahvuuden ja luonteen sekä syiden ja seurausten ymmärtäminen on tärkeää, sillä tällaista ymmärrystä voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaisissa käytännön toiminnoissa ja interventioissa. Asenteiden ymmärtämisellä onkin ollut merkittävä vaikutus esimerkiksi erilaisissa politiikkaan, terveyteen, koulutukseen ja markkinointiin liittyvissä ohjelmissa ja sovelluksissa. (Howe & Krosnick 2017.) Tässä luvussa tarkastelen asenteen määritelmää yleisesti sekä tämän tutkimuksen näkökulmasta. Lisäksi kuvaan asenteiden mahdollisia syitä ja seurauksia sekä sitä, miten niihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan.

3.1 Asenne käsitteenä ja tässä tutkimuksessa

Asenteet ovat keskeinen osa jokaisen ihmisen yksilöllisyyttä (Bohner & Wänke 2002). Ne ovat johonkin sosiaalisesti merkitykselliseen kohteeseen kohdistuvia myönteisiä tai kielteisiä suhtautumistapoja. Asenteiden kohteet voivat olla konkreettisia ja rajattuja asioita tai abstrakteja ja laajoja ilmiöitä. Asenteet voivat kohdistua esimerkiksi johonkin henkilöön, ryhmään tai yhteiskunnalliseen kysymykseen. Laajemmin määriteltynä asenteeseen sisältyy tunne, ajatus ja toiminta. Nämä voivat ilmetä myönteisinä tai kielteisinä, voimakkuudeltaan erilaisina sekä suorina tai epäsuorina arvioina jostakin kohteesta. Tällainen arvioiminen käsittää kaikkea tunteisiin tai käyttäytymiseen liittyvää tai kognitiivista reagoitua. (Bohner & Wänke 2002; Helkama ym. 2020.)

Asenteet voivat olla pysyviä tai väliaikaisia, vahvoja tai heikkoja sekä tietoisia tai tiedostamattomia. Joidenkin määritelmien mukaan asenteet ovat pysyviä, vakaita ja muistiin tallentuvia käsityksiä, kun taas jotkut määritelmät kuvaavat asenteita väliaikaisiksi, kontekstin mukaan vaihteleviksi rakenteiksi. (Bohner & Wänke 2002.) Asenteiden ymmärtämisessä yksi merkittävämmistä edistysaskeleista onkin ollut asenteiden vaihtelevuuden tunnistaminen. Jotkut asenteet ovat puolestaan vahvoja ja jotkut taas heikkoja. Asenteen vahvuus vaikuttaa siihen, missä määrin asenne vaikuttaa ihmisen

ajatteluun, käyttöön ja toimintaan eri konteksteissa. Vahva asenne kestää muutoksia, pysyy ajan mittaan vakaana sekä vaikuttaa kognitioon ja toimintaan. (Howe & Krosnick 2017.) Huomion arvoista myös on, että kaikki asenteemme eivät ole kaikissa konteksteissa tietoisia, jolloin niiden ilmaisua voi olla erityisen vaikea hallita. Asenteet voidaan jakaa eksplisiittisiin, eli julkilausuttuihin ja tietoiisiin sekä implisiittisiin, eli spontaaneihin ja automaattisiin asenteisiin. (Helkama ym. 2020.)

Asenteiden kontekstissa oleellinen määriteltävä käsite on ennakkoluulon käsite. Ennakkoluulo määritellään usein nimittäin kielteiseksi asenteeksi, tunteeksi tai käyttäytymiseksi jotakin kohdetta kohtaan. Ennakkoluulolla viitataan kielteiseen, yleistyksen perustuvaan, virheelliseen, joustamattomaan ja stereotyyppiseen näkemykseen jostakin kohteesta, kuten ihmisestä tai ihmisryhmästä. Asenteiden tapaan ennakkoluuloilla on siten myös erilaisia seurauksia, mutta niihin pystytään vaikuttamaan. Ennakkoluuloissa on muitakin samoja piirteitä kuin asenteissa yleensä, sillä ne koostuvat asenteiden tapaan kognitiivisista, emotionaalisista sekä käyttäytymiseen liittyvistä tekijöistä. Ennakkoluulojen kognitiivisella osatekijällä viitataan ennakkoluulojen kohteisiin liitettyihin arvioihin ja stereotypioihin. Ennakkoluulojen emotionaalinen osatekijä tarkoittaa puolestaan sitä, millaisia tunnereaktioita ennakkoluulojen kohteisiin liittyy, eli esimerkiksi kuinka kielteisiä tai myönteisiä tunteita ennakkoluulojen kohteisiin kohdistetaan. Ennakkoluulojen käyttäytymiseen liittyvällä osatekijällä tarkoitetaan taas ennakkoluuloista johtuvaa toimintaa tai käyttäytymistä ennakkoluulojen kohdetta kohtaan. (Helkama ym. 2020.)

Tässä tutkimuksessa asenteella tarkoitetaan haastateltavien kaikenlaisia, myönteisiä, kielteisiä ja neutraaleja, pysyviä ja väliaikaisia sekä eksplisiittisiä ja implisiittisiä suhtautumistapoja asenteiden kohteisiin liittyen. Tutkimuksessa haastateltavien asenteiden kohteina tarkastellaan väkivallan tekijöitä niin itse väkivallan tekijyyteen liittyen kuin väkivallan tekemisen taustalla oleviin syihin liittyen. Koska tutkimuksessa tulee esille haastateltavien negatiivisiakin asenteita väkivallan tekijöitä kohtaan, tarkastellaan tutkimuksessa myös haastateltavien ennakkoluuloja väkivallan tekijöitä kohtaan yhtenä osana asenteiden tarkastelua. Haastateltavien asenteita ja ennakkoluuloja tarkasteltaessa otetaan huomioon myös näihin liittyvät mahdolliset kognitiiviset, emotionaaliset sekä käyttäytymiseen liittyvät osatekijät.

3.2 Syyt asenteiden taustalla

Asenteet muodostetaan ja omaksutaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Niiden muodostuminen johtuu monista eri tekijöistä ja prosesseista. (Helkama ym. 2020.) Yksi selitys asenteiden muodostumiselle on se, että ihmiset voivat asenteiden kautta palvella omia psykologisia tarpeitaan ja tavoitteitaan (Bohner & Wänke 2002). Bohner & Wänke (2002) ehdottavatkin kahta pääasennefunktiota tähän: 1) asenteet palvelevat tiedon organisointia sekä ohjaavat ja säätelevät lähestymistä ja välttämistä; 2) asenteet palvelevat korkeampia psykologisia tarpeita. Tiedon organisointi sekä lähestymisen ja välttämisen säätely mahdollistuvat asenteiden kautta siten, että ihmiset pystyvät jäsentämään ja käsittelemään monimutkaisiakin asioita asenteiden avulla melko yksinkertaisesti, esimerkiksi jakamalla ne hyvään ja pahaan. Korkeammat psykologiset tarpeet tyydyttyvät asenteiden kautta puolestaan niin, että aseteiden avulla voidaan vahvistaa käsitystä itsestä ja omia arvoja sekä ylläpitää sosiaalisia suhteita. (Bohner & Wänke 2002.) Bohnerin & Wänken (2002) mukaan asenteet voivat johtua myös siitä, että ihmiset uskovat omien ryhmien jäsenten nostamisen ja ulkopuolisten jäsenten alentamisen palvelevan heidän omia tarpeitaan.

Asenteiden muodostumiseen liittyen Howe & Krosnick (2017) kuvaavat myös asenteiden tärkeyttä yksilöille. He kuvaavat tätä niin ikään yksilön tarpeiden ja tavoitteiden näkökulmasta. Heidän mukaansa asenteiden tärkeyden uskotaan johtuvan kolmesta päätekijästä, joita ovat oman edun tavoittelu, sosiaalinen identifiointi ja arvot. Oman edun tavoittelun vuoksi asenteesta voi tulla tärkeä yksilölle, mikäli hän kokee asenteen vaikuttavan hänen etuoikeuksiinsa jollain konkreettisella tavalla. Sosiaalisen identifioinnin kautta asenne voi olla yksilölle tärkeä keino samaistua sosiaalisiin viiteryhmiin ja vertailuhenkilöihin. Arvojen näkökulmasta taas asenne voi muodostua tärkeäksi yksilön sosiaalisten ja henkilökohtaisten perusarvojen kannalta. (Howe & Krosnick 2017.)

Balanssiteorian avulla voidaan myös systematisoida ja selventää asenteiden logiikkaa. Balanssiteoriassa oletetaan, että kaikki myönteiset asiat liittyvät yhteen ja kaikki kielteiset asiat liittyvät yhteen, eikä näiden myönteisten ja kielteisen asioiden välillä nähdä positiivisia kytkeitä. Balanssiteoriasta seuraa, että yksilö pyrkii löytämään mielekkääksi ja mielipiteiltään samanlaisiksi kokemiaan ihmisiä kuin hän itse. Yksilön nähdään myös pitävän ihmisistä, jotka ovat asenteiltaan ja arvoiltaan samanlaisia kuin hän itse. Balanssiteoriassa

myös asenteiden mukauttaminen ja sopeuttaminen nähdään pyrkimyksenä päästä tasapainoon sosiaalisen ympäristön kanssa. Tällaisen balanssipyrkimyksen voidaan siis sanoa olevan asenteiden ja niiden mukauttamisen taustalla, kun yksilö pyrkii mukautumaan ympäristön odotuksiin ja normeihin sekä hakeutuu ympäristöihin, jotka ovat omien arvojen ja asenteiden mukaisia. (Helkama ym. 2020.)

Yleisten asenteiden lisäksi myös ennakkoluulojen, eli pääasiassa kielteiseksi miellettyjen asenteiden syitä ja syntyä voidaan pyrkiä selittämään. Yksilötasolla ennakkoluuloisuutta voidaan selittää monilla eri tekijöillä. Ennakkoluulojen ajatellaan yksilötasolla olevan esimerkiksi synnynnäisiä, opittuja tai henkilökohtaisista ominaisuuksista johtuvia. Vanhemmilla, opettajilla ja ystävillä on keskeinen rooli etenkin ennakkoluulojen oppimiseen johtavissa tilanteissa. Ryhmätasolla ennakkoluuloisuutta voidaan selittää muun muassa ryhmien negatiivisen tai positiivisen riippuvuuden kautta. Negatiivinen riippuvuus tarkoittaa sitä, että ryhmät yrittävät saavuttaa omia tavoitteitaan ja päämääriään toisten ryhmien kustannuksella, kun taas positiivisessa riippuvuudessa ryhmien päämäärät ovat yhteensopivia niin, että he saattavat tarvita toisiaan päämäärän saavuttamiseksi. Ennakkoluulojen voidaan ajatella johtuvan yksilö- ja ryhmätason tekijöiden lisäksi myös laajemmista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Ennakkoluuloihin vaikuttavat nimittäin yhteisö ja yhteiskunnat sekä sosiaaliset, historialliset ja taloudelliset olosuhteet. Tällä tasolla ennakkoluulot ja niiden ilmaiseminen riippuvat ennen muuta ennakkoluulot sallivista normeista. (Helkama ym. 2020.)

3.3 Asenteiden vaikutukset

Asenteet ovat oleellinen osa kaikkien ihmisten jokapäiväistä elämää. Sen vuoksi ne vaikuttavat ja sitä kautta muokkaavat merkittävästi niin yksilöiden ja ryhmien kuin yhteisöjen ja yhteiskuntienkin rakenteita. Asenteiden vaikutukset voivat olla hyvin erilaisia, esimerkiksi lyhyt- tai pitkäkestoisia sekä myönteisiä tai kielteisiä. (Bohner & Wänke 2002.) Näiden vaikutusten voimakkuus riippuu asenteen vahvuudesta (Glasman & Albarracín 2006). Asenteet vaikuttavat sekä niitä omaaviin että niiden kohteina oleviin yksilöihin ja ryhmiin sekä laajemmin yhteisöihin ja yhteiskuntiin. Asenteet voivat ohjata esimerkiksi asenteellisten ihmisten ajatuksia, tunnereaktioita, toimintaa, muita asenteita ja käyttäytymistä (Bohner & Wänke 2002; Glasman & Albarracín 2006; Howe & Krosnick

2017). Tätä kautta ne vaikuttavat myös heidän sosiaalisiin suhteisiinsa, muihin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Asenteiden vaikutusten voidaankin ajatella muodostavan itseään vahvistavan kierteen, kun yksilölliset asenteet vaikuttavat laajemmin yhteiskunnan sosiaaliseen, poliittiseen ja kulttuuriseen ilmastoon, mikä puolestaan omalta osaltaan vaikuttaa yhteiskunnassa elävien yksilöiden elämään (Bohner & Wänke 2002). Asenteiden merkittävien vaikutusten vuoksi niitä onkin kutsuttu muun muassa psykologisiksi voimiksi (Howe & Krosnick 2017).

Asenteiden vaikutukset niitä omaavan yksilön ajatuksiin, tunteisiin, käyttäytymiseen ja toimintaan ovat selviä, mutta näiden väliset suhteet ovat kuitenkin monimutkaisia (Bohner & Wänke 2002). Asenteen vaikutukset asenteellisen yksilön käyttäytymiseen ja toimintaan vaihtelevatkin esimerkiksi asenteen voimakkuuden ja tärkeyden mukaan. Asenteen vahvuus kuvaa sitä, missä määrin asenteella on vaikutusta ajattelun ja toiminnan muokkaamiseen eri tilanteissa. (Glasman & Albarracín 2006; Howe & Krosnick 2017.) Vahvoilla ja yksilölle tärkeillä asenteilla on eniten merkitystä yksilön ajatusten, aikomusten, toiminnan ja käytöksen sekä näiden muutosten kannalta (Howe & Krosnick 2017; Helkama ym. 2020). Jos taas asenteet ovat heikkoja, eivät ne ole merkittävästi yhteydessä toimintaan (Helkama ym. 2020). Asenteiden vahvuuden ja tärkeyden lisäksi myös asenteen luonteella on vaikutusta toimintaan ja käyttäytymiseen. Tähän liittyen esimerkiksi eksplisiittiset asenteet ovat yhteydessä ennemmin harkittuun käytökseen ja toimintaan, kun taas implisiittiset asenteet ennustavat ennemmin spontaania käytöstä ja toimintaa. On kuitenkin huomioitava, että jotkut ihmiset käyttäytyvät enemmän asenteidensa mukaan kuin toiset ja toisaalta käyttäytymiseen vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin pelkät asenteet. (Howe & Krosnick 2017; Helkama ym. 2020.)

Asenteet ovat keskeinen osa ihmisten sosiaalista elämää, ja sen vuoksi niillä on myös sosiaalisia seurauksia (Bohner & Wänke 2002; Howe & Krosnick 2017). Asenteet vaikuttavat ihmissuhteisiin, sillä ne saattavat johtaa esimerkiksi ihmissuhteen jatkamiseen, syventämiseen tai sen lopettamiseen. Balanssiteorian mukaan ihmiset lähestyvät ja pitävät ihmisistä, joilla on samankaltaisia asenteita kuin heillä itsellään, kun taas ihmisiä, joilla on erilaiset asenteet, saatetaan vältellä eikä heistä välttämättä pidetä. (Bohner & Wänke 2002.) Balanssiteoriassa epätasapaino syntyy, mikäli yksilö ei pidä henkilöstä, jolla on samanlainen asenne kuin hänellä itsellään tai, jos hän pitää henkilöstä, jolla on vastakkainen asenne kuin hänellä itsellään. Tällainen epätasapaino voi johtaa omien tunteiden sopeuttamiseen sekä

ajattelun ja käyttäytymisen muuttamiseen toista henkilöä kohtaan. Asenteet voivat siten olla merkittävä perusta ihmissuhteille. (Bohner & Wänke 2002; Howe & Krosnick 2017.)

Sen lisäksi, että asenteet vaikuttavat niitä omaavien yksilöiden ja ryhmien tunteisiin, toimintaan ja käytökseen sekä ihmissuhteisiin, vaikuttavat ne myös näiden asenteiden kohteina oleviin yksilöihin ja ryhmiin. Aina, kun yksilöt ja ryhmät kohdistavat asenteitaan ja asenteistaan kumpuavia toiminta- ja käytösmallejaan, on näiden asenteiden ja niistä kumpuavan toiminnan kohteina toiset yksilöt ja ryhmät. (Helkama ym. 2020.) Kuten edellä tuli ilmi, asenteet vaikuttavat muun muassa siihen, kenen kanssa yksilö haluaa olla sosiaalisissa suhteissa ja kenen kanssa ei. Lisäksi asenteet vaikuttavat siihen, että yksilö saattaa pyrkiä muovaamaan toisten asenteita, mikäli ne eroavat hänen omistaan. (Bohner & Wänke 2002; Howe & Krosnick 2017.) Kaikki asenteiden kohteet eivät kuitenkaan selviä näin vähällä. Mikäli asenteet tiettyä kohdetta, kuten yksilöä tai ryhmää kohtaan ovat negatiivisia, kuten ennakkoluuloisia, vaihtelevat niiden vaikutukset kohteellensa lievästä epämukavuuden tunteesta jopa merkittävään kärsimykseen. (Helkama ym. 2020.)

Negatiivisten asenteiden, kuten ennakkoluulojen ilmenemismuodot ovat nykyään aiempaa peitellympiä. Tämän voidaan katsoa olevan huolestuttavaa, sillä ennakkoluulojen peittely ei tarkoita, ettei niitä ja niiden lievästä vakaviin vaihtelevia seurauksia enää olisi. Päinvastoin ennakkoluulot ovat hyvinkin sitkeitä, mutta niiden peitellyjä ja epäsuoria muotoja ei välttämättä tunnusteta, jolloin niihin on vaikeampi puuttua. Toisaalta ennakkoluulojen mahdollisista näkymättömistä ilmenemismuodoista huolimatta ilmenee edelleen myös ennakkoluulojen vakavimpia muotoja, mikä on myös huolestuttavaa. Negatiiviset asenteet, kuten ennakkoluulot voivat johtaa esimerkiksi joidenkin henkilöiden tai ryhmien syrjimiseen, paheksuntaan, välttelyyn tai jopa psyykkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. (Helkama ym. 2020.)

Ennakkoluulot jotakin yksilöä tai ryhmää kohtaan voivat liittyä hyvin moneen eri ominaisuuteen, kuten etnisyyteen, kansallisuuteen, kulttuuriin, uskontoon, ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai terveydentilaan. Huomionarvoista on, ettei samoihin ryhmiin kohdisteta ennakkoluuloja ja syrjintää joka paikassa, sillä ennakkoluulot ja niihin liittyvät ilmenemismuodot ovat aina kontekstisidonnaisia. Kuitenkin missä ja mihin tahansa ennakkoluulot kohdistuvatkin, niillä on merkittäviä vaikutuksia kohteisiinsa. Itseen kohdistuvat ennakkoluulot, olivat ne sitten positiivisia tai negatiivisia,

voivat tuntua loukkaavilta ja elämää rajoittavilta. Alistetussa asemassa olevat saattavat taas sisäistää heihin kohdistetut stereotypiat, mikä voi johtaa kielteisen minäkuvan ja sitä kautta heikon itsetunnon muodostumiseen. Pahimmissa tapauksissa ennakkoluulojen kohteet dehumanisoidaan, jolloin heissä ei haluta nähdä heidän inhimillisiä piirteitään. Tämä voi johtaa vakavaan väkivaltaan tai jopa kansanmurhaan. (Helkama ym. 2020.)

Yksilölliset asenteet vaikuttavat yksilöiden ja ryhmien itsensä lisäksi myös laajemmin yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Asenteet voivat yhteisö- ja yhteiskuntatasolla aiheuttaa yksilö- ja ryhmätason tapaan merkittäviä konflikteja, syrjintää ja väkivaltaa. Asenteet näyttävät olevan merkittävä linkki siihen, miten havaitsemme ja reagoimme ympäristöömme ja toisaalta siihen, miten meihin itseemme ja läheisiimme reagoidaan. (Bohner & Wänke 2002.) Kun otetaan huomioon asenteiden edellä kuvatut laaja-alaiset ja vakavatkin vaikutukset yksilöihin, ryhmiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan, voidaan todeta, ettei asenteita turhaan kutsuta psykologisiksi voimiksi.

3.4 Asenteisiin ja sitä kautta käyttäytymiseen vaikuttaminen

Muiden ihmisten mahdollisesti haitallista käyttäytymistä voidaan yrittää hallita heidän asenteitaan muuttamalla. Asenteiden muuttamisen onnistumiseksi tulee tietää, mitä tehtäviä asenteet milloinkin palvelevat. (Bohner & Wänke 2002.) Asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen ei ole kuitenkaan helppoa tai yksinkertaista, etenkin jos asenteet ja käyttäytymismallit ovat tietoisia ja pidempiaikaisia (Helkama ym. 2020). Asenteista kumpuavien toiminta- ja käytösmallien aiheuttamien merkittävien vaikutusten kannalta asenteisiin ja sitä kautta niistä johtuvaan toimintaan ja käytökseen vaikuttaminen on tärkeää. Joka päivä jokainen meistä onkin alttiina monille pyrkimyksille, joissa asenteitamme yritetään muuttaa tai vahvistaa erilaisen viestinnän ja erilaisten viestimien kautta. (Bohner & Wänke 2002.)

Asenteiden muuttamiseen pyrkiessä tulee ottaa huomioon asenteen vahvuus. Asenteen vahvuus nimittäin vaikuttaa siihen, miten helppoa tai vaikeaa asenteen muuttaminen on sekä siihen, miten merkittävästi asenne vaikuttaa käyttäytymiseen. On paljon helpompi muuttaa ihmisten asenteita, jotka ovat heikkoja. Tällaisia asenteita muuttaessa tuskin kuitenkaan saadaan haluttuja käyttäytymis- ja toimintamallien muutoksia, sillä heikot

asenteet harvemmin edes vaikuttavat näihin. Vahvat asenteet kuitenkin ikään kuin vastustavat muutosta, joten vahvoja, käyttäytymiseen kaikista merkittävimmin vaikuttavia asenteita on vaikeinta muuttaa. Näin ollen heikkojen asenteiden helpompi muuttaminen, voi ohjata näiden käyttäytymiseen juurikaan vaikuttavien asenteiden muuttamiseen herkemmin kuin vahvojen asenteiden muuttamiseen. Tästä syystä on tärkeää, että kun heikko asenne on saatu muutettua, tulee näitä uusia, muuttuneita asenteita vahvistaa sekä käyttäytymiseen liittyviä interventiopyrkimyksiä jatkaa. (Howe & Krosnick 2017.) Uuden muuttuneen asenteen vahvistaminen on asenteiden muuttamisen kannalta tärkeää, sillä mikä tahansa prosessi, jossa muodostetaan uusia asenteita, vaikuttaa jo olemassa olevien asenteidenkin muuttamiseen, vaikka ne olisivat vahvojakin (Bohner & Wänke 2002).

Asenteisiin ja niistä kumpuavaan käyttäytymiseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan erilaisilla konkreettisilla toimilla. Pääkeinoja asenne- ja käyttäytymismuutosten saavuttamiseksi ovat asennemuutoksiin tähtäävä suostuttelu, kannustimet ja pakko sekä erilaiset käyttäytymisen muutoksiin tähtäävät interventiot. Suostuttelu, kuten suostutteleva viestintä on yksi näistä keinoista ja konkreettisista toimista, jolla voidaan pyrkiä asennemuutoksiin. Erilaisissa medioissa ja nykyään myös sosiaalisessa mediassa voidaan muokata asenteita erilaisin viestein. Suostuttelevan viestinnän vaikutus asenteiden muutokseen riippuu kuitenkin esimerkiksi tietolähteen ominaisuuksista, viestin vastaanottajasta sekä tilanteesta. Tietolähteen ominaisuudet ja uskottavuus vaikuttavat siihen, miten viestin sanoma menee perille ja sitä kautta se vaikuttaa myös asennemuutoksiin. Tähän liittyen esimerkiksi asiantuntijoiden tai julkisuudenhenkilöiden viestit voivat tavoittaa, mennä perille ja aiheuttaa muutosta paremmin kuin tavallisten ihmisten viestit. Viestinnän vastaanottajalla on myös merkitystä siinä, miten suostutteleva viestintä onnistuu, sillä esimerkiksi yksilöt, joilla on heikko itsetunto, ovat herkemmin suostuteltavissa. Lisäksi tilanne vaikuttaa suostuttelevan viestinnän vaikuttavuuteen, sillä viestien vaikutukset ovat hyvin tilannesidonnaisia. (Helkama ym. 2020.)

Suostuttelevan viestinnän tietolähteiden, viestin vastaanottajan sekä tilanteen merkityksestä huolimatta, suhteellisen pysyvä asennemuutos syntyy, kun suostuttelevan viestinnän sanomaa käsitellään tarkasti ja sitä pidetään vakuuttavana. Jos taas viestinnän sanoma ja argumentointi koetaan epäjohdonmukaiseksi, heikoksi tai muuten huonoksi, voi seurauksena olla se, että viestin vastaanottajan asenteet muuttuvat viestin tarkoitusperästä aivan päinvastaiseen suuntaan, eli tapahtuu niin kutsuttu bumerangiefekti. Viestin

vastaanottajan olemassa olevat asenteet voivat puolestaan vahvistua, mikäli viestin vastaanottaja kokee viestin väitteet moniselitteisiksi. Kaiken kaikkiaan kuitenkin jo pelkkä asenteen ja sen kohteen miettiminen saavat aikaan ainakin lyhytaikaisia asennemuutoksia. (Helkama ym. 2020.)

Suostuttelevan viestinnän lisäksi asenteita ja käyttäytymistä voidaan pyrkiä muuttamaan pakon ja kannustimien avulla. Tällaiset keinot ovat suostuttelevaa viestintää järeämpiä ja ne tulevat valtion taholta, esimerkiksi verotuksen ja lainsäädännön kautta. Näiden avulla käyttäytymistä voidaan rajoittaa ja ohjata, jolloin myös käyttäytymiseen liittyvät asenteet saattavat joissain tapauksissa muuttua. Suostuttelevan viestinnän sekä pakon ja kannustimien lisäksi käyttäytymistä voidaan pyrkiä muuttamaan erilaisilla interventioilla. Käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi kasvatuksella, kouluttamisella, palkitsemalla sekä fyysisten olosuhteiden ja ympäristöjen muutoksilla. (Helkama ym. 2020.)

4 ASEENTEET VÄKIVALLAN KONTEKSTISSA

Väkivallan tekijöihin voi kohdistua hyvin monenlaisia asenteita, niin väkivallan tekijyyteen kuin väkivallan tekemisen taustalla vaikuttaviin mahdollisiin syihinkin liittyen. Nämä asenteet voivat olla hyvin erilaisia, negatiivisia, neutraaleita tai positiivisia, jolloin niiden vaikutuksetkin asenteiden kohteena olevaa väkivallan tekijää kohtaan vaihtelevat. Näiden asenteiden taustat voivat liittyä niin yksilöllisiin, yhteisöllisiin, yhteiskunnallisiin kuin kulttuurisiin tekijöihin. Ilmiöt, kausaliteetit ja korrelaatiot asenteiden ja väkivallan tekijän välillä voivat olla siten hyvin monimutkaisia ja vaihtelevia. (Kjelsberg ym. 2007.) Tässä luvussa kuvaan ja erittelen erilaisiin tutkimuksiin viitaten, millaisia asenteita väkivallan tekijöihin voi kohdistua niin väkivallan tekijyyteen kuin väkivallan tekijän mahdolliseen taustaankin liittyen. Sen lisäksi kuvaan, millaisia vaikutuksia näillä erilaisilla asenteilla voi olla väkivallan tekijään ja sitä kautta koko väkivaltailmiöön. Huomionarvoista on, että tässä luvussa käsiteltävät asenteet eivät liity vain puhtaasti väkivallan tekijöihin, vaan myös yleisesti rikollisiin ja vankeihin, mikä pitää sisällään siten muutkin kuin vain väkivaltarikolliset tai väkivallasta tuomitut vangit.

4.1 Väkivallan mahdollisiin tekijöihin kohdistuvia asenteita

Asenteet väkivallan mahdollisia tekijöitä kohtaan voivat vaihdella aina rankaisevista, ennakkoluuloisista ja leimaavista asenteista neutraalimpiin sekä niistä väkivallan tekijöitä puolustaviin asenteisiin. Väkivallan tekijään kohdistuu siten niin negatiivisia, neutraaleita kuin positiivisakin asenteita, eri ihmisten ja järjestelmien, kuten väkivallan tekijöiden itsensä, tavallisten kansalaisten, erilaisten ammattilaisten ja viranomaisten sekä yhteiskunnallisten instituutioiden taholta. Nämä vaihtelevat asenteet voivat johtua monista eri tekijöistä, sillä asenteiden taustalla voivat vaikuttaa monet yksilölliset, yhteisölliset sekä yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyvät tekijät. (Kjelsberg ym. 2007; Gerber & Jackson 2016; Wallace 2019.) Tässä alaluvussa kuvaan, millaisia negatiivisia, neutraaleita ja positiivisia asenteita väkivallan mahdolliseen tekijään voi kohdistua.

Väkivallan tekijöihin sekä yleisesti rikollisiin ja vankeihin kohdistuvia negatiivisia asenteita ovat esimerkiksi erilaiset rankaisevat ja tuomitsevat asenteet (Kjelsberg ym. 2007; Gerber

& Jackson 2016), ennakkoluuloiset asenteet (Huttunen 1992; Procentese, Fasanelli, Carnevale, Esposito, Pisapia, Arcidiacono & Napoli 2020), leimaavat asenteet (McKneally & Sade 2003; Kjelsberg ym. 2007; Procentese ym. 2020) sekä muut väkivallan tekijään kohdistuvat pessimistiset, kyyniset, autoritääriset ja ymmärtämättömät asenteet (Huttunen 1992; Kjelsberg ym. 2007), jotka voivat kummuta erinäisistä syistä. Väkivallan mahdolliseen tekijään kohdistuvat rankaisevat ja tuomitsevat asenteet näkyvät ja tulevat ilmi monissa yhteiskunnissa ympäri maailmaa. Nämä asenteet tulevat ilmi esimerkiksi tavallisten kansalaisten sekä eri viranomaisten tahoilta, jotka kannattavat kovien ja ankarien tuomioiden antamista rikollisille. On havaittu, että monet kannattavat rikollisten ankaran tuomitsemisen ja kohtelun lisäksi myös rikollisille asetettavia vielä kovempia ja pidempiä tuomioita. (Kjelsberg ym. 2007; Gerber & Jackson 2016.) Kjelsbergin ym. (2007) tutkimuksen mukaan tällaisia tuomioita halutaan etenkin väkivaltaisille henkilöille ja seksuaalirikollisille. Lisäksi samaisessa tutkimuksessa havaittiin, että vangeista ja vankilan työntekijöistä vain vähemmistö oli sitä mieltä, että vankilatoiminta tulisi lakkauttaa, vaikka näissä ryhmissä oltiin yhtä mieltä siitä, etteivät vankilat toimi niin kuin niiden pitäisi (Kjelsberg ym. 2007). Tuomitsevia asenteita tuli ilmi myös McKneallyn & Saden (2003) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin, tulisiko vangeilla olla samat mahdollisuudet saada sydämensiirto kuin tavallisilla kansalaisilla. Osa tutkimukseen osallistuneista oli nimittäin sitä mieltä, ettei vangeilla tulisi olla mahdollisuutta sydämensiirtoon, vaan heitä tulisi tämän sijaan ennemmin rangaista (McKneally & Sade 2003).

Rankaisevien ja tuomitsevien asenteiden lisäksi väkivallan mahdollisiin tekijöihin voi kohdistua myös ennakkoluuloisia asenteita, jotka niin ikään voidaan luokitella negatiivisiksi asenteiksi. Väkivaltaiseen ihmiseen voi kohdistua monenlaisia stereotyyppioita ja ennakkoluuloja, jotka voivat tulla ilmi jopa väkivallan tekijän auttamiseksi työskentelevien ammattilaisten ja viranomaisten taholta. (Huttunen 1992.) Procentesen ym. (2020) tutkimuksessa, jossa käsiteltiin väkivallan tekijää juuri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten esityksissä tuli esille ammattilaisten taholta väkivallan tekijään kohdistuvia ennakkoluuloisia asenteita. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten esityksistä tuli ilmi esimerkiksi heidän ennakkoluuloisia ja välinpitämättömiä asenteita väkivallan tekijöitä kohtaan. Lisäksi suurin osa haastatelluista ammattilaisista oli skeptisiä sen suhteen, että väkivallan tekijä muuttuisi. (Procentese ym. 2020.)

Leimaavat asenteet ovat tuomitsevien ja ennakkoluuloisten asenteiden tapaan negatiivisia asenteita, joita voi kohdistua väkivallan mahdolliseen tekijään. Väkivallan tekijä saatetaan leimata esimerkiksi ”hirviöksi”, jonka kohtalosta ei olla kiinnostuneita tai hänet muuten kriminalisoidaan. (Procentese ym. 2020.) Vankeihin ja rikollisiin kohdistuvia asenteita tutkittaessa on puolestaan havaittu, että rikollisia saatetaan pitää moraalisesti huonompina ja yhteiskunnallisesti vähemmän hyödyllisinä kuin lainkuuliaisia kansalaisia (McKneally & Sade 2003). Kjelsbergin ym. (2007) tutkimuksessa taas havaittiin, että sekä vangit itse että heidän parissaan työskentelevät ammattilaiset pitivät vankeja psykologisesti poikkeavana ryhmänä ja heihin yhdistettiin usein liittyvän huumeiden ja alkoholin väärinkäyttöä sekä mielenterveysongelmia. Edellä kuvattujen tuomitsevien, ennakkoluuloisten ja leimaavien asenteiden lisäksi väkivallan tekijään voi kohdistua myös muita negatiivisia asenteita, joita voivat olla esimerkiksi autoritääriinen ja ymmärtämätön suhtautuminen väkivallan tekijään (Huttunen 1992).

Väkivallan tekijöihin voi kohdistua negatiivisten asenteiden lisäksi myös asenteita, jotka eivät suoranaisesti ole negatiivisia, mutteivat myöskään positiivisia. Tällaisia asenteita kutsun tässä tutkimuksessa neutraaleiksi asenteiksi. Neutraalit asenteet voivat väkivallan tekijöiden kontekstissa tulla esille esimerkiksi eri rikoksista tuomittujen vertailemisena ja laittamisena ikään kuin tärkeysjärjestykseen sekä väkivallan tekijän ja uhrin tai muuten syyttömien samanaikaisena ymmärtämisenä (McKneally & Sade 2003; Kjelsberg ym. 2007; Gold & Strous 2017). Eri rikoksista tuomittujen vertailu ja tärkeysjärjestykseen laittaminen tulivat esille esimerkiksi Kjelsbergin ym. (2007) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin vankien, vankilan työntekijöiden ja korkeakouluopiskelijoiden asenteita vankeja kohtaan. Kyseisessä tutkimuksessa useat vastaajista kaikissa vastausryhmissä olivat olleet sitä mieltä, että huumausainerikosten rangaistusaste on liian ankara, kun taas seksuaalirikosten liian lievä. Tutkimuksessa epäiltiin tämän viittaavan siihen, että asenteet vankeja kohtaan vaihtelevat sen mukaan, mistä rikoksista heidät on tuomittu. (Kjelsberg ym. 2007.)

Neutraaleista asenteista samanaikainen ymmärrys väkivallan tekijää ja uhria tai muuten syyttömiä ihmisiä kohtaan tulivat esille muun muassa tutkimuksessa, jossa pohdittiin, missä järjestyksessä lääketieteellistä hoitoa tulisi antaa väkivallan tekijöille ja uhreille sekä tutkimuksessa, jossa pohdittiin ansaitsevatko rikoksesta tuomitut sydämensiirron. Näistä molemmista tutkimuksista nousi esille hyvin monia eri näkökulmia ja asenteita väkivallan tekijöihin ja heidän oikeuksiinsa liittyen. Nämä näkökulmat ja asenteet eivät kaikki suinkaan

olleet neutraaleja väkivallan tekijää kohtaan, mutta osa niistä oli. (McKneally & Sade 2003; Gold & Strous 2017.) Esimerkiksi Goldin & Strousin (2017) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin, missä järjestyksessä väkivallan tekijöitä ja uhreja tulisi hoitaa terroristissa tilanteissa, todettiin, että ilmiöön liittyy lukuisia käsitteellisiä, käytännöllisiä ja eettisiä ongelmia. Tässä yhteydessä tutkimuksessa tuotiin esille näkökulma esimerkiksi siitä, kuinka terroristi käsitteen määrittely on jo itsessään hankalaa, eikä sitä siten voida käsitellä objektiivisesti, sillä jostakin näkökulmasta terroristi on ”paha”, mutta toisesta näkökulmasta se voi olla ”vapaustaistelija”. (Gold & Strous 2017.) Tällaisesta näkemyksestä tulee esille ymmärrys sekä väkivallan tekijää että uhria kohtaan.

Väkivallan tekijään kohdistuvia neutraaleja asenteita tuli esille myös aiemmin mainitsemissani McKneallyn & Saden (2003) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin rikollisten mahdollisuutta sydämensiirtoon. Tässä tutkimuksessa neutraali asenne väkivallan tekijää kohtaan tuli ilmi muun muassa siitä, kun tutkimuksessa mainittiin, että kyseisen valtion, eli Yhdysvaltojen lain mukaan vangeille tulee tarjota ruokaa, suojaa, turvallisuutta ja sairaanhoitoa. Tutkimuksessa todettiin myös, että vangin arvo ihmisenä on sama kuin jokaisen muunkin yksilön arvo ja että vankeusrangaistus on jo itsessään korvaus vangin rikoksesta, eikä vanki siten ole sen enempää velkaa yhteiskunnalle. Mikäli vangin tulisi menettää terveydenhuolto, hän saisi sitä kautta ikään kuin toisen rangaistuksen jo saamansa rangaistuksen päälle. Lisäksi tutkimuksessa mainittiin, että American Medical Associationin (AMA) mukaan lääkärit eivät saisi käyttää sosiaalista arvoa elinsiirron harkinnan kriteerinä. (McKneally & Sade 2003.) Nämä näkökulmat tuovat esiin neutraaleja asenteita väkivallan mahdollista tekijää kohtaan, kun rikollinen nähdään yhtä arvokkaana ja terveydenhuoltoa ansaitsevana ihmisenä kuin kuka tahansa muukin.

Edellä esiteltyjen negatiivisten ja neutraalien asenteiden lisäksi väkivallan mahdolliseen tekijään voi kohdistua myös positiivisempia asenteita. Tällaisia asenteita ovat esimerkiksi väkivallan tekijän ymmärtäminen, kunnioittaminen ja suojeleminen. (Huttunen 1992.) Esimerkiksi Kjelsbergin ym. (2007) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin vankien, vankilan työntekijöiden ja korkeakouluopiskelijoiden asenteita vankeja kohtaan tuli ilmi negatiivisten asenteiden lisäksi myös vankeihin kohdistuvia positiivisia asenteita. Kaikista positiivisimmin vankeihin suhtautuivat vangit itse, mutta heihin kohdistui positiivisia asenteita myös vankilan työntekijöiden sekä korkeakouluopiskelijoiden taholta (Kjelsberg ym. 2007).

Procentesen ym. (2020) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin väkivallan tekijää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmasta, tuli ilmi myös väkivallan tekijään kohdistuvia positiivisia, kuten ymmärtäväisiä ja huolehtivia asenteita. Osa tutkimusjoukkoon kuuluneista ammattilaisista oli esimerkiksi sitä mieltä, että väkivallan tekijän kanssa työskentelevän ammattilaisen tulee huolehtia väkivallan tekijästä ja hänen kärsimyksensä. Samaisessa tutkimuksessa mainittiin myös, että ammattilaisilla tulisi aina olla tuomitsematon asenne tekijää kohtaan ja osa ammattilaisista näkikin väkivallan tekijät ihmisinä, jotka eivät pysty tunnistamaan omaa käyttäytymistään, jonka vuoksi heitä on rohkaistava ja kannustettava muutokseen ja toimintansa tiedostamiseen. Ammattilaisten keskuudessa korostui myös näkemys siitä, että väkivaltaiset ihmiset tarvitsevat pääsyn hoitoon. (Procentese ym. 2020.)

4.2 Väkivallan tekijän mahdolliseen taustaan liittyviä asenteita

Sen lisäksi, että väkivallan tekijöihin kohdistuu erilaisia asenteita nimenomaan väkivallan tekemiseen liittyen, kohdistuu tekijöihin asenteita myös heidän taustaansa liittyen. Väkivallan tekijän tausta voidaan usein yhdistää väkivaltaisuuden liittyväksi tai suoraan väkivallan syyksi. Tällaisia väkivallan tekijään liittyviä väkivaltaan yhdistettyjä taustatekijöitä ovat esimerkiksi väkivallan tekijän mielenterveyteen, päihteiden käyttöön, kulttuuristaan ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyvät tekijät. (Huttunen 1992; Krug ym. 2005, 31, 33; Kivivuori ym. 2018.) Väkivallan tekijän taustalla vaikuttaviin väkivaltaan liitettyihin syihin liittyvät asenteet voivat olla väkivallan tekijyyteen liittyvien asenteiden tapaan negatiivisia, neutraaleita tai positiivisia ja ne voivat niin ikään kummuta eri ihmisten ja järjestelmien taholta (Rao, Mahadevappa, Pillay, Sessay, Abraham & Luty 2009; Lowder, Ray & Gruenewald 2019; Durand, Metcalfe, Arbone & Widiger 2019; Rovamo & Toikko 2019). Tässä alaluvussa kuvaan, millaisia asenteita väkivallan taustalla vaikuttaviin, väkivallan tekijään liittyviin taustatekijöihin voi kohdistua. Näistä tarkempaan tarkasteluun otan mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät tekijät, sillä niihin liitetään tutkimusten mukaan paljon asenteita ja ne ovat myös keskeisiä väkivaltaisuuden taustalla vaikuttavia syitä (Huttunen 1992; Lowder ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019).

Mielenterveys- ja päihdehäiriöihin voi kohdistua monenlaisia niin negatiivisia kuin positiivisiakin asenteita. Nämä asenteet voivat kummuta yleisesti väestöstä tai esimerkiksi

näistä häiriöistä kärsivien ihmisten kanssa työskenteleviltä sosiaali- ja terveydenhuollon tai rikosoikeuden ammattilaisilta. (Rao ym. 2009; Lowder ym. 2019; Durand ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019.) Useiden tutkimusten mukaan mielenterveys- ja päihdehäiriötä sairastaviin ihmisiin kohdistetaan edellä mainittujen tahojen, myös ammattilaisten, toimesta usein etenkin ennakkoluuloisia ja leimaavia asenteita (Rao ym. 2009; Boysen & Gabreski 2012; Mora-Ríos ym. 2017; Lowder ym. 2019; Durand ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019). Asenteet vaihtelevat kuitenkin eri mielenterveys- ja päihdehäiriöiden välillä ja päihdehäiriöstä kärsiviin suhtaudutaan yleisesti ottaen vielä negatiivisemmin kuin mielenterveyshäiriötä sairastaviin (Rao ym. 2009; Durand ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019).

Kuten todettu, mielenterveyshäiriöihin voi liittyä erilaisia ja vaihtelevia positiivisia ja negatiivisia asenteita niin väestön kuin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä rikosoikeuden ammattilaisten taholta (Rao ym. 2009; Lowder ym. 2019). Mielenterveyshäiriötä sairastaviin kohdistuvia positiivisia asenteita ovat esimerkiksi huolehtivaisuus ja auttavaisuus sekä yleisesti positiivinen suhtautuminen heihin (Lowder ym. 2019). Lowderin ym. (2019) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin rikosoikeuden ammattilaisten asenteita mielenterveysongelmia ja päihteiden käyttöä kohtaan, havaittiin, että erityisesti puolustusasianajajat suhtautuivat mielenterveyshäiriötä sairastaviin myönteisemmin. Lisäksi samassa tutkimuksessa havaittiin, että rikosoikeuden ammattilaisen henkilökohtainen kokemus tai sosiaaliset kontaktit mielenterveyshäiriötä sairastavien ihmisten kanssa liittyivät positiivisempaan asenteeseen ja pienempiin ennakkoluuloihin näitä ihmisiä kohtaan (Lowder ym. 2019).

Positiivisista asenteista huolimatta mielenterveysongelmista kärsiviä ihmisiä kohtaan kohdistuvat kielteiset asenteet ovat hyvin yleisiä (Rao ym. 2009). Tällaisia negatiivisia asenteita, joita mielenterveyshäiriötä sairastaviin henkilöihin voi usein kohdistua ovat esimerkiksi erilaiset leimaavat, välttelevät, ennakkoluuloiset tai muuten negatiiviset asenteet (Rao ym. 2009; Boysen & Gabreski 2012; Lowder ym. 2019). Mielenterveysongelmiin liittyvä leimautuminen on esimerkiksi todella yleistä ja monitahoista. Siihen sisältyy muun muassa stereotyyppiset uskomukset sekä ennakkoluuloiset, tuomitsevat ja syrjivät asenteet mielenterveyshäiriötä sairastavaa kohtaan. Mielenterveyshäiriötä sairastavaa henkilöä voidaan pitää esimerkiksi vaarallisena, arvaamattomana ja pakkotoimia vaativana. (Boysen

& Gabreski 2012.) Medialla ja julkisella keskustelulla on tässä merkittävä rooli, sillä mediassa mielenterveysongelmista kärsiviä on usein kuvattu väkivaltaisiksi, arvaamattomiksi ja vaarallisiksi (Rao ym. 2009). Lisäksi julkinen käsitys mielenterveysongelmista harvinaisina ja vaarallisina sekä ihmisen henkilökohtaisena ongelmana ovat osaltaan aiheuttaneet näiden sairauksien leimaamista (Durand ym. 2019).

Negatiiviset asenteet mielenterveyshäiriöitä kohtaan vaihtelevat merkittävästi näiden sairauksien välillä (Boysen & Gabreski 2012). Rao ym. (2009) esimerkiksi havaitsivat tutkimuksessaan, että pysyvää mielenterveyshäiriötä, kuten skitsofreniaa sairastavaan henkilöön kohdistui enemmän leimaamista kuin lyhytaikaista psykoottista jaksoa sairastavaan. Samaisessa tutkimuksessa todettiin, että skitsofreniaa sekä päihdehäiriöitä sairastavat ihmiset ovat leimautunein ryhmä kaikista mielenterveysongelmista kärsivistä (Rao ym. 2009). Samankaltaisia tutkimustuloksia saatiin myös Boysenin & Gabreskin (2012) tutkimuksessa, jossa todettiin, että skitsofreniaan liittyy merkittävää leimautumista ja toisaalta mielikuvat mielenterveyshäiriöistä pelottavina ja vaarallisina näyttävät johtuvan skitsofreniaan yhdistetyistä stereotyyppioista. Skitsofrenian lisäksi myös persoonallisuushäiriöihin liittyy muita mielenterveyshäiriöitä merkittävämpää leimaamista (Rao ym. 2009). Persoonallisuushäiriöistä erityisesti psykopatia on merkittävästi leimautunut häiriö niin väestön kuin ammattilaistenkin taholta. Persoonallisuushäiriöiden merkittävä leimautuminen voi johtua häiriöön liittyvästä julkisesta pelosta ja turhautumisesta häiriötä kohtaan. Lisäksi persoonallisuushäiriötä sairastavaan saatetaan reagoida vähemmän myötätuntoisesti, eikä heille suositella apua niin usein kuin muita mielenterveyshäiriöitä sairastaville. Tämä koskee erityisesti juuri psykopatiaa, joka yhdistetään usein myös rikollisuuteen. (Durand ym. 2019.)

Mielenterveyshäiriöihin kohdistuvista negatiivisista asenteista huolimatta lukuisissa tutkimuksissa on havaittu, että päihteidenkäyttäjien kohdistuu mielenterveyshäiriöistä kärsiviin ihmisiin verrattuna vielä enemmän negatiivisia asenteita. Nämä päihteiden käyttäjien kohdistuvat negatiiviset asenteet voivat tulla esimerkiksi heidän perheiltään, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöltä sekä laajemmin väestön taholta. (Rao ym. 2009; Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019.) Mielenterveyshäiriöiden tapaan myös päihdehäiriöihin ja -riippuvuuksiin kohdistuvat asenteet kuitenkin vaihtelevat merkittävästi, eivätkä ole ainoastaan negatiivisia. Raon ym. (2009) tutkimuksessa esimerkiksi havaittiin,

että terveydenhuollon ammattilaisilla on positiivisempi asenne päihdehäiriöistä toipuviin ihmisiin kuin potilaisiin, joilla päihdehäiriö uusiutuu. Lisäksi samassa tutkimuksessa todettiin, että muutenkin hoidossa oleviin päihderiippuvuudesta kärsiviin henkilöihin suhtauduttiin positiivisemmin kuin aktiivisesti riippuvaisiin (Rao ym. 2009). Joissain tutkimuksissa on havaittu jopa suoranaisia positiivisia asenteita päihteiden käyttöön, sillä esimerkiksi alueilla, joilla käydään huumekauppaa, huumeiden välittäjiä ja käyttäjiä arvostetaan suuresti (Mora-Ríos ym. 2017).

Päihdehäiriöistä ja -riippuvuuksista kärsiviin ihmisiin liitetystä suotuisemmista ja jopa positiivisista asenteista huolimatta, heihin kohdistuu runsaasti negatiivisia asenteita eri väestöryhmien ja ammattilaisten taholta (Rao ym. 2009; Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019). Yleisesti ottaen negatiivisia asenteita, joita päihdehäiriöistä kärsiviin ihmisiin saatetaan kohdistaa ovat vähäisempi myötätunto sekä välttely. Lisäksi päihderiippuvaisia saatetaan syyttää heidän addiktiostaan sekä pitää itsehillintäkyvyttöminä ja vaarallisina ihmisinä. Päihdehäiriöistä kärsiviin ihmisiin kohdistetut stigma, stereotypisoinnit ja ennakkoluulot ovat niin ikään hyvin tyypillisiä. Tällaiset asenteet voivat ilmetä esimerkiksi päihteiden käyttäjän syylistämisenä, tuomitsemisena, pilkkaamisena, etäännyttämisenä, välinpitämättömyytenä, ylisuojelemisena sekä psyykkisenä ja fyysisenä väkivaltana. Nämä asenteet voivat ilmetä myös terveydenhuollossa haluttomuutena työskennellä päihdehäiriöstä kärsivän ihmisen kanssa tai heidän epätasa-arvoisena kohteluna. (Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019.) Lisäksi Rovamon & Toikon (2019) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin ihmisiin kohdistuvia asenteita päihde- ja mielenterveystyöntekijöiden näkökulmasta, työntekijät totesivat, etteivät kaikki ihmiset näe päihdeongelmaisia inhimillisinä ihmisinä, vaan heidät herkästi stereotypisoidaan ja leimataan rikollisiksi.

Vaikka mielenterveys- ja päihdehäiriöitä voi esiintyä ihmisillä erikseen, liittyvät ne useasti tiiviisti toisiinsa, samanaikaisesti esiintyen. Lisäksi väkivallan tekeminen voi liittyä mielenterveys- ja / tai päihdehäiriöihin. Kuten aiemmin tässä luvussa on todettu sekä väkivallan tekemiseen että mielenterveys- ja päihdehäiriöihin kohdistuu monenlaisia asenteita. Näin ollen yksilöön, joka on sekä väkivaltainen että kärsii mielenterveys- ja / tai päihdehäiriöistä, kohdistuu kumulatiivinen määrä erilaisia asenteita, kuten stigmaa. (Boysen & Gabreski 2012; Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019.) Onkin havaittu, että ihmiset, joilla on kaksoisdiagnoosi, kohtaavat esimerkiksi useita stigmoja, erityisesti, jos he

syllistyvät vielä rikokseen. Lisäksi esimerkiksi asunnottomuus, äärimmäinen köyhyys ja maahanmuuttajuus lisäävät tilanteessa leimaantumista. (Mora-Ríos ym. 2017.) Tähän liittyen on myös havaittu, että väkivaltaisiin ihmisiin, jotka tulevat alemmasta sosioekonomisesta ryhmästä, kärsivät alkoholismista tai mielenterveyshäiriöistä sekä edustavat jotakin etnistä taustaa tai kulttuuria kohdistuu usein jäykkiä ennakkoluuloja, minkä seurauksena heidän vaarallisuuttaan saatetaan liioitella ja sitä kautta näihin henkilöihin voi kohdistua rankaisevia ja ennakkoluuloisia asenteita (Huttunen 1992). Seuraavassa alaluvussa esittelenkin tutkimuskirjallisuuteen viitaten, millaisia vaikutuksia näillä väkivallan mahdolliseen tekijään kohdistuvilla kumulatiivisilla asenteilla voi olla.

4.3 Väkivallan tekijään kohdistuvien asenteiden mahdollisia vaikutuksia

Väkivallan tekijään kohdistetut asenteet, johtuivatpa ne väkivallan tekemisestä tai sen taustalla vaikuttavista tekijöistä, kuten mielenterveyshäiriöistä tai päihdeongelmista, vaikuttavat väkivallan tekijään asenteista riippuen joko positiivisesti tai negatiivisesti. Väkivallan tekijän lisäksi asenteiden vaikutukset voivat ulottua tekijän lähipiiriin ja -yhteisöön sekä koko yhteiskuntaan, kuten esimerkiksi yleiseen turvallisuuteen sekä palveluiden laatuun ja toimivuuteen. Kaiken kaikkiaan väkivallan tekijään kohdistuvat asenteet vaikuttavat merkittävästi kansanterveyteen. (Frischknecht ym. 2011; Rovamo & Toikko 2019.) Tässä alaluvussa kuvaan tutkimuskirjallisuuteen viitaten, millaisia erilaisia vaikutuksia väkivallan tekijään kohdistuvilla asenteilla voi olla. Huomionarvoista on tehdä ero väkivallan tekijään kohdistuvien asenteiden sekä väkivaltaan yleisesti liittyvien asenteiden välillä. Väkivallan hyväksyvät asenteet ja hyväksyvä ilmapiiri useimmiten nimittäin lisäävät väkivaltaa (Davidson & Canivez 2012; Benjamin ym. 2020), mutta tämä on täysin eri asia kuin väkivallan tekijään liittyvät asenteet, joihin tässä tutkielmassa keskitytään.

Väkivallan mahdolliseen tekijään tai hänen taustaansa liittyvät asenteet voivat vaikuttaa merkittävästi tekijän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun (Frischknecht ym. 2011; Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019). Henkilön, johon kohdistetaan negatiivisia asenteita esimerkiksi väkivallan tekemiseen tai mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyen, tulee selviytyä sekä diagnoosien ja väkivaltaisuuden aiheuttamista haasteista että negatiivisten asenteiden vaikutuksista (Rovamo & Toikko 2019). Väkivallan

tekijöihin sekä ihmisiin, joilla on mielenterveys- ja / tai päihdehäiriöitä saatetaan kohdistaa esimerkiksi leimaavia asenteita, jotka aiheuttavat stigmaa (McKneally & Sade 2003; Kjelsberg ym. 2007; Rovamo & Toikko 2019; Procentese ym. 2020). Stigma voi aiheuttaa muun muassa syrjityksi tulemistä, kärsimystä, toimintakyvyttömyyttä ja köyhyyttä, sillä stigman on havaittu vaikuttavan negatiivisesti henkilön sosiaaliseen verkostoon, itsetuntoon ja työtilanteeseen (Rao ym. 2009; Boysen & Gabreski 2012; Rovamo & Toikko 2019). Negatiiviset asenteet ja leimautuminen vaikuttavat erityisesti yksilön mielenterveyteen, mutta myös yleiseen terveyteen ja terveyshaasteista toipumiseen. Negatiivisten asenteiden, kuten leimaavien asenteiden aiheuttaman stigman on todettu lisäävän ihmisen masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta sekä mahdollisesti pahentavan mielenterveyshäiriöiden oireita. (Frischknecht ym. 2011; Mora-Ríos ym. 2017; Lowder ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019.) Lisäksi Mora-Ríos ym. (2017) havaitsivat tutkimuksessaan, että rankaiseminen ja syyllistäminen edistävät yksilöiden emotionaalista rappeutumista ja vaikuttavat myös heidän lähipiiriinsä ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Onkin todettu, että positiivisella suhtautumisella sekä negatiivisten asenteiden vähentämisellä voitaisiin saavuttaa merkittäviä positiivisia vaikutuksia asenteiden kohteina olevien ihmisten terveyteen, hyvinvointiin ja elämänlaatuun (Frischknecht ym. 2011; Mora-Ríos ym. 2017).

Sen lisäksi, että väkivallan mahdolliseen tekijään kohdistetut asenteet vaikuttavat suoraan väkivallan tekijän hyvinvointiin, vaikuttavat ne siihen myös sosiaali- ja terveyspalvelujen kautta. Väkivallan mahdolliseen tekijään kohdistuvat asenteet voivat vaikuttaa nimittäin merkittävästi sosiaali- ja terveyspalveluihin hakeutumiseen ja pääsyyn sekä hoidon laatuun (Rovamo & Toikko 2019; Lowder ym. 2019). Hoitoon hakeutumisen osalta asenteilla voi olla niin positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia, asenteista riippuen. Useissa tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu, että negatiiviset, erityisesti leimaavat asenteet voivat muodostaa esteen hoitoon hakeutumiselle, viivästyttää sitä sekä heikentää hoitoon sitoutumista. Tällainen hoitoon hakeutumattomuus lisää sekä yksilön leimautumista, pahoinvointia ja terveysongelmia että heidän läheistensä ja mahdollisten uhrien kärsimystä. (Rao ym. 2009; Mora-Ríos ym. 2017; Lowder ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019.) Toisaalta, jos asiakkaat kokevat terveydenhuollon ammattilaisten auttavan ja tukevan heitä, he hakevat todennäköisemmin apua ja hoitoa ongelmiinsa (Lowder ym. 2019; Procentese ym. 2020). Vaikka väkivallan tekijä hakeutuisikin hoidon piiriin, ei hoitoon pääsy ole aina taattua, sillä negatiivisten asenteiden vuoksi tekijät eivät välttämättä saa hoitoa. Tekijöiden hoitoon käytettyjen varojen saatetaan nimittäin ajatella olevan pois kiireellisimmistä prioriteeteista,

kuten uhrien suojelemisesta. Tämä ajatus vallitsee siitäkin huolimatta, että tekijöiden on todettu tarvitsevan hoitoa. (Mora-Ríos ym. 2017; Procentese ym. 2020.) Palveluihin hakeutumisen ja pääsyn lisäksi asenteilla on vaikutusta myös hoidon laatuun ja sitä kautta sen vaikuttavuuteen. Negatiivisten asenteiden on havaittu johtavan muun muassa tehottomampaan terveydenhuoltoon, huonompaan hoitoon ja sitä kautta heikompiin hoitotuloksiin. (Boysen & Gabreski 2012; Lowder ym. 2019; Rovamo & Toikko 2019.) Palvelujen heikosta saatavuudesta, saavutettavuudesta ja laadusta seuraa kärsimystä niin väkivallan mahdolliselle tekijälle itselleen kuin hänen uhreilleen ja läheisilleen (Procentese ym. 2020).

Väkivallan tekijään kohdistetut asenteet vaikuttavat tekijän hyvinvoinnin ja palveluiden saatavuuden ja laadun lisäksi myös väkivallan tekemiseen ja sitä kautta koko väkivaltaongelmaan ja sen mahdolliseen jatkumiseen. On esimerkiksi havaittu, että lääkärin ja väkivaltaisen potilaan kohtaamisessa, potilasta kunnioittava ja ymmärtävä asenne voivat vähentää potilaan väkivaltaisuutta, kun taas ennakkoluuloiset ja syyllistävät asenteet saattavat provosoida väkivaltaiseen käytökseen (Huttunen 1992). Lisäksi väkivallan etiologiaa tutkittaessa on havaittu, että väkivaltaisen käyttäytymisen merkittävä aiheuttaja on häpeän tunteen kokemus (Gilligan 2000). Tämä on tärkeä havainto, sillä väkivaltaiseen henkilöön sekä väkivallan taustalla oleviin syihin voi kohdistua erilaisia häpeää aiheuttavia, eli juuri väkivallan tekemiseen ajavia asenteita (Kjelsberg ym. 2007; Gerber & Jackson 2016). Lisäksi rikollisuuden syitä selittävän leimaamisteorian mukaan rikoksen, kuten väkivaltarikoksen tehnyt henkilö voi saada muilta ihmisiltä rikollisen leiman. Tämä voi vaikuttaa rikoksen tekijän käsitykseen itsestään ja mikäli hän omaksuu nämä muiden ihmisten hänelle kohdistamat leimat, saattaa hänen rikollinen toiminta, kuten väkivaltaisuus herkemmin jatkua. (Kivivuori ym. 2018.) Näihin tietoihin pohjaten voidaan todeta, että negatiiviset asenteet aiheuttavat kärsimystä sekä asenteiden kohteena olevia väkivaltaisia henkilöitä kohtaan että muita ihmisiä kohtaan, kun väkivaltainen käytös negatiivisten asenteiden seurauksena mahdollisesti jatkuu.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen toteuttaminen on monivaiheinen ja systemaattista työskentelyä vaativa prosessi (Vuori a; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 63). Hirsjärven ym. (2009, 123) mukaan tutkimuksen tekeminen koostuu valintojen ja päätösten tekemisestä tutkimuksen palauttamiseen, eli arviointiin jättämiseen asti. Tässä osiossa esittelen ja perustelen omia valintojani ja päätöksiäni tämän tutkimuksen toteuttamisen näkökulmasta. Esittelen tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet ja tutkimuskysymykset sekä kuvaan tutkimusmenetelmää ja -aineistoa sekä aineiston analyysitapaa.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa suomalaisten mediankäyttäjien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöihin ja syihin liittyen. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia käsityksiä haastateltavilla on väkivaltaisista henkilöistä sekä väkivallan taustalla olevista syistä. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia asenteita näihin käsitettyihin väkivallan tekijöihin kohdistuu niin väkivallan tekemisen kuin sen taustalla vaikuttavien syidenkin osalta. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää käsityksiin ja asenteisiin liittyviä havaintoja, vaan saada erilaisten haastatteluryhmien ja haastateltavien näkökulmasta näytteitä siitä, millaisia käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöihin ja syihin voi liittyä.

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoa väkivaltaisiin henkilöihin kohdistuvista käsityksistä ja asenteista sekä sen pohjalta pohtia, miten nämä käsitykset ja asenteet mahdollisesti vaikuttavat väkivaltaisiin ihmisiin ja sitä kautta koko väkivaltaongelmaan. Lisäksi tavoitteena on tuoda väkivaltaan liittyviä käsitettyjä syitä sekä niihin liittyviä asenteita esille ja pohtia niiden merkitystä väkivallan tekijään asennoitumisen sekä väkivaltaongelmaan puuttumisen kannalta. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tavoitteena on tuoda väkivalta esille terveysilmionä sekä perustella kansanterveystieteen ja -työn merkitystä väkivallan ennaltaehkäisyyn, eli tässä tapauksessa väkivallan syihin puuttumisen sekä väkivaltaisiin ihmisiin asennoitumisen kannalta.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia käsityksiä haastateltavilla on väkivallan tekijöistä ja näiden piirteistä?
2. Millaisia käsityksiä haastateltavilla on väkivallan syihin liittyen?
3. Millaisia asenteita näihin käsitettyihin väkivallan tekijöihin kohdistuu?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen poikkileikkaustutkimus, joka on toteutettu aineistolähtöistä teema-analyysia käyttäen. Kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus viittaa joukkoon erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä tehdä tutkimusta, joten yhtä tapaa määritellä laadullista tutkimusta ei ole (Eskola & Suoranta 1998; Hirsjärvi ym. 2009, 162). Laadulliselle tutkimukselle on tunnistettu kuitenkin joitakin tyypillisiä piirteitä, joiksi Eskola & Suoranta (1998) ehdottaa muun muassa seuraavia: tietynlainen aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien näkökulman huomioiminen, harkinnanvarainen tai teoreettinen otanta, aineiston induktiivinen analyysi, hypoteesittomuus sekä tutkijan tietynlainen asema. Muita laadulliselle tutkimukselle nimettyjä ominaispiirteitä ovat esimerkiksi epäily yleisesti tiedettyä kohtaan, kvalitatiivisen aineiston käyttäminen, toimijuuden arvostaminen, tutkittavien omien merkitysten ja tulkintojen korostaminen sekä monimutkaisuuden sietokyky (Gubrium & Holstein 1997, 11–13; Silverman 2010, 6, 11; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne, Paavilainen 2013, 82–83; Juhila a). Vaikka kvalitatiiviselle tutkimukselle voidaan listata näitä ominaispiirteitä, ei tutkimuksen tarvitse kuitenkaan täyttää kaikkia näistä piirteistä (Juhila a). Haluankin tässä aluvussa esitellä, mitkä edellä listatuista ominaispiirteistä kuvaavat selkeimmin juuri tätä tutkimusta ja miten ne tulevat tutkimuksessa esiin. Lisäksi esittelen myös teorian ja näkökulman, joihin tutkimukseni nojaa.

Tietynlaiset aineistonkeruumenetelmät sekä laadullisen aineiston hyödyntäminen ovat ominaisia, joskin eivät pakollisia laadullista tutkimusta kuvaavia piirteitä. Laadulliselle tutkimukselle ominaisia aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut ja havainnointi sekä valmiiden aineistojen hyödyntäminen. Laadulliset aineistot ovat usein muodoltaan tekstiä ja niiden hyödyntäminen tarkoittaa sitä, ettei niitä muuteta numeeriseksi. (Eskola & Suoranta 1998; Alasuutari 2011.) Tässä tutkimuksessa hyödynnän valmiiksi kerättyä laadullista tutkimusaineistoa, joka on kerätty laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen

tapaan haastattelulla, tarkemmin ryhmähaastattelulla. Aineisto on laadulliselle tutkimukselle ominaisesti tekstimuodossa, eikä sitä ole muutettu numeeriseen muotoon. Kuvaan tutkimusaineistoa tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Epäily yleisesti tiedettyä kohtaan tarkoittaa Gubrium & Holsteinin (1997, 11) mukaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, että vaikka tietäisi jonkin asian olevan tietynlainen, ei asiaa omaksuta suoraan sellaisenaan, vaan pyritään haastamaan asiasta vallitsevaa yleistä käsitystä. Tässä tutkimuksessa epäily yleisesti tiedettyä kohtaan kohdistuu väkivaltaan. Väkivalta on globaali ja aina jossain määrin myös ajankohtainen ilmiö (Krug ym. 2005, 19), joten varmasti suurella osalla ihmisistä, itseni mukaan lukien, on siitä joitakin ennakkokäsityksiä ja -tietoja. Nämä ennakkokäsitykset ja -tiedot eivät saa kuitenkaan liikaa määrittää tutkimusta tai vaikuttaa esimerkiksi tutkimusaineiston analysointiin. Tässä tutkimuksessa tarkastelenkin väkivaltailmiötä ennakkokäsityksistäni ja -tiedoistani huolimatta aineistolähtöisesti tutkittavien omia näkökulmia ja tulkintoja korostaen.

Tutkittavien näkökulman huomioiminen sekä tutkittavien omien merkitysten ja tulkintojen korostaminen ovat kaikki laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä ja tarkoittavat osittain samaa. Tutkittavien oman näkökulman huomioiminen tutkimuksessa tarkoittaa, että tutkija pyrkii olemaan vääristämättä tutkimustilannetta ja siten säilyttämään tutkittavan ilmiön sellaisenaan. (Eskola & Suoranta 1998.) Tutkittavien omien merkitysten ja tulkintojen korostaminen taas tarkoittaa sitä, että tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan tutkittavien näkökulmasta (Juhila a). Nämä piirteet tulevat keskeisesti esille myös tässä tutkimuksessa, kun väkivaltailmiötä tarkastellaan nimenomaan haastateltavien näkökulmasta, heidän kokemuksiaan ja tulkintojaan tarkastellen. Tutkimuksen aineistolähtöinen toteuttaminen mahdollistaa tutkittavien näkemysten ja tulkintojen aidon ja kokonaisvaltaisen pääsyn tutkimustulosten keskiöön.

Koska tutkittavaa ilmiötä on haluttu tarkastella haastateltavien kokemusten ja käsitysten kautta ilman, että tutkijan ennakkokäsitykset tai jokin aikaisempi teoria vaikuttaa niihin, on tutkimus toteutettu induktiivisesti. Aineiston induktiivinen, eli aineistolähtöinen analyysi onkin laadulliselle tutkimukselle ominaista ja myös tämän tutkimuksen toteuttamisen keskiössä. Aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että tutkimuksen tekeminen lähtee liikkeelle empiirisestä aineistosta, josta myös tutkimuksen tulokset nousevat esille. (Eskola & Suoranta 1998.) Aineistolähtöisen tutkimuksen toteuttaminen tarvitsee kuitenkin

aina myös jonkinlaista teoriaa. Aineiston hyödyntäminen ei nimittäin yksinään riitä, vaan sitä tulee tarkastella jostakin tietystä näkökulmasta. Tutkimuksessa tuleekin aina hyödyntää esimerkiksi jotakin paradigmaa, menetelmää tai teoriaa, vaikka aineistolla onkin keskeinen asema induktiivisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 1998; Alasuutari 2011.)

Tässä tutkimuksessa teoriolla tarkoitetaan Juhilan (b) kuvaamaa kokonaisuutta laadullisen tutkimuksen teorioista, johon sisältyvät tutkimusaiheen esittely tieteellisen kirjallisuuden ja aikaisemman tutkimuksen kautta sekä tutkimusmenetelmään ja analyysitapaan liittyvät teoriat. Tutkimusaiheen esittely tieteelliseen kirjallisuuteen ja tutkimukseen nojaten on esitelty tämän tutkielman alkupuolella, kun taas tutkimusmenetelmään ja analyysitapaan liittyviä teorioita esitellään tässä luvussa. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa, kuten tässä tutkimuksessa, paradigmat ovat aina jollakin tavalla esillä. Ne tulevat esille näkökulmasta, josta tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä lähestytään, eli siitä, miten tutkittava ilmiö ymmärretään tutkimuksessa. (Juhila b.)

Tässä tutkimuksessa tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan kokemusnäkökulmasta, eli näkökulmasta, jossa todellisuus nähdään moninaisena ja subjektiivisena, ei universaalina (Jokinen). Kokemusnäkökulmasta tarkastelevassa tutkimuksessa, kuten tässäkin tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat yksilölliset kokemukset ja subjektiiviset merkitykset. Kokemusnäkökulman mukaisessa tutkimuksessa ei tarkastella, ovatko nämä tutkittavien kokemukset ja näkemykset todenmukaisia vaan, miten tutkittavat kuvaavat omia kokemuksiaan ja millaisia merkityksiä he antavat tutkittavalle ilmiölle. Induktiivinen aineiston analyysi on tyypillinen lähtökohta kokemusnäkökulman mukaiselle tutkimukselle, kuten tällekin tutkimukselle, sillä tutkijan tulee tuoda tutkittavien ääni ja näkökulmat esille. (Jokinen.) Kuvaan tutkimuksen aineiston analyysimenetelmää, eli induktiivista teemanalyysia ja sen valintaa tarkemmin alaluvussa 5.4.

5.3 Tutkimusaineisto

Tässä tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista haastatteluaineistoa, joka koostuu neljästä kohderyhmäkeskustelusta. Aineisto on peräisin Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta. Tietoaarkisto tarjoaa sähköisessä muodossa olevia tutkimusaineistoja tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun (tietoaarkisto). Valitsin

tietoarkistosta poikkileikkausaineiston: "Näkemyksiä väkivallasta ja rikostiedon lähteet 2017". Aineistossa käsitellään haastateltavien käsityksiä väkivallasta ja turvallisuudesta niin heidän omassa elinpiirissään kuin yleisesti koko Suomessa. Aineistossa tarkastellaan myös, millaisista lähteistä haastateltavat saavat tietoa väkivaltarikoksiin liittyen. (Näkemyksiä väkivallasta ja rikostiedon lähteet 2017 [aineisto-opas].)

Aineisto on kerätty Suomessa vuonna 2017, osana Helsingin Sanomain Säätiön rahoittamaa Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet -hanketta. Aineistonkeruussa käytettiin kohderyhmäkeskustelua, johon sisällytettiin ennalta määritellyjä haastatteluteemoja. Kohderyhmäkeskustelut järjestettiin neljälle keskusteluryhmälle, joten aineisto koostuu näiden ryhmäkeskusteluiden litteroinneista. Keskusteluryhmät muodostettiin niin, että ne olisivat keskenään mahdollisimman erilaisia. Ryhmät koostuivatkin eri ikäisistä ja eritaustaisista suomalaisista mediankäyttäjistä: suomalaisista raviurheilua harrastavista tai sen parissa työskentelevistä henkilöistä (n=3), suomalaisista käsityökerhoa harrastavista ikääntyvistä naisista (n=11), suomalaisista puolustusvoimilla työskentelevistä nuorista miehistä (n=5) sekä suomalaisista noin 20-vuotiaista korkeakouluopiskelijoista (n=5). Yhteensä tutkimukseen osallistui 24 henkilöä ja keskusteluryhmien koot vaihtelivat kolmesta yhteentoista henkilöön. Haastateltavat valittiin tutkimukseen osallisutuja-avusteisella poiminnalla. Tämä toteutui käytännössä niin, että kontaktoitiin yksittäisiä henkilöitä, jotka autoivat kokoamaan haastatteluryhmän omasta työ-, harrastus- tai opiskelijayhteisöstään. (Näkemyksiä väkivallasta ja rikostiedon lähteet 2017 [aineisto-opas].)

Tutkimuksessa käytettävää aineistoa ei ole tuotettu juuri tätä tutkimusta varten, mutta aikaisemmissa julkaisuissa, joissa aineistoa on käytetty, sitä ei ole tarkasteltu tämän tutkimuksen aiheen näkökulmasta. Aikaisemmat julkaisut liittyvät lähinnä väkivallan uhkaan sekä suurilta osin mediaan liittyviin seikkoihin. Aineistosta ei siten ole tehty väkivaltaiseen henkilöön ja väkivallan syihin liittyviin käsityksiin ja asenteisiin liittyvää tutkimusta. Tästä syystä tässä tutkimuksessa on järkevää hyödyntää valmiin aineiston potentiaalia. Aineisto sopii myös hyvin aiheeseen, sillä eri tarkoitukseen kerätyssä aineistossa, ei aineiston kerääjällä ole ollut tarkoitus saada juuri haastateltavien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijään ja syihin liittyen esille, eikä niistä ole myöskään erikseen kysytty haastateltavilta. Tästä syystä tässä tutkimuksessa tehdyt havainnot ovat ikään kuin autenttisia haastateltavien käsityksiä ja asenteita, jotka tulevat tutkimuksessani esille latenttien, eli

piilossa olevien teemojen tarkastelun kautta. Lisäksi aineiston tuottaminen itse on melko työlästä (Eskola & Suoranta 1998), joten sopivan aineiston löytyessä on relevanttia hyödyntää sitä.

5.4 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen aineisto on analysoitu induktiivista, eli aineistolähtöistä teema-analyysia käyttäen. Teema-analyysi on laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetty analyysimenetelmä, sillä se sopii monenlaisille laadullisille aineistoille ja tutkimuskysymyksille. Tämä johtuu menetelmän joustavuudesta, sillä teema-analyysin taustalla ei ole tiukkoja tieteenfilosofisia tai teoreettisia oletuksia. Teema-analyysissa aineistosta tunnistetaan, analysoidaan ja raportoidaan teemoja, eli tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia aiheita sekä tyypillisiä ja toistuvia piirteitä. Teema tarkoittaa siis aineistossa toistuvaa ideaa ja teema-analyysissa ollaan kiinnostuneita juuri aineiston sisällöstä. (Eskola & Suoranta 1998; Braun & Clarke 2006; Vuori b.)

Tutkija määrittelee tutkimusaineistonsa teemat itse. Huomionarvoista kuitenkin on, että teemat muodostetaan analyysin tuloksena, ei niin, että ne on määriteltä jo etukäteen. Tämä tulee ottaa huomioon siksi, että teema-analyysia tehdään usein haastatteluaineistoista, joissa haastattelurungot sisältävät tyypillisesti erilaisia teemoja. Haastattelurungon teemat eivät kuitenkaan ole analyysin teemoja, vaan analyysin teemat poimitaan aineistosta. Aineistosta poimittavien teemojen tulee toistua kokonaisuudessaan aineistossa, eli esimerkiksi yhdestä haastattelusta ei voi poimia yhtä teemaa ja toisesta toista. (Braun & Clarke 2006.) Nämä teemoitteluun liittyvät seikat on ollut tärkeä ottaa huomioon myös tämän tutkimuksen teema-analyysissa, sillä tutkimusaineistona on haastatteluaineisto, jonka keruussa on käytetty haastattelu-teemoja. Lisäksi haastatteluaineisto koostuu neljästä eri ryhmäkeskustelusta, joten teemojen poiminnassa on tullut kiinnittää huomiota siihen, että ne toistuvat koko aineistossa, eikä niin, että eri teemat tulevat eri haastatteluista.

Valitsin aineistolähtöisen teema-analyysin tutkimusaineistoni analyysimenetelmäksi, koska se sopii tutkimusongelmaani parhaiten. Valinta eri analyysimenetelmien välillä ei ollut kuitenkaan helppo, sillä laadullisen tutkimuksen analyysia on mahdollista tehdä monilla eri menetelmillä (Eskola & Suoranta 1998; Alasuutari 2011). Aluksi pohdinkin

analyysimenetelmää teema-analyysin, diskurssianalyysin sekä fenomenografisen analyysin välillä. Tutkimuskysymysten, tutkimuksen tavoitteen sekä tutkimuksen näkökulman rajatuessa analyysimenetelmän valinta oli kuitenkin selvä. Koska tutkimukseni perustuu kokemuskäsitteeseen ja tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita aineiston sisällöstä, käytetään teema-analyysia itsenäisenä menetelmänä, eikä esimerkiksi vaiheena ennen diskurssianalyysia. Lisäksi vaikka tutkimuksessani on piirteitä fenomenografiasta, kun tutkimuksen tarkastelun keskiössä ovat ihmisten erilaiset käsitykset tutkittavasta ilmiöstä (Kettunen), ei fenomenografinen analyysi kuitenkaan sovi tutkimukseni analyysimenetelmäksi yhtä hyvin kuin teema-analyysi suhteessa asettamiini tutkimuskysymyksiin ja -tavoitteisiin.

Teema-analyysiin päättämisen jälkeen valinnat ja päätökset analyysitapaan liittyen eivät olleet vielä valmiita, sillä teema-analyysia voidaan tehdä eri tavoin, eli myös itse analyysin tekemiseen liittyy erilaisia valintoja. Ennen analyysin aloittamista tulikin pohtia analysoidaanko tutkimuksessa koko aineistoa vai jotain tiettyä ilmiötä aineistosta, entä tehdäänkö analyysi induktiivisesti vai deduktiivisesti sekä analysoidaanko semanttisia vai latenteja teemoja. (Braun & Clarke 2006.) Tutkimusongelman rajauduttua nämä valinnat teema-analyysin tekemiseen liittyen muodostuivat kuitenkin ongelmattomasti ja ne tehtiin tutkimuksen kannalta oleellisista tarpeista käsin. Aineistoon liittyen tutkimuksessani on ollut koko aineiston sijasta oleellisempaa analysoida aineistoa yksityiskohtaisesti tietystä näkökulmasta, sillä tutkimusongelmani liittyy rajattuun ilmiöön, eikä koko aineisto käsittele pelkästään tutkimuskysymyksieni kannalta oleellisia asioita. Aineiston analysointi on puolestaan päätetty tehdä aineistolähtöisesti, eli induktiivisesti niin, että analyysin tuloksena syntyneet teemat ovat nousseet suoraan aineistosta, ilman ennalta määriteltyjä teorioita tai ennakkokäsityksiä. Teemojen analysoimisen suhteen on taas päätetty analysoida latenteja teemoja, semanttisten teemojen eli aineiston näkyvän sisällön sijasta. Latenteja teemoja analysoitaessa tutkitaan aineistosta nousevia epäsuoria ideoita, oletuksia ja käsitteellistyksiä, eli toisin sanoen aineiston näkymätöntä ja pinnan alla olevaa sisältöä. Tällöin jo teemoja muodostaessa tehdään tulkintoja, kun pyritään löytämään aineistolle merkityksen antavia piirteitä. (Braun & Clarke 2006.)

Teema-analyysiin päättämisen ja siihen liittyvien valintojen tekemisen jälkeen alkoi varsinaisen teema-analyysin tekeminen. Teema-analyysin tekeminen voidaan jakaa eri vaiheisiin, joita ovat esimerkiksi tutkimusaineistoon tutustuminen, aineiston sisällön

tiivistäminen, alustavien teemojen muodostaminen, lopullisten teemojen muodostaminen sekä teemojen selittäminen, eli teemojen tulkinnallinen analyysi (Braun & Clarke 2006). Tämän tutkimuksen teema-analyysi on niin ikään toteutettu näiden vaiheiden mukaisesti. Aluksi tutustuin tutkimusaineistoon lukemalla sitä useita kertoja läpi kokonaiskuvan saamiseksi ja tekemällä siitä muistiinpanoja. Aineistoon tutustumisen jälkeen tiivistin aineistoa muodostamalla siitä tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia koodeja. Muodostin koodit merkkäämällä ne aineistoon eri väreillä niin, että samat koodit oli merkattu aina samoilla väreillä.

Koodien muodostamisen ja sitä kautta aineiston tiivistämisen jälkeen muodostin alustavia teemoja yhdistelemällä koodeja. Tässä kohtaa huomasin, että olin muodostanut koodeja niin, että ne eivät olleet riittävän selkeät ja menivät mielestäni liikaa limittäin. Tästä syystä tarkensin ja rajasin tutkimuskysymyksiäni hieman, ettei analyysi toistaisi liikaa itseään liian limittäin menevien tutkimuskysymysten johdosta. Aluksi olin nimittäin ajatellut, että tarkastelen haastateltavien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöitä kohtaan ikään kuin saman tutkimuskysymyksen sisällä ja sama muotoilu minulla oli toiseen tutkimuskysymykseen, jossa oli tarkoitus tarkastella haastateltavien käsityksiä ja asenteita väkivallan syihin liittyen. Jaoin kuitenkin selkeyden vuoksi nämä kaksi kysymystä kolmeen tutkimuskysymykseen niin, että ensin tarkastellaan haastateltavien käsityksiä väkivallan tekijöistä, sitten käsityksiä väkivallan syistä ja viimeiseksi tarkastellaan haastateltavien asenteita väkivallan tekijöitä ja syitä kohtaan. Tällä ratkaisulla sain alustavat teemat selkeämmin muodostettua ja lopulliset teemat muodostin sitä kautta, yhdistelemällä alustavia teemoja ja jättämällä epärelevanttejä teemoja pois. Viimeiseksi tein teemojen tulkinnallisen analyysin selittämällä teemoja auki ja antamalla niistä aineistoesimerkkejä haastatteluaineistosta poimittujen sitaattien kautta.

6 TULOKSET

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millaisia käsityksiä ja asenteita haastateltavilla on väkivallan tekijöihin ja syihin liittyen. Haastateltavien käsityksiä ja asenteita tarkasteltiin analysoimalla ryhmäkeskusteluissa esiintyviä latenteja teemoja aiheesta. Tässä luvussa esittelen tekemäni teema-analyysin tulokset tutkimuskysymyksittäin. Aluksi esittelen, millaisia teemoja muodostin haastateltavien ilmauksista, jotka koskivat heidän käsityksiään väkivallan tekijöistä ja näiden piirteistä. Sen jälkeen kuvaan, millaisia teemoja muodostin haastateltavien käsityksistä väkivallan syihin liittyen. Viimeiseksi tuon esille, millaisia väkivallan tekijöihin kohdistuvia asenteita tunnistin aineistosta. Ohessa olevaan taulukkoon olen koonnut vielä yhteen kaikki tutkimuksen teemat ja asenteet tutkimuskysymyksittäin (Taulukko1).

Taulukko1

TUTKIMUKSEN TEEMAT TUTKIMUSKYSYMYKSITTÄIN			
	Käsitykset väkivallan tekijöistä:	Käsitykset väkivallan syistä:	Asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan:
Teema 1	Tekijänä mies	Kasvatukseen ja oppimiseen liittyvät tekijät	Tuomitseva asenne
Teema 2	Tekijät toimivat ryhmässä	Mediasta saadut mallit ja käsitykset	Leimaava asenne
Teema 3	Tekijä edustaa jotakin etnistä taustaa, kansalaisuutta tai kulttuuria	Päihitteet	Ennakkoluuloinen asenne
Teema 4	Tekijät ovat usein nuoria	Mielenterveyteen liittyvät tekijät	Arvottava asenne
Teema 5	Tekijä näyttää tietynlaiselta	Monikulttuurisuuteen liittyvät tekijät	Neutraali asenne
Teema 6	-	Segregaatio	Ymmärtävä asenne

6.1 Käsitykset väkivallan tekijöistä ja näiden piirteistä

Väkivallan tekijöihin ja näiden piirteisiin liittyviä usein toistuvia teemoja muodostin aineistosta yhteensä viisi. Vaikka haastatteluryhmät olivat keskenään erilaisia, toistuivat aineistossa väkivallan käsitettyihin tekijöihin liittyvät teemat läpi koko aineiston. Jotkut teemat tosin toistuivat aineistossa useammin kuin toiset ja jotkut teemat korostuivat eri haastatteluryhmissä eri tavoin. Lisäksi joidenkin teemojen sisällä oli haastatteluryhmien välillä näkemuseroja. Kaiken kaikkiaan koko aineistossa viisi vallitsevaa teemaa olivat seuraavat: väkivallan tekijänä mies, väkivallan tekijät toimivat ryhmässä, väkivallan tekijä edustaa jotakin etnistä taustaa, kansalaisuutta tai kulttuuria, väkivallan tekijät ovat usein nuoria sekä väkivallan tekijä näyttää tietynlaiselta.

Huomionarvoista on, että haastateltavien käsitykset väkivallan tekijöistä sisältävät myös käsityksiä väkivallan mahdollisista tekijöistä, sillä haastateltavat kuvailivat väkivaltaa ja sen tekijää erilaisista positioista. Osa haastateltavista kuvasi väkivallantekoja, joiden kohteena tai näkijänä he olivat itse olleet. Osa haastateltavien kuvauksista liittyi taas tekoihin, joista haastateltavat olivat joko kuulleet tai lukeneet. Jotkut kuvauksista koskivat puolestaan väkivallantekoja yleisesti ilmiönä, jolloin kuvauksesta tuli esiin väkivallan mahdolliset tekijät, eli ihmiset tai ihmisjoukot, joita pidettiin mahdollisesti vaarallisina.

Teema 1: Väkivallan tekijänä mies

Aineistossa usein toistuva teema oli se, että väkivallan tekijän tai mahdollisen tekijän kuvattiin olevan joko mies tai poika. Mies yhdistettiin väkivallan tekijyyteen lukuisia kertoja aineistossa, kun taas kuvauksia, joissa nainen nimettiin väkivallan tekijäksi, oli koko aineistossa vain kaksi. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi omia kokemuksiaan väkivaltaan liittyen niin, että kuvauksessa esiin tuleva väkivallan tekijä oli usein mies. Näissä kuvauksissa haastateltavat eivät kuitenkaan suoraan viitanneet siihen, että väkivallan tekijyys liittyisi nimenomaan juuri sukupuoleen, vaan se tuli esille haastateltavien kuvauksista muuten.

”Mulla on semmonen kokemus väkivallasta kun mä oon ollu siellä, [kaupunki] asemalla niin, siel on aseellinen ryöstö ollu, ja näitä puukkomiehiä.” (Ikääntynyt)

”...mua on kerran siis lyöty nyrkillä turpaan baarissa mut se oli vahinko, silleen et oli kaks miestä jotka tappeli, ja toinen väisti, ja mä olin siin takana...” (Opiskelija, nainen)

Haastateltavat nostivat omien kokemustensa lisäksi esiin myös yleisiä, esimerkiksi mediasta poimittuja tapauksia väkivallasta. Näissäkin kuvauksissa väkivallan tekijänä oli mies tai poika, mutta väkivallan tekijyyttä ei taaskaan kuvattu suoraan sukupuoleen liittyväksi.

”...joku tämmönen näin että pistettiin karhuryhmä sisälle ja siellä joku mies oli aseensa kanssa heilunu rappukäytävässä...” (Opiskelija, nainen)

”Sehän oli nyt semmonen kun se koulupoika, tuli ampumaan sitä rehtoria...” (Ikääntynyt)

Haastateltavat kuvasivat miestä väkivallan tekijänä myös suoraan sukupuoleen viittaamalla, kun he kuvasivat väkivaltaan liittyviä kokemuksiaan ja käsityksiään. Näissä kuvauksissa

väkivallan tekeminen liitettiin nimenomaan sukupuoleen ja siihen, että joissain tilanteissa väkivalta nähtiin miesten välisenä ja ikään kuin miehenä olemiseen kuuluvana asiana.

”...tulee varmaan tässäkin esille se eri sukupuoli et sit jos mä aattelen ite sitä aikaa kun vielä siellä oli ja tuli jonkun välille niitä nakkikioskitappeluita, niin ne oli aina miespuolisten välisiä...” (Raviurheilu, nainen)

”...ehkä miesten keskuudessa voi olla vähän fyysisempääkin joskus semmosta machoilutyypistä touhua että saatetaan vaikka painia...” (Opiskelija, mies)

Miehiin väkivallan tekijöinä viitattiin myös käsitteillä isä, äijä ja testosteroni. Esimerkiksi perheväkivallasta esitettiin niin todellisia kuin kuvitteellisiakin kuvauksia, joissa väkivallan tekijäksi mainittiin isä, eli oletettavasti mies. Äijäksi väkivallan tekijää kuvattiin puolestaan äijien, eli miesten tekemiä väkivallantekoja kuvailtaessa. Eräs haastateltavista kuvasi miesten keskinäisiä tappeluita myös käsitteellä testosteroni.

”...Sanotaan et joo et on jotain perheväkivaltaa tapahtunu ja sit kerrotaan se perheen isän nimi vaikka joka ois jotain tehny...” (Opiskelija, nainen)

”...kyllä sillonkin kun äijät on ottanu juomia ja, tai sit tullu naapurikinuja tai jotain muuta niin kyl ne vaan kuule puukol tyrkkäs toista...” (Raviurheilu, mies)

”...testosteronit uhoaa siel keskenään...” (Raviurheilu, nainen)

Miehiin väkivallan tekijöinä viitattiin myös joidenkin naishaastateltavien omien kokemusten kuvauksissa viittaamalla sukupuolirakenteisiin ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Haastateltavat eivät kuitenkaan suoraan maininneet, että väkivallan tekijänä olisi tilanteissa ollut nimenomaan mies, mutta esimerkiksi yksi haastateltavista kuvasi väkivallalla uhkaajaa itseään kaksi kertaa isommaksi, jolla hän mahdollisesti viittasi mieheen. Lisäksi koska haastateltavat viittasivat sukupuolittuneeseen tai sukupuolirakenteisiin liittyvään väkivaltaan ja he olivat naisia, voidaan olettaa, että väkivallan tekijällä on viitattu mieheen, vaikka sitä ei ole suoraan mainittu naisten kuvauksissa.

”...sukupuolittunu väkivalta on mun mielest ehkä kaikkein rajuinta. Sit siin on jo se että, ei sen toisen osapuolen tarvii ees tehdä mitään, ku se on sua kaks kertaa isompi ja kertoo sulle mitä se aikoo sulle tehdä, tuolla puistonpenkin takana ni kyl sä nyt oot sit seuraavat kaks päivää vähän silleen...” (Opiskelija, nainen)

Teema 2: Väkivallan tekijät toimivat ryhmässä

Useat haastateltavat kuvasivat väkivallan tekijöiden tai mahdollisten tekijöiden toimivan ryhmässä. Ryhmiä, joissa väkivaltaa kuvattiin tai ainakin epäiltiin tapahtuvan, kuvailtiin

aineistossa muun muassa käsitteillä ryhmä, joukkio, massa, porukka, jengi ja klikki. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi omia havaintojaan ja käsityksiään ryhmässä olevasta väkivallan tai yleisemmin rikollisuuden mahdollisuudesta.

"...ennen vanhaan oli näitä pikkurikollisia ja tämmösiä oli, ne oli tämmösiä yksityisyrittelijöitä mutta...jotenkin tuntuu et se on nyt menny enemmän semmoseen että nuo aina kuuluu johonkin klikkiin..." (Raviurheilu, mies)

Osa haastateltavista yhdisti ryhmän väkivallan mahdolliseen uhkaan omien pelkojen, olettamusten ja epäilysten vuoksi. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi varovansa, välttelevänsä ja pelkäävänsä isompia ryhmiä. Tällaiset uhkankuvaukset toistuivat lähinnä naisten ja etenkin iäkkäiden puheissa.

"...sinne keräänty semmosia massoja, ettei menny sinne. Et vältti sitä." (Raviurheilu, nainen)

"Moottoripyörä-, nää semmonen pelottava, porukka..." (Ikääntynyt)

Jotkut haastateltavista kuvasivat taas muiden ihmisten mahdollisesti pelkäävän ja epäilevän ryhmiä. Eräs haastateltavista kuvasi myös tarkemmin havaitsemaansa ilmiötä siitä, miten poliisi oli kohdellut isossa tapahtumassa ryhmiä eri tavalla yksittäisiin henkilöihin verrattuna. Haastateltavan havainto liittyi siihen, että poliisi oli yhdistänyt väkivallan uhkan esimerkiksi aseiden hallussapidon suhteen todennäköisemmäksi ryhmillä kuin yksittäisillä henkilöillä.

"...kylhän niit on kaikenmaailman vaikka liiviryhmiä, et jotkut voi tuntee sitä pelkoa...Tällasia moottoripyöräjengiä." (Puolustusvoimat)

"...otti sinne tämmösii isoja ryhmiä, miesryhmiä lähinnä kiinni ja tarkastukseen...Ei poliisi puuttunu siinä semmosiin yksittäisiin, vaan semmosiin et oli isoja joukkoja..." (Opiskelija, nainen)

Väkivalta yhdistettiin ryhmään liittyväksi ilmiöksi myös siten, kun yksi haastateltavista kuvasi eräällä alueella tapahtuneen puukotuksen kuvaavan sitä, että alueella on jengiporukkaa.

"...jos jossain on tapahtunu selvittämätön rikos, niin ku Tesomalla on tapahtunu tää puukotus...Jotenki se koko paikka leimautuu sellaseks." (Ikääntynyt)
"Se kuvaa sitä et siel on sitä jengiporukkaa." (Ikääntynyt)

Teema 3: Väkivallan tekijä edustaa jotakin etnistä taustaa, kansalaisuutta tai kulttuuria

Haastateltavat liittivät väkivallan tekijyyteen tai mahdolliseen tekijyyteen usein jonkin etnisen taustan, kansalaisuuden tai kulttuurin. Maahanmuuttajia, turvapaikanhakijoita ja yleisesti eri

kulttuuritaustan edustajia saatettiin esimerkiksi pelätä ja vältellä sekä epäillä väkivallan tekijöiksi tai mahdollisiksi tekijöiksi haastateltavien keskuudessa. Etniseen taustaan liittyvät pelot ja epäilykset kohdistuivat erityisesti miehiin ja miesryhmiin.

"...näähän nuoret miehet on täällä, niin että ne ei kotoudu, ja niistä tulee tää uhka. Ne tarvii rahaa ja tekee väkivaltatekoja ehkä, en tiedä." (Ikääntynyt)

"...vähän pelottaakin siinä vaihees et rupeeko kehittyyn näistä, oli ne somalitaustasia tai sitten näitä maahan muuttaneita niin tämmösiä ryhmittymiä ja rupeeko muodostuun alueita joille ei kantasuomalaiset voi oikein mennäkään..." (Raviurheilu, mies)

Maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat tai muuten eri kansallisuutta tai kulttuuria edustavat yhdistettiin väkivallan uhkan lisäksi myös terrorismin uhkaan. Haastateltavat esimerkiksi epäilivät, että maahanmuuttajien myötä terrorismin uhka olisi todennäköisempi aiempaan verrattuna. Lisäksi eräs haastateltavista kuvasi terrorismin uhan voivan liittyä paikkoihin ja tapahtumiin, joissa liikkuu eri kansallisuuksia.

"Suomessa, ei oo varmaan pelätty, kymmenen vuottakaan sitte." (Ikääntynyt)
"Mutta nyt, maahanmuuttajien myötä voi." (Ikääntynyt)

"...lentokenttä on tietysti aina yks semmonen, missä paljon liikkuu eri kansallisuuksia." (Raviurheilu, nainen)

"...nuoril oli sellasia et varmaan tulee joku terrori-isku nyt kun kerääntyy kaikki tänne kaikkia eri kansallisuuksia niin on ihme jos ei pamaha jossain..." (Raviurheilu, nainen)

Osa haastateltavista taas näki eri kulttuuritaustaa tai kansalaisuutta edustavien henkilöiden sijaan ennemmin suomalaiset väkivallan tekijöinä tai mahdollisena uhkana niin toiselle suomalaiselle kuin vaikka turvapaikanhakijoille itselleenkin.

"...varmaan meille kumminkin suomalaiselle suurin uhka on se toinen suomalainen joka sua vetää turpaan." (Puolustusvoimat)

"Mul herää sellanen olo että, suomalaiset on uhka turvapaikanhakijoille enemmän ku turvapaikanhakijat suomalaisille." (Opiskelija, nainen)

Teema 4: Väkivallan tekijät ovat usein nuoria

Mikäli haastateltavat kuvasivat väkivallan tekijää aineistossa iän mukaan tai jollakin tavalla ikään viitaten, kuvattiin väkivallan tekijää tai mahdollista tekijää usein lapseksi tai nuoreksi. Muuten ikää tai muita ikäryhmiä ei nostettu erityisesti esille väkivallan tekijää tai mahdollista

tekijää kuvailtaessa. Haastateltavat mainitsivat esimerkiksi lapset uhaksi toisilleen, kuvailemalla lasten toisilleen tekemää väkivaltaa ja sen aiheuttamia tunteita sekä omia kokemuksiaan ja käsityksiään lasten välisestä väkivallasta.

”...eniten mua koskettaa se mikä on, kouluväkivalta ja koulukiusaamiset ja lasten toisilleen tekemä. Se satuttaa...” (Ikääntynyt)

”...ku muistelee jotain yläasteaikoja, ala-asteaikoja ni se oli itse asias todella rajua fyysisen vallan käyttöä ja tosi rajua väkivaltaa sinänsä minkälaisessa lapset silleen keskenään elää.” (Opiskelija, mies)

Lapsia ja nuoria kuvattiin myös yleisesti väkivallan tekijöinä tai mahdollisina tekijöinä, ei vain uhkana toisilleen. Eräs haastateltavista oli esimerkiksi sitä mieltä, että lapset ja nuoret saattavat käyttää väkivaltaa itsetuntonsa kohottamisen keinona. Yksi haastateltavista taas nosti esiin esimerkin, jossa väkivallan mahdollisena tekijänä oli nuoriso.

”...nuoret joil on huono tai lapset joil on huono itsetunto niin, ne...aattelee että, sillä väkivallalla saa sitä omaa huonoa itsetuntoonsa kohotettua.” (Ikääntynyt)

”...en mä muuten lue sellasia uutisia että joku nuoriso on tappanu jonkun...” (Raviurheilu, nainen)

Nuoret saattoivat aiheuttaa myös haastateltavissa itsessään pelkoa. Eräs haastateltavista esimerkiksi kertoi välttelevänsä nuorisoporukoita. Haastateltava ei kuitenkaan kertonut johtuuko välttely nimenomaan väkivallan uhkan kokemuksesta.

”...nuorisoporukka...niin mä, kyllä mä sellasen kierrän kaukaa...” (Ikääntynyt)

Teema 5: Väkivallan tekijä näyttää tietynlaiselta

Aineistossa väkivallan tekijän tai mahdollisen tekijän kuvattiin näyttävän tietynlaiselta. Väkivallan tekijän ulkonäköä kuvailtiin selkeästi eniten iäkkäiden ryhmässä, jossa ulkonäön kuvaukset toistuivat useaan kertaan. Väkivallan mahdollisen tekijän kuvailtiin pukeutuvan tummiin vaatteisiin ja myös hupun käyttö yhdistettiin rikollisuuteen tai sen uhkaan. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi itse pelkäävänsä ja välttelevänsä tummia vaatteita ja huppua käyttäviä henkilöitä. Haastateltavien käsitykset väkivallan tekijän vaatetuksesta liittyivät pääosin heidän omiin oletuksiinsa, ei siihen, että heillä olisi kokemuksia tämän näköisistä väkivallan tekijöistä. Yksi haastateltavista kuitenkin kuvasi nähneensä televisiossa rikoksen tehneen ihmisen huppu päässä.

”...vaatteita mä pelkään, jotain vaatteita. Jos on mustia huppareita ja kaikki on kovin synkän näkösiä tai mustia, Hell Angels näitä, nahkatakkeja ja sellasia ni, on mulla sellanen pelko...” (Ikääntynyt)

”Mun tuli vaan äsken puhuttiin niistä hupuista, huppupäisistä, niin mua pelottaa kaikki joil on huppu ku mä aina aattelen et ne on rikollisia. (Ikääntynyt)

”...televisiosta ku, kattelee niin yleensä aina kun näytetään jotain turvakameran kuvaa että tässä on se tekijä niin sehän on aina...huppu päässä...” (Ikääntynyt)

Osa haastateltavista oli taas sitä mieltä, ettei väkivaltaisuutta tai muuten rikollista käyttäytymistä voi välttämättä tunnistaa tai nähdä päältäpäin. Osan mielestä rikollisuuteen taipuvainen henkilö saattoi näyttää esimerkiksi herrasmieheltä.

”...eihän niistä näkyny päällepäin. Mut nythän me pelätään jokaista joka vähän horjuu ja on epämääräsen näköinen...” (Ikääntynyt)

”Ne pukeutuu nykyään noi, ketkä lompakoita ryöstää ja pankki-, pankeilla kattelee toisten numeroita niin, nehän on herrasmiehiä...” (Ikääntynyt)

Yksi haastateltavista kuvaili omaan kokemukseensa perustuen väkivaltaa mahdollisesti käyttävien ja sillä uhkaavien ulkonäköä tietynlaisia vaatteita ja asusteita kuvailemalla.

”...ne oli kuulkaa suoraan ku jostain elokuvasta ne mafiaäjijät, ne ajo Mersulla, niil oli semmoset lentäjän lasit, semmoset aurinkolasit, sit niillä oli isoja schäfereitä, nahkakit, ja sit näky ku niillä oli aseet...” (Raviurheilu, nainen)

6.2 Käsitukset väkivallan syistä

Tutkimusaineisto sisälsi lukuisia käsityksiä väkivallan syistä, joihin liittyviä usein toistuvia teemoja muodostin yhteensä kuusi. Väkivaltaan liitettyjä syitä esiintyi aineistossa kuitenkin vielä tätä enemmän, mutta ne eivät toistuneet niin usein tai kokonaisvaltaisesti, että niistä olisi muodostunut tutkimuksen kannalta valideja teemoja. Väkivallan syihin liittyvistä käsityksistä muodostuneet teemat valikoituivat sen mukaan, että ne toistuivat säännöllisesti koko aineistossa, vaikka vaihtelua niin koko aineiston kuin eri haastatteluryhmienkin sisällä oli. Kaiken kaikkiaan koko aineistossa kuusi vallitsevaa teemaa olivat seuraavat: kasvatukseen ja oppimiseen liittyvät tekijät väkivallan syynä, mediasta saadut mallit ja käsitykset väkivallan syynä, päihteet väkivallan syynä, mielenterveyteen liittyvät tekijät väkivallan syynä, monikulttuurisuuteen liittyvät tekijät väkivallan syynä sekä segregatio väkivallan syynä.

Teema 1: Kasvatukseen ja oppimiseen liittyvät tekijät väkivallan syynä

Aineistossa väkivallan käsitettyihin syihin liittyvä usein toistuva teema oli se, että väkivallan ajateltiin johtuvan kasvatukseen ja oppimiseen liittyvistä tekijöistä. Haastateltavat kuvasivat muun muassa yleisellä tasolla sitä, kuinka ihmiset on kasvatettu ja opetettu hyväksymään väkivaltaa. Eräs haastateltavista kuvasi myös tarkemmin, kuinka jo lapset opetetaan pelkäämään tuntemattomia, mikä hänen mielestään viittasi väkivallan hyväksymiseen.

”Jääkiekkokaukalossa se ei sit muka olekaan. Meitä kasvatetaan hyväksyyn se (väkivalta), sitä kautta.” (Ikääntynyt)

”...ne (lapset) opetetaan pienestä asti pelkään jotain vastaan tulevaa ihmistä. Ja mun mielestä se että jos me annetaan sille pelolle jonkinnäkönen valta...niin sillonhan me ollaan jo hyväksytyt jossain mielessä se että sitä on..” (Ikääntynyt)

Yleisten kasvatukseen ja oppimiseen liittyvien kuvausten lisäksi osa haastateltavista kuvasi spesifimmin väkivallan johtuvan kotikasvatukseen tai vanhempien antamaan kasvatukseen liittyvistä tekijöistä tai niissä tapahtuneista muutoksista. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että kasvatusta on nykyään huonoa, etteivät vanhemmat joko osaa kasvattaa tai muuten kasvata lapsiaan. Eräs haastateltavista puolestaan epäili, ettei lapset ja vanhemmat enää keskustele keskenään esimerkiksi väkivallasta ja sen hyväksymättömyydestä. Yksi haastateltavista taas kuvasi, että kotikasvatusta voi itsessään olla väkivaltaista, jolloin kasvatusta voidaan ajatella olevan itsessään syy väkivallalle.

”...sukupolvelta toiselle jatkuva huono kasvatusta, et kun yhä useampi sukupolvi, sukupolven vanhemmat ei enää osaa kasvattaa tai ei kasvata lapsiaan...” (Puolustusvoimat)

”...ennen vanhaan oltiin kauheesti sillai, semmosessa sosiaalisessa kontaktissa keskenään. Ja, lapset kuuli aikuisten juttuja eri tavalla kun nykyään...ne ei enää kuule vanhempien ja isovanhempien ja naapureitten ja kaikkien, keskustelua semmosta rakentavaa ja hyvää keskustelua et jos jotain tapahtuu että, me ei hyväksytty tällästä...” (Ikääntynyt)

Osa haastateltavista oli taas sitä mieltä, että väkivalta on opittu tai omaksuttu tapa, mikä voi johtua muun muassa siitä, että se on osa kulttuuriperinnettä ja suomalaista luonnetta.

”...siel on vähän sellanen tapa et jos tulee vieraalt paikkakunnalta ni joku menee oikeesti ja latasee turpaan...” (Puolustusvoimat)

”...tietyllä tavalla suomalaista kansalliskulttuuria sekin sitten. Jos aattelee sitä perimmäistä väkivallan muotoa niin sitähan se on...” (Raviurheilu, mies)

Teema 2: Mediasta saadut mallit ja käsitykset väkivallan syynä

Useat haastateltavista viittasivat mediaan väkivallan syynä. Haastateltavien mukaan ihmiset saavat erilaisia malleja ja käsityksiä väkivallasta median kautta. Osa haastateltavista kuvaili esimerkiksi sitä, kuinka lapset saavat mallia mediasta ja voivat sitä kautta omaksua väkivaltaisia käytösmalleja.

"...televisiosta tulee niin paljon näitä väkivalta...niin semmosta mallia, väkivaltaviihdettä ja, siinä, nää tulee nää, nuoret joil on huono tai lapset joil on huono itsetunto niin, ne samastaa ittensä siihen..." (Ikääntynyt)

Osa haastateltavista kuvasi, että mediasta saa myös oppia ja ideoita väkivallan tekemiseen. Tätä haastateltavat toivat esiin muun muassa esimerkeillä kouluampumistilanteista. Tähän liittyen haastateltavat ihmettelivät ja kritisoivat sitä, miten tarkasti mediassa kuvataan kouluampumistilanteen tapahtumat, mistä muut voivat ottaa oppia ja mallia.

"...koulusurma tai joku muu niin, emmä ymmärrä miks se täytyy niin tarkkaan selittää justiin. Kyllähän se jotaki tämmöstä jolla on taipumusta tämmöseen rikollisuuteen ni voi ottaa siitä ihan opiks että näinhän se hyvä on tehdä..." (Ikääntynyt)

"...ihminen oikeesti saattaa kaks vuotta suunnitella jotain koulusurmaa, niin sielhän (internetissä) on tarkkoja ohjeita miten pitää toimia..." (Opiskelija, nainen)

Mediasta saatavan mallin sijaan jotkut haastateltavista viittasivat mediaan väkivallan syynä yhteyksissä, joissa media luo vääristyneen kuvan väkivallasta. Eräs haastateltavista kuvasi esimerkiksi sitä, että videopeleistä voi saada vääristyneen kuvan esimerkiksi sen suhteen, ettei väkivalta sattuisi tai aiheuttaisi muuten seuraamuksia. Eräs haastateltava antoi samantapaisen esimerkin uutisiin viitaten. Hänen mukaansa joissakin uutisissa voidaan peitellä esimerkiksi räjähdysten aiheuttamaa tuhoa, jolloin ihmisille syntyy mielikuva, ettei räjähdyksestä tulisi tuhoa. Jotkut haastateltavista puolestaan epäilivät, että ihmiset turtuvat väkivallalle, kun siitä uutisoidaan niin paljon.

"...näitä videopelejä tai muuta, siel lyödään toista niin että veri roiskuu, ja sitte se nousee sieltä ylös ja lyö takasi ja lyö takasi. Siis eihän ne lapsethan niin ku kuvittelee sen että kun mä lyön paljon ja potkin ihan hirveesti ni eihän sitä satu. Kun, taikka sitten ne ampuu ja sitte ku se jota on ammuttu ni, se nousee viel ja ampuu takasi ja, et eihän se satu, vaikka sä hakkaat ja potkit." (Ikääntynyt)

"...peittelemistä et jos jotain maailmalla tapahtuu, ja sieltä näytetään sitten meidän uutisissa kuvaa, niin sieltä näytetään että siel on sitte kuollu niin ja niin

paljon niitä ihmisiä ja sieltä näytetään kauniita vihreitä puistoja suoraan sanoen. Sitte jos sä katot jotain BBC:n uutisia ja muuta ku siel näytetään niitä, ruumiita siellä kasoittain, jota meillä ei näytetä. Että taas se tulee semmonen mielikuva et jos joku räjähtää ni eihän siinä ny paljon mitään satu.” (Ikääntynyt)

Media väkivallan syynä nousi esille myös joidenkin haastateltavien kuvauksissa, joissa median nähtiin luovan väkivaltaa aiheuttavia vastakkainasetteluja. Erään haastateltavan kuvauksessa median luomat käsitykset nähtiin esimerkiksi syynä väkivallan lisääntymiselle etisten ryhmien välillä.

”...henkilön alkuperään jotenki liittyvä väkivalta on lisääntyny...osaltaan siin on medialla iso rooli et sitä myöskin paljon tuodaan esiin, ja ehkä semmosil tavoilla mitkä ei oikeestaan palvele ollenkaan sitä semmosta turvallisuudentunteen lisääntymistä...” (Opiskelija, nainen)

Teema 3: Päihteet väkivallan syynä

Aineistossa usein toistuva teema oli se, että päihteiden käytön nähtiin olevan väkivaltaa aiheuttava tai sitä lisäävä syy. Päihteitä kuvailtiin yleisesti väkivallan syynä, mutta väkivallan eriteltiin johtuvan tarkemmin myös alkoholista tai huumeista. Päihteitä yleisesti väkivallan syynä kuvattiin esimerkiksi käsitteellä päihdeväkivalta, kun eräs haastateltavista kuvasi, että suomalaisessa väkivallassa on usein päihteet mukana. Päihteisiin yleisesti väkivallan syynä viitattiin myös kuvailemalla väkivaltaa esimerkiksi yökerhoissa ja yöelämässä.

”...suurin osa suomalaisesta väkivallasta on päihdeväkivaltaa, jossain määrin siis, riippumatta siitä tehdääks se kadulla vai kotona vai muualla, mutta et siinä useimmiten, aika monesti on päihteet jotenki mukana.” (Opiskelija, mies)

”...yöelämä, suurimpana ehkä, ympäristönä väkivallalle...” (Puolustusvoimat)

Päihteiden käytön yleisten kuvausten lisäksi haastateltavat mainitsivat väkivallan syiksi erityisesti alkoholin ja huumeet. Osa haastateltavista kuvasi alkoholin tai huumeiden olevan väkivallan syynä ilman sen tarkempia perusteluita, kun taas osa mainitsi lukeneensa asiasta. Eräs haastateltavista kuvasi myös omaa kokemustaan, jossa väkivaltainen henkilö oli ollut huumeiden vaikutuksen alaisena.

”...Varmaan aika iso osa tämmösistä julkisissa tiloissa tapahtuvista jutuista on sitä että, joko haetaan rahaa huumeita varten taikka sitten on niiden vaikutuksen alanen.” (Ikääntynyt)

”telkkariuutisista, lehdestä, lukee että, huume-, ja, ton alkoholin vaikutuksen alasia, ku on jotain tehny.” (Ikääntynyt)

”...vois tohon alkoholihommaan lisätä viel huumeet. Tuli tos mieleen, kerran oon nähny semmosen tapauksen et oli vähän, pikkusen uhkaava tilanne. Tuli joku aineissaan siihen...Sit siihen tuli toinen kaveri ihan yhtä sekasin ja sit se toinen kaveri otti paidan pois ja ne rupes painii keskenään. Ne oli sitte ilmeisesti jossain vaiheessa...myös ilmeisesti puukkoï kaivanu esille.” (Puolustusvoimat)

Eräs haastateltavista nosti alkoholin ja huumeiden käytön lisäksi myös sekakäytön esille. Haastateltavan kuvauksesta välittyi mahdollinen käsitys sekakäytöstä väkivallan syynä, sillä haastateltava kuvasi pelkäävänsä sekakäyttäjiä.

”...ehkä tämmöset, sekakäyttäjät, et sellasia ku tuol näkee, et ne kävelee aivan sekasessa olotilassa, niin ne on musta pelottavia.” (Raviurheilu, nainen)

Teema 4: Mielenterveyteen liittyvät tekijät väkivallan syynä

Haastateltavat liittyivät mielenterveyteen liittyvät tekijät usein väkivallan syiksi. Tällaisia tekijöitä olivat esimerkiksi huono itsetunto, paha olo, tunteisiin liittyvät tekijät sekä mielenterveysongelmat. Eräs haastateltavista esimerkiksi kuvasi, että lapset tai nuoret, joilla on huono itsetunto saattavat ajatella, että itsetuntoa saisi kohotettua väkivallalla.

”...nuoret joil on huono tai lapset joil on huono itsetunto niin...aatteele että, sillä väkivallalla saa sitä omaa huonoa itsetuntoonsa kohotettuu.” (Ikääntynyt)

Useat haastateltavat epäilivät väkivallan johtuvan väkivallan tekijän pahasta olostä. Väkivallan tekijän mahdollista pahaa oloa ei osattu kuitenkaan tarkemmin selittää tai sen epäiltiin johtuvan väkivallan tekijän lapsuudesta tai nuoruudesta. Eräs haastateltavista kertoi myös tuntemistaan henkilöistä, joiden väkivaltaisuuden syyksi hän epäili heidän huonovointisia perhetaustojaan. Yksi haastateltavista kuvasi myös pahoinvointia väkivallan syynä, mutta hän kuvasi sitä muita tarkemmin, kuvaamalla väkivallan johtuvan nimenomaan psyykkisestä pahoinvoinnista, mikä sitten purkautuu väkivaltana.

”Ihmisten yleinen huonovointisuus, mikä taas johtuu erinäisistä asioista...” (Puolustusvoimat)

”Niitten on paha olla varmaan niitten väkivallantekijöitten että, niil ei oo, johtuuks se lapsuudesta vai nuoruudesta vai mistä.” (Ikääntynyt)

”...siel ketä oli semmosia ketkä tappeli...edelleen tappelee...ne oli just vähän semmosista huonompivointisista perheistä yleensä kaikki.” (Puolustusvoimat)

”...kun sitä semmosta psyykkistä pahoinvointia tapahtuu ja lisääntyy yhä enemmän niin se sitten purkautuu näillä keinoilla...” (Opiskelija mies)

Haastateltavat epäilivät myös tunteisiin liittyvien tekijöiden voivan vaikuttaa väkivallan tekemiseen. Eräs haastateltavista mainitsi esimerkiksi lukeneensa, miten tunne ohjaa tekoja, kun taas eräs toinen kuvasi ilmiötä ikään kuin toisinpäin, että tunne välittyy toiminnasta, jolloin väkivallasta voi välittyä esimerkiksi vihaa.

”...juttua että miten tunne ohjaa nykypäivänä, niin tässä se tunne lähtee ohjaan ja sillä on aika arvaamattomat voimat siinä mielessä...” (Raviurheilu, mies)

”...se tavallaan tunnetila välittyy siit toiminnasta ni se on, et jos siit välittyy vihaa, ni sillon se yleensä on väkivaltaa...” (Opiskelija, mies)

Osa haastateltavista viittasi mielenterveysongelmiin ja niiden lisääntymiseen väkivallan syinä. Haastateltavat mainitsivat myös mielenterveysongelmien hoitoon liittyvät ongelmat osana mielenterveysongelmista johtuvaa väkivaltaa. Ikääntyneiden keskuudessa oltiin esimerkiksi sitä mieltä, ettei hoitopaikkoja ole tarpeeksi ja että mielenterveysongelmista kärsivät ihmiset siirretään liian aikaisin avohoitoon, jolloin heistä voi muodostua uhka muille ihmisille.

”...mielenterveyspotilaat potkitaan liian aikasin, niin sanottuun avohoitoon. Ja eihän he niitä, lääkkeitänsä aina sit kuitenkaan ota. Ja sitten vallankin, jos on näitä harhasia, ihmisiä jotka on, näkevät kenties sinussa jonkun uhkan itsellensä, et he tosiaan kokee et sä oot uhka ja sit käy päälle.” (Ikääntynyt)

Teema 5: Monikulttuurisuuden liittyvät tekijät väkivallan syynä

Useat haastateltavat liittivät puheissaan monikulttuurisuuden liittyvät tekijät väkivallan syiksi. Monikulttuurisuus ja kulttuurierot nähtiin yleisesti väkivallan syynä, mutta osa haastateltavista kuvasi myös tarkemmin maahanmuuton, uskonnon, kotouttamiseen liittyvien haasteiden sekä rasismien aiheuttavan väkivaltaa. Haastateltavat kuvasivat esimerkiksi omiin käsityksiinsä perustuen monikulttuurisuutta ja siitä johtuvia kulttuurieroja yhdeksi väkivallan tai sen lisääntymisen syyksi tai mahdolliseksi syyksi.

”...monikulttuurisuus että, seki, asettaa tietynlaisia rajo-...En tarkota sitä että se väkivalta siitä yksinomaan syntyy, mutta se että, kulttuurit on erilaisia.” (Ikääntynyt)

”...enemmän huolissaan, mikä voi nostaa tulevaisuudessa vielä väkivallan määrää ja pelkoo on siis tää kasvava, siis maahan muuttaminen tai se kulttuurien, ku se kulttuuriero on niin suuri ja sitte ku se määrä kasvaa koko ajan mikä täällä on niitä eri kulttuurien edustajia.” (Puolustusvoimat)

Osa haastateltavista mainitsi monikulttuurisuuteen liittyen erityisesti maahanmuuton ja uskonnon syiksi väkivallalle. Haastateltavat epäilivät, että väkivaltaa ja sen uhkaa lisäävät maahanmuutto ja sen lisääntyminen. Osa haastateltavista taas viittasi uskontoon väkivallan mahdollisena syynä, kun eräs haastateltavista epäili islaminuskoa väkivallan mahdolliseksi syyksi ja eräs toinen taas piti uskontoa ylipäätään suurena ongelma.

*”...maahanmuutto on yks mun näkemyksen mukaan mikä kyllä on lisänny sitä.”
(Puolustusvoimat)*

”...islaminuskosta...kun ne on sitä mieltä ne islamilaiset nuoret miehet ja muut että naisella ei oo mitään arvoa, naiselle saa tehdä ihan mitä vaan.” (Ikääntynyt)

Osa haastateltavista ei kuvannut monikulttuurisuuden tai maahanmuuton olevan itsessään ongelmia, vaan he kuvasivat ilmiöön liittyviä haasteita pidemmälle. Heidän mukaansa kotouttaminen ei ole onnistunut tai siihen on liittynyt haasteita. Osan mielestä kotouttamisen epäonnistuminen liittyi siihen, etteivät maahan tulleet ole sopeutuneet esimerkiksi kielitaidottomuuden vuoksi. Osa haastateltavista viittasi taas yleisellä tasolla siihen, ettei kotouttaminen ole onnistunut, sen enempää mainitsematta, kenestä sen epäonnistuminen johtuu. Iäkkäiden ryhmässä nousi esiin vielä ajatus siitä, että myös suomalaisia pitäisi kouluttaa eri kulttuurien ymmärtämiseen, ettei tahattomia yhteentörmäyksiä kulttuurien välille syntyisi.

”...niitä ei saada kotiutettua tähän yhteisöön, niin että ne ei opi suomen kieltä, vaan ne on omissa porukoissaan, omissa uskonnoissaan, omissa kieliryhmissään, eikä ne pärjää tän ulkopuolisen elämän kanssa kun ei ne opettele tätä kaikki tätä.” (Ikääntynyt)

”...tuntuu että onko se kotouttaminen menny ihan nyt nappiin täälläkään sitten että, ne elää ihan omaa kulttuuriaan, niin kun pitääkin elää mutta sitten, että kuinka kiinni ne on tässä suomalaisuudessa...” (Raviurheilu, mies)

”Pitäs, jotenkin kenties meitäkin kouluttaa vähäsen siihen kulttuurien eroavaisuuksien ymmärtämiseen, ettei tulis ihan tahattomasti aiheutettua näitä, törmäyksiä.” (Ikääntynyt)

Osa haastateltavista ei nähnyt monikulttuurisuutta tai kotouttamisen epäonnistumista ongelmoina tai väkivallan syinä itsessään, vaan monikulttuurisuuteen liittyvän väkivallan nähtiin johtuvan etnisiin ryhmiin kohdistuneesta rasismista sekä monikulttuurisuuteen liittyvästä vastakkainasettelusta. Rasismi nähtiin sekä väkivallan syynä että esimerkiksi etnistä väkivaltaa lisäävänä tekijänä. Eräs haastateltavista mainitsi myös, että vastakkainasettelu esimerkiksi maahanmuuttoa vastaan ja sen puolesta olevien välillä voi

aiheuttaa väkivaltaa. Tähän liittyen hän antoi esimerkin siitä, kuinka maahanmuuttoa puolustavassa mielenosoituksessa suomalainen poika oli pahoinpidelty kuoliaaksi.

"...näyttäs liittyvän voimakkaasti siihen semmoseen rasismiin..." (Ikääntynyt)

"Mä pidän tärkeänä siis viime aikoina etnisen väkivallan lisääntymistä...sitä että henkilön alkuperään jotenki liittyvä väkivalta on lisääntynyt, ja mun mielest se on erittäin uhkaava asia tällä hetkel meidän yhteiskunnassa..." (Opiskelija, nainen)

"...vastakkainasetteluun mikä näkyy niin vahvasti meidän yhteiskunnassa eli esimerkiksi ne jotka on maahanmuuttoa vastaan ja ne jotka on maahanmuuton puolesta...esimerkiks silloin kun se suomalainen poika, siellä...maahanmuuttoa puolustavassa mielenosoituksessa, silloin ku se hakattiin kuoliaaks siellä." (Opiskelija, nainen)

Teema 6: Segregaatio väkivallan syynä

Erityisesti ikääntyneiden ryhmästä nousi toistuvasti esille teema, jossa segregaatio nähtiin väkivallan riskiä lisäävänä tekijänä. Sama teema nousi esiin jonkin verran myös muissa keskusteluryhmissä, joskin ei niin vallitsevasti ja selkeästi kuin ikääntyneiden ryhmässä. Eräs ikääntyneistä kuvasi mahdollista väkivallan uhkaa segregaatioon liittyen esimerkiksi niin, että kaupungin vuokrataloja sisältävillä alueilla tapahtuu enemmän ei-toivottua. Hänen mielestään kaupungin vuokrataloja tulisikin sijoittaa eri puolille, eikä keskittää esimerkiksi vain samoihin taloihin. Eräs toinen ikääntyneistä oli myös sitä mieltä, että eri alueiden väkeä tulisi hajauttaa, etteivät ongelmat kumuloituisi. Lisäksi eräs raviurheilua harrastavien ryhmästä kuvaili ikääntyneiden tapaan vuokra-asuntoja sisältävillä alueilla tapahtuneen kaikennäköistä.

"semmonen missä on paljon kaupungin vuokrataloja niin kyllä siellä enemmän tapahtuu, kanssa semmosta ei-toivottua...ei sais tehdä niitä että niitä on monta taloo tai koko talo vaan olisi niitä asuntoja. Ollis sijoitettu sinne sun tänne...ettei koko talo olis sitten näitä kaupungin vuokrataloja..." (Ikääntynyt)

"Pitäs hajauttaa et se, joukossa tyhmyys tiivistyy tai, tämmönen, sanonta niin se nyt tässäkin vois. Emmä tarkota et he on tyhmiä mutta se että jos on, samalla tavalla ongelmaisia ni se aina kumuloituu sitten." (Ikääntynyt)

"...siellä on semmosia vuokrapuutaloja oli aikasemmin missä oli tätä tämmöstä elämäntapajuopottelijaa ehkä enemmän ja siel sattu kaiken näköstä..." (Raviurheilija, mies)

Eräs ikääntyneistä kertoi taas käymästään keskustelusta, jossa rikollisuuden epäiltiin lisääntyvän alueella, jonne rakennetaan paljon pieniä asuntoja sisältäviä kerrostaloja.

Hänen mukaansa rikollisuuden lisääntyminen johtuisi tällaisessa tilanteessa siitä, etteivät pienet asunnot kävisi perheasunnoiksi, jolloin levottomuuden riskin nähtiin kasvavan. Haastateltava kuitenkin täsmensi, että kyseessä on epäily ja uhkakuva, ei varma tieto.

”...kerrostaloja rakennetaan ja niihin tulee paljon pieniä asuntoja että niiden myötä tulee, rikollisuus lisääntymään...Ei varmaan vuokrakohteeks ehkä tehdä mutta, voi olla että sijottajat ostaa ja sitten vuokraa niitä eteenpäin tulee, ehkä, pieniä asuntoja, enempi levottomuutta...kun ne ei oo perheasuntoja, välttämättä. Sitä pelättiin. Eihän sitä oo sanottu että niin tapahtuu mut se oli semmone uhkakuva että täällä, tulee sitte lisääntymään, mitä enempi tulee pieniä asuntoja.” (Ikääntynyt)

Yksi haastateltavista toi esille myös näkökulman, jossa hän kuvasi asuntojen hinnan vaikuttavan alueella tapahtuvaan väkivaltaan. Tämä näkökulma oli kuitenkin muihin haastateltaviin verrattuna poikkeava, koska haastateltava kuvasi, että alueilla, joissa on kalliit hinnat, oletettaisiin, että nimenomaan tapahtuu väkivaltaa.

”...se, paljonko asunnot maksaa milläkin alueella, niin se, ehdottomasti, tekee sitä sellasta...alueella mis on niin kalliit hinnat niin, oletetaan ainakin että siellä olis sitten väkivaltaa...” (Ikääntynyt)

6.3 Asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan

Tässä luvussa tuon esille haastateltavien asenteita edellä esittelemiäni teemoja, eli väkivallan käsitettyjä tekijöitä ja syitä kohtaan. Väkivallan käsitettyihin tekijöihin ja syihin kohdistuvia asenteita paikantuinkin aineistosta runsaasti. Näitä tarkasteltaessa muodostin yhteensä kuusi erilaista asennetta niin, että samantapaisesta suhtautumistavasta väkivallan käsitettyjä tekijöitä ja heihin liitettyjä käsitettyjä syitä kohtaan muodostui aina yksi asenne. Näiden ulkopuolelle rajasin asenteet, jotka kohdistuivat väkivallan tekijästä riippumattomiin seikkoihin. Näin ollen jokainen asenne kuvaa nimenomaan väkivaltaiseen henkilöön itseensä kohdistuvia suhtautumistapoja, joko väkivallan tekijyyteen, sen syihin tai näihin molempiin liittyen. Muodostuneet asenteet toistuivat säännöllisesti koko aineistossa, mutta ne korostuivat eri haastatteluryhmissä eri tavoin. Asenteiden sisällä oli myös variaatiota, sillä samantapainen suhtautumistapa saattoi kohdistua moneen eri tekijään. Kaiken kaikkiaan aineistossa kuusi vallitsevaa asennetta olivat seuraavat: tuomitseva, leimaava, ennakkoluuloinen, arvottava, neutraali sekä ymmärtävä asenne väkivallan tekijöitä ja heihin liitettyjä syitä kohtaan.

Asenne 1: Tuomitseva asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Aineistossa usein toistuva asenne väkivallan käsitettyjä tekijöitä kohtaan oli tuomitseva asenne ja suhtautumistapa heihin. Tähän asenteeseen sisältyvät haastateltavien tuomitsevat, syyllistävät, kritisoivat ja rankaisevat suhtautumistavat, jotka tulivat ilmi haastateltavien kuvatessa väkivallan mahdollisia tekijöitä. Väkivallan tekijään kohdistuvat tuomitsevat asenteet liittyivät vain väkivallan tekijyyteen, ei väkivallan tekijään liittyviin syihin, joten syihin liittyvät asenteet jätettiin tutkimuksessa huomiotta. Aineistosta poimitut tuomitsevat asenteet paljastavat, mitä haastateltavat väkivallan mahdollisissa tekijöissä paheksuvat.

Väkivallan käsitettyjä tekijöitä, joihin kohdistui tuomitsevia asenteita, olivat väkivallan tekijät ja rikolliset yleisesti sekä vangit. Tuomitseva asenne yleisesti väkivallan tekijöitä tai rikollisia kohtaan tuli esille muun muassa, kun eräs haastateltavista toi esiin näkemyksensä siitä, että Suomessa rikollisia ei saisi suojella, vaan heidät tulisi tuoda julkisesti esille. Haastateltavan mukaan rikollisen julkinen esille tuominen toimisi tietynlaisena rangaistuksena. Hän ei kuitenkaan kuvannut, että rikollinen olisi nimenomaan väkivallan tekijä, vaan puhui yleisesti rikollisista, mikä kattaa väkivallan tekijyyden lisäksi myös muun rikollisen toiminnan. Myös muut saman ryhmän haastateltavista olivat sitä mieltä, ettei rikollisia saisi peitellä. Eräs haastateltavista oli tulkintani mukaan tässä yhteydessä myös sitä mieltä, että seksuaalista väkivaltaa käyttävät henkilöt tulisi laittaa jalkapuuhan julkiselle paikalle. Näistä kuvauksista ja mielipiteistä tulee esiin melko tuomitseva asenne rikollisia ja näin ollen myös mahdollisia väkivallan tekijöitä kohtaan.

”...siellähän (ulkomailla) uutisissa näytetään, kasvokuvat. Joissain maissa on jopa, busseissa että tämmönen, tää on tehny tämmösiä ja tämmösiä rikoksia, kasvokuvia. Meillä ne suojellaan. Jos näytetään oikeudessaki jostain rikollisesta ni sehän on pyyhe päässä tai jotain, kukaan tiedä kuka siellä on. Mutta, ulkomailla ku kattoo telkkaria siel tulee suorana lähetyksenä oikeudenkäyntejä, jossa, ihan naamat näytetään...tarvisko niitä enemmän, sillä tavalla rankaista, että näytettäs että tää on...rikollinen.”

”Täytyis naama esiin ilman muuta.”

”Kaikki noin, seksuaalisesti jotka, nää, rais-, mitä nää nyt on niin, pitäs panna jalkapuuhan Keskustorille.” (Ikääntynyt)

Ikääntyneiden ryhmässä myös keskustelu vangeista toi esiin tuomitsevia asenteita väkivallan mahdollista tekijää kohtaan. Eräs ikääntyneistä esimerkiksi kertoi katsoneensa

ohjelmaa, jossa oli haastateltu vankeja. Vangit olivat kertoneet ohjelmassa kokevansa vankilaolot liian tiukoiksi ja huonoiksi. Haastateltava oli taas itse sitä mieltä, että vangeilla pitäisi olla vielä tiukemmat olot, mikä viittaa tuomitsevaan asenteeseen. Muut haastateltavista olivat lisäksi sitä mieltä, että vankilaan joutuminen on oma valinta.

”...siellä haastateltiin näitä Riihimäen vankilan vankeja...niil oli ihan eri käsitys siitä et kuinka heitä kohdellaan huonosti ja pidetään huonosti siellä, liian tiukissa oloissa siellä...Ja toiset on istunu seittemän kertaa vankilassa ja aattelin että mitä hitto ne ees tommosta puhuu että, vielä tiukemmat olot niille.”

”Ja sinne ei oo pakko kenenkään mennä, tee mitään semmoista.” (Ikääntynyt)

Asenne 2: Leimaava asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Aineistossa väkivallan käsitettyihin tekijöihin kohdistui usein leimaavia asenteita. Nämä asenteet sisältävät väkivallan tekijöihin liitettyjä leimoja, mitkä tulivat esille haastateltavien antamista nimityksistä ja oletuksista väkivallan tekijyyteen ja tekijään liittyviin syihin liittyen. Näin ollen väkivallan tekijään saattoi kohdistua kahdenlaista, sekä väkivallan tekijyyteen että syihin liittyvää leimaamista. Leimaavat asenteet kuvaavat, millaisia negatiivisia leimoja haastateltavat asettavat ja kenelle.

Väkivallan käsitettyjä tekijöitä, joihin kohdistui leimaavia asenteita, olivat väkivaltaa tekevät henkilöt yleisesti. Heihin kohdistuvat leimaavat asenteet tulivat esille esimerkiksi haastateltavien heille antamista kielteisistä nimityksistä ja oletuksista. Haastateltavat kuvasivat väkivaltaa tehneitä esimerkiksi hulluiksi, sekaisin oleviksi sekä typeriksi.

”...Kaikki tiesi et se on paikallinen hullu joka löi sitä... (Ikääntynyt)

”...Norjan Breivik ni kyllä se tavallaan, mitä sieläl on taustalla, mitä se ihminen oikeesti ajattelee, miten se näkee sen maailman...että mikä ajaa ihmisen noin sekasin.” (Puolustusvoimat)

Väkivallan tekijöihin liittyvät leimaavat asenteet tulivat esille myös haastateltavien verratessa väkivallan tekijöitä normaaliin. Haastateltavat esimerkiksi kuvasivat väkivaltaa tekemättömiä tai väkivaltaisiin tilanteisiin ajautumattomia ihmisiä normaaleiksi ja tavallisiksi. Tällaisissa kuvauksissa, joissa väkivaltaa tekemätön yhdistetään normaaliin tai tavalliseen ihmiseen, tulee käsitys, ettei väkivaltaa tekevä olisi haastateltavien mielestä normaali tai tavallinen.

”...ei normaali suomalainen ihminen joudu poliisin kans minkälaiseen negatiiviseen kanssakäymiseen. Jos et sä tee jotain.” (Puolustusvoimat)

”Ei semmonen nyt tavallinen kaveri joka siinä on, vaikka baari-illan jälkeen niin ei se nyt kyllä normaalisti joudu siihen...” (Raviurheilu, mies)

Väkivallan tekijyyden tapaan leimaavat asenteet kohdistuivat myös väkivallan tekijään liitettyihin väkivallan syihin. Tällaisia syitä olivat esimerkiksi päihteiden käyttöön ja segregaatioon liittyvät tekijät. Leimaava asenne päihteitä kohtaan tuli esille päihteiden käyttäjien leimaamisena. Tällöin, mikäli henkilö olisi sekä väkivaltainen että päihteiden käyttäjä, hänet leimattaisiin kahdesta syystä. Haastateltavat kuvasivat päihteiden käyttäjiä muun muassa murhamiehiksi tai -naisiksi, narkkareiksi, huumehörhöiksi, nappien mättäjäiksi sekä pilleriväeksi.

”...huume-, ja, ton alkoholin vaikutuksen alasia, ku on jotain tehny...on ollu sekasin...Ne on sitte ihan murhamiehiä tai -naisia, mitä he ovat.” (Ikääntynyt)

”...yks narkkari lähti mua seuraamaan keskellä päivää...” (Opiskelija, nainen)

...tommosia huumehörhöjä ja nappejen mättäjiä... (Raviurheilu, mies)

Väkivallan syistä päihteiden käytön lisäksi leimaavia asenteita kohdistettiin myös väkivallan syynä kuvattuun segregaatioon liittyen. Segregaatioon liittyvät leimaavat asenteet liittyivät tietyillä alueilla asuviin ihmisiin, jolloin väkivallan mahdollinen tekijä leimautuisi sekä väkivallan tekijyyden että asuinalueensa mukaan. Tietyllä, huonomaineisella alueella asuvat henkilöt leimattiin esimerkiksi laitapuolenkulkijoiksi sekä huonommaksi väeksi.

”...sielhän asuu hirveesti näitä alkoholisteja ja...vähän laitapuolen kulkijoita ja muuta niissä taloissa ja, kaupungin näitä...vuokrataloja mitkä sitte tuo sitä semmosta, huonompaa väkeä sinne.” (Ikääntynyt)

Asenne 3: Ennakkoluuloinen asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Ennakkoluuloiset asenteet väkivallan mahdollisia tekijöitä kohtaan toistuivat aineistossa säännöllisesti. Nämä asenteet sisältävät haastateltavien ennakkoluuloisia ja kyseenalaistavia suhtautumistapoja väkivallan tekijöitä ja heihin liitettyjä syitä kohtaan. Väkivallan tekijään kohdistui siten kahdenlaisia, niin väkivallan tekijyyteen kuin käsitettyihin syihin liittyviä ennakkoluuloja. Ennakkoluuloisten asenteiden tarkastelu indikoi, kehen ja mihin haastateltavat suhtautuvat varauksellisesti ja epäluuloisesti ilman todellisia kokemuksia kyseisistä henkilöistä tai ilmiöistä.

Ennakkoluuloiset asenteet väkivallan käsitettyjä tekijöitä kohtaan kohdistuivat miehiin, ryhmiin, nuorisoon, tietyn etnisen taustan omaaviin sekä tietynnäköisiin henkilöihin. Ennakkoluulot tulivat esille kuvauksissa, joissa haastateltavat kokivat tietyytyypiset henkilöt uhaksi. Haastateltavat kertoivat esimerkiksi varovansa, välttelevänsä ja pelkäävänsä väkivaltaisina tai mahdollisesti väkivaltaisina pitämiään henkilöitä. Tällaisia henkilöitä olivat esimerkiksi eri kulttuurien edustajat sekä tietynnäköiset henkilöt.

"...tietää sen kulttuurin, sen taustan, sitä ei vaikka kuin yrittäis käsitellä niin mä en ainakaan pysty et kyl se vaan herättää mus pelkoa." (Raviurheilu, nainen)

"...mua pelottaa kaikki joil on huppu ku mä aina aattelen et ne on rikollisia...Vaikka olis ihan joku, kiva koulupoika tommonen, lukiolainen menis vaan huppu näin ni, tulee aina mieleen että apua, huppupäinen." (Ikääntynyt)

Useimmiten ennakkoluuloinen asenne kohdistui ihmisiin, joilla nähtiin olevan useampi epäilyttävä piirre yhtä aikaa. Esimerkiksi poikaryhmiä, tietynnäköisiä nuorisoryhmiä sekä eri kulttuurin edustajista koostuvia miesryhmiä varottiin, välteltiin ja pelättiin.

"...joku, joukkio, poika-, tai joku mikä tahan isompi ryhmä niin, kyllä sit on vähän, aika laillakin varuillaan." (Ikääntynyt)

"...nuorisoporukka joku, sellanen niin mä, kyllä mä sellasen kierrän kaukaa...vaatteita mä pelkään, jotain vaatteita. Jos on mustia huppareita ja kaikki on kovin synkän näkösiä tai mustia, Hell Angels näitä, nahkatakkeja ja sellasia ni, on mulla sellanen pelko että mä leimaan täällä mielessäni jo semmosen että parempi tää porukka kiertää kaukaa." (Ikääntynyt)

"Osittain pelottaa kyllä (turvapaikanhakijat). Kun niitä lisäänty ja niit on niin paljon. Sit semmosia, ryhmiä, miespuolisia ryhmiä. Emmä kyllä menis läheltäkää, jos vaan voi kiertää." (Ikääntynyt)

Ennakkoluuloiset asenteet kohdistuivat väkivallan tekijöiden lisäksi myös heihin liitettyihin väkivallan syihin. Ennakkoluulot kohdistuivat esimerkiksi päihteiden käyttöön liittyviin tekijöihin, kuten huumeiden käyttöön ja käyttäjiin sekä sekakäyttäjiin. Huumeiden osalta ennakkoluulot kohdistuivat sekä yleisesti huumeisiin että huumeiden käyttäjiin ihmisinä. Huumeita yleisesti kuvattiin pelottavana asiana, kun taas huumeiden käyttäjiin kuvattiin liittyvän välttelyä. Sekakäyttöön liittyivät ennakkoluulot kohdistuivat sekakäyttäjiin ihmisinä, kun heitä pidettiin suurena uhkana sekä pelottavina. Eräs haastateltavista myös mainitsi, ettei halua olla missään tekemisissä heidän kanssaan.

"...se sano et illalla hän ei tästä kävele, yksin, et se on täynnä näit narkkeja..." (Raviurheilu, nainen)

”...ehkä suurimpana uhkana, niin mä ainakin ajattelen että se on tänä päivänä ehkä tämmöset, sekakäyttäjät, et sellasia ku tuol näkee, et ne kävelee aivan sekasessa olotilassa, niin ne on musta pelottavia.” (Raviurheilu, nainen)

”...nääh ei kuule mitään, pulisee ittekseen jotain, niin parempi kun ei mee semmosen ihmisen kans mihkään tekemisiin.” (Raviurheilu, mies)

Asenne 4: Arvottava asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Aineistossa väkivallan mahdollisiin tekijöihin kohdistui usein arvottavia asenteita. Näihin asenteisiin sisältyvät haastateltavien ristiriitaiset, erittelevät ja vertailevat suhtautumistavat väkivallan mahdollisia tekijöitä kohtaan. Arvottavat asenteet kohdistuivat väkivallan tekijöihin itseensä, kun taas väkivallan syihin asennoiduttiin arvottavasti ilman, että väkivallan tekijää liitettiin syyhyin, joten ne jätettiin tutkimuksessa huomiotta. Aineistosta paikannetut arvottavat asenteet havainnollistavat, millaisen arvon haastateltavat antavat väkivallan tekijöille tai millaiseen järjestykseen he nämä laittavat.

Arvottavat asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan kohdistuivat väkivallan tekijöihin yleisesti, jengeihin ja eri kulttuuritaustan edustajiin. Yleisesti väkivallan tekijöihin liitetyt arvottavat asenteet tulivat esille, kun haastateltavat kertoivat näkemyksiään väkivallan määritelmästä. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että väkivallan määritelmä riippuu siitä, kuka on väkivaltainen ja ketä kohtaan. Tällaisista kuvauksista välittyy haastateltavien arvottavat asenteet, kun jonkun tekijän tekemä väkivalta mielletään väkivallaksi ja toisen taas ei.

”Riippuu että kuka läimäsee ja ketä.” (Opiskelija nainen)

”Kuka läimäsee ja ketä ja miten kovaa...” (Puolustusvoimat)

Osa haastateltavista arvotti väkivallan tekijyyden tekotavan mukaan niin, että jotkut teot ja sitä kautta mahdollisesti niiden tekijät miellettiin pahemmiksi kuin toiset. Eräs haastateltavista oli esimerkiksi sitä mieltä, että henkinen väkivalta on pahempaa kuin fyysinen väkivalta. Yksi haastateltavista taas mainitsi koulukiusaajan suurimmaksi epäkohdaksi Suomessa. Eräs taas piti sukupuolittunutta väkivaltaa kaikista rajuimpana esimerkiksi sen takia, että siinä toinen osapuoli, eli tekijä voi muodostaa uhan isomman kokonsa vuoksi.

”...se voi olla jopa vielä pahempaa. Koska se ei, jos sua kerran uhataan ni se ei välttämättä lopu. Sä saatat elää niissä uhkakuvamaailmoissa vaikka

seuraavat kuus kuukautta, ku se että joku sua läpsis kerran naamaan ni, se on niinku, done with it.” (Opiskelija nainen)

”...rajuin juttu Suomessa että koulukiusaaja se on tuolla se (isoin) et se on se epäkohta mikä tääl pitäis seuraavaks keskittyä korjaamaan.” (Opiskelija, mies)

”...sukupuolittunu väkivalta on mun mielest ehkä kaikkein rajuinta...ei sen toisen osapuolen tarvii ees tehdä mitään, ku se on sua kaks kertaa isompi...” (Opiskelija, nainen)

Väkivallan tekijyyttä arvoettiin väkivallan tekotavan mukaan myös niin, että joitain tekoja ja sitä kautta väkivallan tekijyyttä ei nähty kovin ongelmallisena, ainakaan verrattaessa tekoa tai tekijää johonkin toiseen tekoon tai tekijään. Eräs haastateltavista esimerkiksi sanoi, ettei näe väkivaltaa suurena ongelmana, koska sitä tapahtuu hänen käsityksensä mukaan yleensä omissa porukoissa, ei kaikkiin kohdistuen. Osa haastateltavista suhtautui taas jengeihin suopeasti, koska eivät ajatelleet niitä juurikaan uhkaksi itselleen tai ulkopuolisille.

”Mä en ainakaan isona ongelmana vielä näkis et se yleensä se missä se tapahtuu ni on sit kuitenkin, pienempi se, se ei oo semmosta, kaikkia kohtaan vaan se on, omaa porukkaa tai muuta.” (Puolustusvoimat)

”Emmä koe niit (jengejä) taas henkilökohtasesti mitenkään tietenkään uhkana..”

”Näkins että aika pieni uhka ne on ulkopuolisille, viattomille.”

”Niin työssäkäyville normaaleille ihmisille eihän se oo mitenkään uhka.” (Puolustusvoimat)

Monet haastateltavista mainitsivat väkivallan mahdollisiksi tekijöiksi eri kulttuurien edustajia, joihin kohdistui myös arvottavia asenteita. Eri kulttuurien edustajiin viitatessa haastateltavat vertasivat esimerkiksi eri maista tulevia ulkomaalaistaustaisia keskenään sekä eri sukupuolta ja ikää edustavia ulkomaalaistaustaisia keskenään. Osa haastateltavista oli esimerkiksi sitä mieltä, että eri maista tulevat ovat erityyppisiä ja näin ollen eri kulttuurien edustajiin asennoiduttiin eri tavoin. Osa haastateltavista oli taas turvapaikanhakijoista keskusteltaessa sitä mieltä, että pelastaisi ennemmin lapset ja naiset, mistä tulkitsin heidän arvottavan turvapaikkaa hakevat naiset ja lapset eri tavalla suhteessa miehiin.

”...toikin mikkä tulee tosta Jugoslaviasta tai Serbiasta ni ne on vähän erityyppisiä ihmisiä mikkä tulee tuolta, kaukaa, Irakista ja tuolta.” (Ikääntynyt)

”Tää on ihan hirvee massa (turvapaikanhakijat) ensinnäki mist me puhutaan et puhutaanko Sudanista vai puhutaanko Afganistanista...” (Opiskelija, nainen)

”Jos hengenhädässä (turvapaikanhakijat) niin mä ainakin pelastasin ne lapset ja naiset.” (Ikääntynyt)

Asenne 5: Neutraali asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Aineistossa usein toistuva asenne oli se, että haastateltavat suhtautuivat väkivallan tekijöihin neutraalisti. Tällaiset asenteet pitävät sisällään neutraaleja, välinpitämättömiä, realistisia ja rationaalisia asenteita väkivallan tekijöitä kohtaan. Neutraalit asenteet kohdistuivat väkivallan tekijöihin itseensä, kun taas väkivallan syihin suhtauduttiin neutraalisti ilman, että väkivallan tekijää liitettiin syyhyn, joten ne jätettiin huomiotta. Haastateltavien neutraalit asenteet antavat osviittaa siitä, keihin väkivallan mahdollisista tekijöistä haastateltavat suhtautuvat puolueettomasti ja tasapuolisesti.

Väkivallan tekijöihin liittyvät neutraalit asenteet kohdistuivat yleisesti väkivallan tekijöihin, vankeihin, tietynnäköisiin ihmisiin ja lapsiin. Neutraalit asenteet yleisesti väkivallan tekijöitä kohtaan tulivat esille jo siitä, etteivät haastateltavat nimenneet tai identifioineet väkivallan tekijöitä, vaan puhuivat heistä yleisellä tasolla. Väkivallan tekijöihin yleisesti kohdistuvat neutraalit asenteet tulivat ilmi myös sellaisista kuvauksista, joissa haastateltavat kuvasivat väkivallan tekijään liittyviä realistisia ja rationaalisia suhtautumistapojaan. Eräs haastateltavista esimerkiksi kertoi haluavansa aina ensiksi selvittää väkivaltatapaukseen liittyvät faktat ja taustat.

”...ensiks pitää selvittää ne faktat...et onks tää henkilö ollu missä kuosissa esimerkiks tän teon tehdessään, mitkä on ne taustamotiivit.”(Opiskelija, nainen)

Haastateltavien neutraalit asenteet väkivallan mahdollista tekijää kohtaan tulivat ilmi myös haastateltavien kuvauksissa, joissa he puhuivat vangeista. Eräs ikääntyneistä esimerkiksi mainitsi toisen ikääntyneen puhuttua vangeista, että vangit ovat ihan asiallisia. Eräs opiskelijoista taas kertoi olleensa aikoinaan koulussa vankimielisairaalaan vieressä, josta oli paennut kolmoismurhaaja, muttei tilanne hänen mukaansa poikennut vangin karkaamisesta huolimatta totutusta.

*”...niin siellä haastateltiin näitä Riihimäen vankilan vankeja.”
”..niin ne on ihan, asiallisia.” (Ikääntynyt)*

”...uutisia et nyt on paennu kolmoismurhaaja [vankimielisairaalan nimi], ni ihan samalla lailla mentiin siihen koulun pihalle leikkimään ku ihan mikä tahansa muu päivä, koska me tiedettiin, et niitä kolmoissurmaajia ulkoilutettiin muutenkin, et se ei tavallaan poikennu tilanteesta millään lailla.” (Opiskelija, nainen)

Neutraalit asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan tulivat ilmi myös, kun haastateltavat kuvasivat tietynnäköisiä henkilöitä sekä lapsia väkivallan mahdollisina tekijöinä. Eräs

ikäntyneistä esimerkiksi kuvasi pelkäävänsä tummiin vaatteisiin pukeutuneita, mutta sanoi samassa, että tällaisiin vaatteisiin pukeutuneet henkilöt saattavat kuitenkin olla kilttejä ja suloisia. Osittain iäkkään kuvaus on siten realistinen, kun hän pelostaan huolimatta myöntää, että pelko saattaa olla turha. Eräs opiskelijoiden ryhmästä kuvasi taas lasten tekemää väkivaltaa neutraalisti, kun hän kuvasi, että lapset ovat aina olleet väkivaltaisista ja ettei lasten väkivaltaisuutta ole ennenkään pidetty juuri minään.

”ne saattaa olla, tosi kilttejä ja sulosia ihmisiä mutta että, ne on saanu semmosen leiman että niitä semmosia kauheen mustiin pukeutuneita niin pelkää...” (Ikääntynyt)

”lapset on aina ollu...luulen et se on jopa siistiytyny...ku kuuntelee vaikka oman isäni aikakauden kertomuksia kouluväkivallasta tai muusta ni aika hurjalta välillä kuulostaa, mut se vaan että eipä sitä ole aiemmin ehkä juuri minään pidetty vaan semmosena, pojat on poikia –tyyppisenä.” (Opiskelija, mies)

Asenne 6: Ymmärtävä asenne väkivallan mahdollista tekijää kohtaan

Negatiivisten ja neutraalien asenteiden lisäksi aineistosta nousi esille myös positiivisempia suhtautumistapoja väkivallan mahdollisia tekijöitä kohtaan. Näistä suhtautumistavoista muodostui ymmärtävien asenteiden kokonaisuus, joka sisältää väkivallan tekijöihin kohdistuvia ymmärtäviä, hyväksyviä, puolustavia ja suojelevia asenteita. Väkivallan tekijöihin kohdistuneet ymmärtävät asenteet liittyivät sekä väkivallan tekijyyteen että väkivallan tekijään liitettyihin syihin. Ymmärtävät asenteet tuovat ilmi, keihin haastateltavat suhtautuvat puolustavasti ja hyväksyvästi.

Väkivallan tekijöihin liittyvät ymmärtävät asenteet kohdistuivat yleisesti väkivallan tekijöihin, vankeihin sekä eri kulttuuria edustaviin henkilöihin. Väkivallan tekijään yleisesti kohdistuvat ymmärtävät asenteet tulivat ilmi kuvauksissa, joissa väkivallan tekijää ymmärrettiin ja suojeltiin. Eräs opiskelijoista esimerkiksi kuvasi kokemustaan, jossa hän oli ymmärtänyt häntä fyysisellä väkivallalla uhanneen henkilön uhkailun kumpuavan jostakin. Lisäksi opiskelijat olivat sitä mieltä, että mediassa rikoksenteikijöitä pitäisi tiettyyn asti suojella ja ymmärsivät myös sen, kuinka esimerkiksi mediassa saatetaan alkaa kostaa mahdolliselle rikoksen tekijälle, mikäli hänen tietonsa julkistetaan.

”...sillon on tultu ihan suoraan sanomaan et mä hakkaan sut tai mä tapan sut ja kaikkee tällast näin, mut sitte toisaalta ne on osannu ottaa silleen siinä kontekstissa jotenkin, silleen tienny et se kumpuaa jostain.” (Opiskelija, nainen)

”tiettyyn tappiin asti periaatteessa pitääki suojella (rikoksentekeijöitä), ennen ku todetaan et, onko syyn-, siis syyntakeeton, syyntakeinen ihminen ni on eroo että miten sä voit uutisoidakin...” (Opiskelija, nainen)

*”Niin, tai se et joku saa tuomion jostain, ja sit isketään Facebookiin sen kuva ja nimi, et sitte ihmiset alkaa vielä kollektiivisesti kostaa sille.” (Opiskelija, nainen)
”...tätä lynkkausmotiivia, sellasta että no, ai et tuo saatto olla ehkä syyllinen tähän törkeään raiskaukseen ja näin edespäin, ja sit sen jälkeen nimet ja kaikki ja kansantuomio ja ihan on, näyttämättä toteen asioita...” (Opiskelija, mies)*

Ymmärtävä asenne vankeja kohtaan tuli esille erään opiskelijan kuvauksesta, jossa hän kertoi olleensa nuorempana koulussa vankimielisairaalan vieressä. Opiskelija kertoi, että on siten nähnyt vankimielisairaalan vankeja ulkona ja tottunut heihin, että he ovat ihmisiä siinä missä muutkin. Tällainen kommentti antaa osviittaa haastateltavan suvaitsevasta suhtautumistavasta kyseisiä vankeja kohtaan.

”...olen ollut koulussa vankimielisairaalan vieressä...meillä kävi ala-asteella ne hoitajat selittämässä että näitä ulkoilutetaan niitä vankeja, et heidän pitää päästä ulos, meidän hiihtoladut kulki siitä jäältä missä ne yhet roikkuu siellä ritilöissä kiinni, ni siitä vierestä, ni tavallaan et ku sä oot tottunut siihen että ne on ihmisiä siinä missä muutkin” (Opiskelija, nainen)

Eri kulttuuria edustaviin henkilöihin kohdistuvat ymmärtävät asenteet tulivat ilmi kuvauksissa, joissa haastateltavat puolustivat heitä. Opiskelijat esimerkiksi loivat vastakkainasetteluja eri kulttuuria edustavien ja suomalaisten välille, niin että eri kulttuurien edustajat näyttäytyivät paremmassa valossa. Eräs opiskelijoista esimerkiksi vertasi, kuinka usein on kokenut suomalaistaustaisen tekemää väkivaltaa verrattuna ulkomaalaistaustaisen tekemään väkivaltaan. Opiskelijoiden keskuudessa jaettiin myös kokemus, jossa ulkomaalaistaustainen henkilö oli tullut väkivaltatilanteessa väliin niin, ettei opiskelijaan itseensä satu. Eräs opiskelijoista puolestaan kertoi ja kritisoi toimintaa, jossa koki, että häntä ja hänen ystäväänsä oli länsimaalaisuuden vuoksi kohdeltu turvatarkastuksessa ennakkoluulottomammin kuin Lähi-Idästä tulleita ja toivoi, ettei tällaista toimintaa olisi.

”...helppo on tehdä uhkakuvia, mut sit että kuinka monesti olen kokenut suomalaismiehen tekemää väkivaltaa niin, puhutaan aika eri luvuista ku silleen et joku, en ees tiedä, joku ehkä ulkomaalaistaustainen...” (Opiskelija, nainen)

”...mut on heitetty siis lasia päin, ni sit siihen tulee joku, siis joku mies joka ei ees puhu suomee, ja se tuli siihen väliin, silleen että muhun ei satu. Sit mä vaan siinä mietin et nii että ei tullu kukaan näist suomalaisist miehistä tähän silleen. Mut kuka näist ikinä puhuu, ei niist puhuta.” (Opiskelija, nainen)

”...oli vähän semmonen fiilis ku meet siitä turvatarkastuksesta läpi, mulla ja mun kaverilla molemmilla reppu selässä, ei mitään tarkastusta. Katottiin vaan et

moro tervetuloa, ja viereisessä rivissä, ihan karseeta sanoa, mutta siis tämmöstä Lähi-idän maista tulevaa äijää kädet seinää vasten ja kaikki katotaan tällä lailla. Mä toivon et sellanen tietynlainen uutisointi ja väkivallan tämmönen uhka, et se ei aja sitte Suomessa taas näitä töitä tekeviä jotka tekee esimerkiks tämmösissä isoissa tilaisuuksissa turvatarkastuksia ni tämmöseen toimintaan...” (Opiskelija, nainen)

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten mediankäyttäjien käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöihin ja syihin liittyen. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä tietoa väkivaltaisiin henkilöihin kohdistuvista käsityksistä ja asenteista, jotka liittyvät joko väkivallan tekemiseen ja / tai väkivallan taustalla vaikuttaviin väkivallan tekijään liittyviin väkivallan syihin. Näihin tietoihin pohjaten tavoitteena oli pohtia, miten erilaiset käsitykset ja asenteet voivat vaikuttaa väkivallan tekijöihin ja sitä kautta koko väkivaltaongelmaan. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tavoitteena oli nostaa väkivalta esille terveystieteiden ja -työn merkitystä väkivallan ennaltaehkäisyyn, eli tässä tapauksessa väkivallan syiden tiedostamisen sekä väkivallan tekijään suhtautumisen vaikutusten kannalta. Tässä luvussa esittelen tutkimuksen keskeisimmät tulokset sekä pohdin tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Lisäksi teen johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista suhteessa aiempaan tutkimukseen ja esittelen mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

7.1 Tulosten tarkastelu

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millaisia käsityksiä ja asenteita haastateltavilla on väkivallan tekijöihin ja syihin liittyen. Haastateltavien käsityksiä ja asenteita tarkasteltiin analysoimalla ryhmäkeskusteluissa esiintyviä latenteja teemoja aiheesta. Tulosten perusteella haastateltavilla oli erilaisia käsityksiä väkivallan tekijästä ja tämän piirteistä sekä väkivallan syistä. Monet näistä käsityksistä niin väkivallan tekijän kuin syidenkin osalta olivat haastatteluryhmien ja haastateltavien välillä yhteneviä, ja sitä kautta niistä muodostui tutkimuksen teemoja. Lisäksi tulokset osoittavat, että väkivallan käsitettyihin tekijöihin ja heihin liittyviin käsitettyihin syihin kohdistui monenlaisia asenteita. Nämä asenteet vaihtelivat negatiivisista neutraaleihin ja positiivisiin asenteisiin.

Haastateltavien keskeiset käsitykset väkivallan tekijöihin ja näiden piirteisiin liittyen olivat seuraavat: väkivallan tekijät ovat miehiä, väkivallan tekijät toimivat ryhmässä, väkivallan tekijät edustavat jotakin etnistä taustaa, kansalaisuutta tai kulttuuria, väkivallan tekijät ovat usein nuoria sekä väkivallan tekijät näyttävät tietynlaiselta. Nämä käsitykset ovat suurelta osin yhteneviä todellisen tilanteen kanssa. Julkisilla paikoilla tapahtuva väkivalta on nimittäin suurelta osin juuri miesten tekemää ja tyypillistä juuri nuorten ja ryhmien keskuudessa

(Davidson & Canivez 2012; Kivivuori ym. 2018; Benjamin ym. 2020). Käsitykset väkivallan tekijästä miehenä, nuorena tai ryhmässä toimivana jäsenenä olivat tyypillisiä jokaisessa haastatteluryhmässä. Etnisen taustan, kansalaisuuden tai kulttuurin puitteissa väkivallan tekijöitä kuvattiin sekä ulkomaalaisiksi että suomalaisiksi, niin kuin väkivallan tekijät Suomessa todellisuudessa voivat ollakin. Väkivallan tekijää kuvattiin ulkomaalaiseksi etenkin ikääntyneiden ja raviurheilua harrastavien keskuudessa, mutta myös puolustusvoimilla työskentelevien keskuudessa. Opiskelijat sen sijaan mainitsivat kansalaisuuteen viitaten vain suomalaiset väkivallan tekijäksi tai muuten uhkaksi. Väkivallan tekijään liittyvät ulkonäön kuvaukset olivat tyypillisimpiä ikääntyneiden ryhmässä, jossa väkivallan tekijän kuvattiin pukeutuvan tummiin vaatteisiin ja huppuun sekä näyttävän synkältä tai herrasmieheltä. Kaikki käsitykset väkivallan tekijästä perustuivat joko haastateltavien omiin kokemuksiin, joissa he olivat nähneet tai kokeneet väkivaltaa tai väkivallantekoihin, joista haastateltavat olivat kuulleet tai lukeneet tai haastateltavien epäilyksiin väkivallan mahdollisesta tekijästä.

Haastateltavilla oli monenlaisia käsityksiä myös väkivallan mahdollisista syistä. Keskeisimmät syyt, joista väkivallan ajateltiin johtuvan, liittyivät kasvatukseen ja oppimiseen, mediaan, päihteisiin, mielenterveyteen, monikulttuurisuuteen ja segregatioon. Nämä syyt on tunnistettu myös aikaisemmissa tutkimuksissa väkivaltaa aiheuttaviksi syiksi (Huttunen 1992; Krug ym. 2005, 31, 33; Davidson & Canivez 2012; Kivivuori ym. 2018). Erityisesti kasvatukseen, mediaan, päihteiden käyttöön ja mielenterveyteen liittyvät tekijät on yhdistetty aikaisemmissa tutkimuksissa väkivallan taustalla vaikuttaviksi syiksi. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa sosioekonomisen aseman ja eriarvoisuuden on havaittu vaikuttavan merkittävästi väkivallan tekemiseen ja nämä tekijät voivat osittain liittyä tässä tutkimuksessa haastateltavien esille tuomaan monikulttuurisuuteen ja segregatioon väkivallan syinä (Gilligan 2000; Krug ym. 2005, 31, 33–34; Bos 2018, 16; Benjamin ym. 2020; Chan 2021). Monikulttuurisuuteen liittyen aikaisemmissa tutkimuksissa on myös havaittu, että yhteisöjen heterogeisuus liittyy väkivallan tekemiseen, mikä voi osaltaan viitata monikulttuurisuuteen (Krug ym. 2005, 33). Haastatteluryhmien välillä ei ollut merkittäviä eroja käsityksissä väkivallan syistä, vaan keskeisimmät syyt tulivat esille joka ryhmässä, mutta ryhmien välillä saattoi olla näkemuseroja samasta käsitetyistä syistä. Monikulttuurisuuteen liittyen esimerkiksi kaikki muut ryhmät paitsi opiskelijat näkivät monikulttuurisuuden itsessään väkivallan syynä, kun taas opiskelijat näkivät monikulttuurisuuteen liittyvät lieveilmiöt, kuten rasmin väkivallan syynä. Huomionarvoista

on, että tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät nostaneet väkivallan mahdolliseksi syyksi tämän tutkimuksen kannalta oleellista väkivallan mahdollista syytä, eli väkivallan tekijän häpeän tunteen kokemusta ja sen aiheuttamaa ahdistusta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että tutkimuksessa esille tullessiin käsityksiin väkivallan tekijöistä ja syistä kohdistuu erilaisia asenteita, jotka vaihtelevat negatiivisista asenteista neutraaleihin ja positiivisiin asenteisiin. Keskeisimmät asenteet, joita haastateltavat kohdistivat väkivallan käsitettyihin tekijöihin, joko väkivallan tekemiseen tai sen taustalla vaikuttaviin syihin liittyen olivat tuomitsevat, leimaavat, ennakkoluuloiset, arvottavat, neutraalit ja ymmärtävät asenteet. Nämä asenteet ovat pääasiassa yhteneviä aikaisempien tutkimusten kanssa, sillä aikaisempien tutkimusten mukaan väkivallan mahdolliseen tekijään sekä sen taustalla vaikuttaviin syihin kuten mielenterveys- ja päihdehäiriöihin voi kohdistua niin negatiivisia kuin positiivisiakin asenteita (Kjelsberg ym. 2007; Gerber & Jackson 2016). Tutkimusta nimenomaan väkivallan tekijään kohdistuvista asenteista on kuitenkin verrattaen vähän, sillä monet tutkimukset ovat tarkastelleet yleisesti rikollisia tai vankeja, ei vain väkivallan tekijöitä, joten spesifisti väkivallan tekijään keskittyvää tutkimusta tarvitaan lisää, jotta ymmärtäisimme ilmiötä paremmin. Tämä tutkimus antaa kuitenkin osviittaa siitä, että väkivallan tekijään voi kohdistua niin väkivallan tekemiseen kuin siihen liittyviin syihinkin kohdistuvia negatiivisia, neutraaleita ja positiivisia asenteita.

Tutkimuksessa esille tulleita negatiivisia asenteita olivat tuomitsevat, leimaavat ja ennakkoluuloiset asenteet. Tuomitsevat asenteet väkivallan käsitettyjä tekijöitä kohtaan tulivat ilmi haastateltavien tuomitsevista, syyllistävästä, kritisoivista ja rankaisevista suhtautumistavoista väkivallan tekijöihin. Tällaiset asenteet korostuivat erityisesti ikääntyneiden ryhmässä. Väkivallan mahdollisiin tekijöihin, kuten vankeihin ja rikollisiin kohdistuvia tuomitsevia asenteita on havaittu myös esimerkiksi Kjelsbergin ym. (2007) sekä Gerberin & Jacksonin (2016) tutkimuksissa. Leimaavat asenteet tulivat puolestaan esille haastateltavien väkivallan tekijöille antamista leimoista, jotka tulivat ilmi esimerkiksi haastateltavien nimityksistä ja oletuksista väkivallan tekijöitä kohtaan. Tutkimuksessa väkivallan tekijään liitettiin kahdenlaisia niin väkivallan tekemiseen kuin väkivallan taustalla oleviin syihin, kuten päihteiden käyttöön liittyviä leimoja. Tällainen tuplastigman mahdollisuus on havaittu myös esimerkiksi Boysenin & Gabreskin (2012), Mora-Ríosin ym. (2017) sekä Rovamon & Toikon (2019) tutkimuksissa. Lisäksi aikaisempaa tutkimusnäyttöä on leimaavista asenteista myös erikseen väkivallan tekijää sekä esimerkiksi mielenterveys-

ja päihdehäiriöitä kohtaan (Lowder ym. 2019; Procentese ym. 2020). Kolmas ja viimeinen tutkimuksessa keskeisesti esiin tullut negatiivinen asenne oli ennakkoluuloinen asenne. Ennakkoluulot tulivat tutkimuksessa esille haastateltavien ennakkoluuloisista ja kyseenalaistavista suhtautumistavoista väkivallan tekijöitä kohtaan. Leimaamisen tapaan ennakkoluulot liittyivät niin väkivallan tekijyyteen kuin sen taustalle liitettyihin syihin. Nämä tulokset ovat yhteneviä myös aikaisempien tutkimusten, kuten Boysenin & Gabreskin (2012), Mora-Ríosin ym. (2017), Lowderin ym. (2019) sekä Rovamon & Toikon (2019) tutkimusten kanssa. Lisäksi ennakkoluulojen on havaittu kohdistuvan usein johonkin etniseen taustaan, ikään, terveydentilaan, kulttuuriin ja sukupuoleen (Helkama ym. 2020), joten näin ollen tässä tutkimuksessa esille tulleet käsitykset väkivallan mahdollisesta tekijästä ovat ennakkoluuloja jo itsessään.

Tutkimuksesta esille tulleita neutraaleja ja positiivisia asenteita olivat arvottavat asenteet, neutraalit asenteet sekä ymmärtävät asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan. Arvottavat asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan tulivat tutkimuksessa esille haastateltavien ristiriitaisten, erittelevien ja vertailevien suhtautumistapojen kautta. Haastateltavat saattoivat esimerkiksi pitää joitakin väkivallan tekijöitä ja tekotapoja pahempina kuin toisia. Tällaiset suhtautumistavat väkivallan tekijää kohtaan olivat melko neutraaleja. Arvottavia asenteita väkivallan tekijää kohtaan on tullut esille myös aiemmissa tutkimuksissa, mutta hieman negatiivisemmassa valossa. Kjelsberg ym. (2007) esimerkiksi havaitsivat, että kovia ja pitkiä tuomioita halutaan etenkin väkivaltaisille ja seksuaalirikollisille. Yleisesti neutraalit asenteet väkivallan tekijöitä kohtaan tulivat tässä tutkimuksessa ilmi, kun haastateltavat kuvasivat väkivallan tekijää neutraaleilla, realistisilla ja rationaalisilla tavoilla. Nämä tulokset ovat yhteneviä myös esimerkiksi Goldin & Strousin (2017) tutkimuksen kanssa, jossa väkivallan tekijään havaittiin kohdistuvan monenlaisia asenteita, negatiivisia ja neutraaleja. Neutraalien asenteiden lisäksi tutkimuksesta nousi esille myös ymmärättäviä asenteita väkivallan tekijöitä kohtaan, ja nämä asenteet olivat sävyiltään positiivisia. Ymmärtävät asenteet tulivat esille haastateltavien väkivallan tekijöille kohdistamina ymmärtävinä, hyväksyvinä, puolustavina ja suojelevina suhtautumistapoina. Nämä tulokset ovat niin ikään yhteneviä aiemman tutkimuksen kanssa, kun esimerkiksi Kjelsberg ym. (2007) havaitsivat tutkimuksessaan vankeihin kohdistuvia positiivisia asenteita.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Tässä tutkimuksessa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja siten ottamaan tutkimusetiikka ja tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset huomioon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tutkimuksen tekemiseen kuuluu nimittäin merkittävä määrä päätöksentekoa, jonka myötä tutkijan tulee pohtia lukuisia eettisiä kysymyksiä koko tutkimusprosessin ajan (Eskola & Suoranta 1998). Eettisten kysymysten huomioon ottaminen onkin keskeinen osa tutkimusetiikkaa, eli toimintatapoja, jotka tutkijan on otettava huomioon eettisen ja kestävä tutkimustiedon tuottamiseksi (Vuori c). Tutkimusetiikka on puolestaan osa tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ja suomalaisen tiedeyhteisön yhteistyössä laatimaa hyvää tieteellistä käytäntöä, johon on niin ikään sitouduttava kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa avoimuutta, rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta läpi koko tutkimusprosessin, aiheenvalinnasta tutkimuksen julkaisuun saakka. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusetiikka on pyritty huomioimaan aiheenvalinnasta alkaen. Tutkimuksen aihe on eettisesti perusteltu, sillä väkivallaton elämä on jokaisen ihmisen perusihmisoikeus ja toisaalta jokainen ansaitsee tulla kohdelluksi inhimillisesti ja yhdenvertaisesti (YK 1948). Tästä huolimatta aiheita ja sen valintaa on jouduttu pohtimaan kriittisesti, sillä väkivalta on hyvin sensitiivinen aihe monesta eri näkökulmasta. Väkivallan käsittely voi nimittäin olla tutkimukseen osallistuville raskasta ja siihen voi liittyä henkilökohtaisia kokemuksia. Lisäksi tutkimuksesta tuotetulla tiedolla voi olla vaikutusta väkivallan tekijöihin ja uhreihin sekä näiden lähiyhteisöihin ja laajemmin yhteiskuntaan. Näistä syistä on ollut tärkeää, että tutkimuksessa tuotettu tieto on pyritty tuomaan esille mahdollisimman neutraalisti, ketään loukkaamatta, vähättelemättä, syylistämättä tai puolustelematta, mutta kuitenkin avoimesti eri näkökulmia esiin nostaen. Lisäksi koska tutkimuksen aihe perustuu väkivallan tekijään ja häneen asennoitumiseen, tutkimuksessa on ollut tärkeää tehdä ero väkivallan tekijään sekä yleisesti väkivaltaan asennoitumisen välille, sillä näillä on erilainen vaikutus väkivaltailmiöön. Tutkimuksen tarkoituksena ei siten ole ollut lisätä väkivallan hyväksyviä asenteita tai kannustaa niihin, vaan nimenomaan keskittyä väkivallan tekijään liittyviin asenteisiin ja näiden vaikutukseen.

Tutkimuksen aiheenvalinnan lisäksi tutkimusetiikka tulee ottaa oleellisesti huomioon myös tutkimuslupiin, aineistonkeruuseen sekä tutkimukseen osallistuvien tietoiseen

suostumukseen, informointiin ja tietosuojaan liittyen (Kuula-Luumi). Tässä tutkimuksessa nämä asiat on huomioitu jo toisaalla, sillä tutkimuksessa käytettiin valmiiksi kerättyä aineistoa. Tästä johtuen tutkimuslupaan, aineistonkeruuseen sekä tutkimukseen osallistujien suostumukseen, tiedottamiseen ja tietosuojaan liittyvät asiat oli hoidettu jo toisaalla, eikä niihin tarvinnut ryhtyä uudestaan tämän tutkimuksen puitteissa. Tutkimusaineisto oli myös jo ennalta anonymisoitu, eli myös anonymiteettiin liittyvät tekijät oli huomioitu jo ennen tämän tutkimuksen aloittamista. Ennen tämän tutkimuksen aloittamista tutkijan tuli kuitenkin selvittää aineiston käyttömahdollisuus ja aikaisemmat tutkimukset, joissa aineistoa oli käytetty. Tämän tutkimuksen tutkimusaineiston käyttöä varten tutkija pyysi vielä varmistuksen tutkimuksen ohjaajalta sekä tutkimusentekoon kuuluvan seminaarin ohjaajalta. Lisäksi Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon, josta tutkimusaineisto on peräisin, tuli tehdä selvitys aineiston käyttötarkoituksesta ennen kuin se myönnettiin tutkijan käyttöön.

Vuoren (c) mukaan tutkija on loppujen lopuksi vastuussa myös tieteestä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että uuden ja merkityksellisen tiedon tuottaminen on tutkimuksen keskeisenä tarkoituksena sekä sitä, ettei tutkimustuloksia esimerkiksi vääristetä (Vuori c). Lisäksi hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksessa tulee käyttää tieteellisen tutkimuksen ja eettisyyden kriteerit täyttäviä tutkimus-, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksessa tulee myös kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla heidän tutkimuksiinsa täsmällisellä ja asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023.) Tässä tutkimuksessa on pyritty huomioimaan näitä lähtökohtia. Tutkimuksessa on pyritty uuden ja merkityksellisen tiedon tuottamiseen täyttämällä mahdollista tiedonaukkoa väkivallan tekijään liittyvistä asenteista, tutkimustuloksia kuitenkin vääristämättä. Tutkimustulosten vääristäminen on pyritty välttämään systemaattisella ja tarkalla aineiston analysoinnilla sekä huomioimalla ilmiöön liittyvät monet eri näkökulmat tutkimusaiheen rajauksen puitteissa. Lisäksi tutkija on pyrkinyt kirjoittamaan tutkimustulokset auki mahdollisimman neutraalilla ja selkeällä tavalla. Tutkimusmenetelmänä on käytetty tutkimukseen soveltuvaa menetelmää ja analyysitapaa, joiden valinta ja valinnanperusteet on tuotu tutkimuksessa läpinäkyvästi esille. Tutkimusmenetelmää on myös käytetty huolella ja siihen liittyviin tekijöihin perehdyttiin ennen tutkimusta perinpohjaisesti, jotta menetelmän ja analyysitavan avulla saataisiin tieteelliset ja eettiset kriteerit täyttäviä tuloksia. Tiedonhankintamenetelmät täyttävät niin ikään tieteellisen tutkimuksen kriteerit, sillä tiedonhakua tehtiin aiheen kannalta

relevanteissa tietokannoissa ja hankittuun tieteelliseen tietoon viitattiin aina selkeillä, asianmukaisilla ja yhtenevillä tavoilla.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa, että tutkimus on eettisesti korkeatasoinen ja luotettava. Luotettavuuden arviointi tutkimuksen jokaisessa vaiheessa onkin keskeinen ja tärkeä osa tutkimusprosessia. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole kuitenkaan mitään yksiselitteistä ohjetta. Tärkeää on, että luotettavuutta arvioidaan koko tutkimusprosessin ajan, tutkimusaiheen valinnasta ja perustelusta tutkimuksen raportointiin. Tästä syystä tutkimuksen jokaisen vaiheen ja tutkimuksen kulun on tultava tutkimusraportista esille selkeästi ja läpinäkyvästi. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tässä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta on pohdittu tutkimuksen jokaisessa vaiheessa ja tutkimuksen kulku ja vaiheet on pyritty tuomaan mahdollisimman selkeästi esille myös tutkimusraportissa. Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty arvioimaan Eskolan & Suorannan (1998) esittelemien uskottavuus, siirrettävyys ja vahvistuvuus kriteerien avulla.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointi alkoi tutkimusaiheen ja tutkimuksen tarkoituksen määrittelystä. Koska tässä tutkimuksessa oli alusta asti tiedossa, että tutkimuksessa käytetään tiettyä valmista aineistoa, tuli tutkijan suhteuttaa tutkittava ilmiö aineistoon, jolloin tutkimuksessa tarkasteltava ilmiö määräytyi ennen kaikkea kyseisen aineiston perusteella, mutta myös tutkijan tiedonintressien sekä tutkimustarpeen perusteella. Tämän jälkeen oli tärkeää rajata tarkasti se, mitä ollaan tutkimassa ja miksi. Tähän rajaukseen päästiin lukuisten tiedonhankintakierrosten jälkeen, kun tutkija tarkasteli, mitä aiheesta oli jo aiemmin tutkittu ja toisaalta mihin tutkimuksessa käytettävää aineistoa oli aiemmin käytetty. Tutkittava ilmiö ja sen perustelut sekä tarkempi aiheenrajaus ja tutkimuskysymykset onkin pyritty tuomaan tutkimusraportissa selkeästi esille. Tutkimusaiheen perustelut ja rajaus eivät ole kuitenkaan aukottomia tutkittavan ilmiön moniulotteisuuden vuoksi, mutta ne on pyritty tuomaan esille mahdollisimman selkeästi.

Tutkimuksen luotettavuuteen on pyritty tutkimusaiheen selkeän perustelun ja rajauksen lisäksi myös tutkimuksen kannalta oleellisten käsitteiden tarkan määrittelyn ja rajaamisen kautta. Lisäksi tutkimuksessa on esitelty aiheen kannalta olennaisia aiemmin tehtyjen

tieteellisten tutkimusten tutkimustuloksia. Sekä käsitteiden määrittelyssä että aikaisemman tutkimuksen esittelyssä on arvioitu lähteiden luotettavuutta. Aikaisempien tutkimusten tuloksia esiteltäessä on pääasiassa käytetty vain vertaisarvioitua ulkomaalaista ja suomalaista tutkimusta, jota on haettu Tampereen yliopiston tietokannoista. Vaikka tämä tutkimus sijoittuu suomalaiseen kontekstiin, on tutkimuksessa haluttu käyttää myös kansainvälistä kirjallisuutta ja tutkimusta väkivallan globaalin esiintyvyyden ja universaalien luonteen vuoksi. Tutkimuksessa lähteiden käyttö on tuotu esille yhtenevin ja asianmukaisin lähdeviittein, jotka löytyvät huolellisesti laaditusta lähdeluettelosta. Väkivaltaan liittyen on tehty todella paljon tutkimusta, joten tämän tutkimuksen kannalta oleellisten tiedon löytämiseksi on ollut tärkeää, että tiedonhaku on rajattu tarkasti tutkimuksen aiheen mukaan. Tästä johtuen voi kuitenkin olla mahdollista, että tutkimuksen kannalta oleellista tutkimustietoa on jäänyt huomaamatta ja täten tutkimuksen ulkopuolelle. Lähteitä on kuitenkin pyritty käyttämään mahdollisimman runsaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi, koska tutkimus toteutettiin aineistolähtöisesti, on tutkimuksessa esiteltyjä aiempia tutkimustuloksia ja kirjallisuutta hankittu suhteessa tämän tutkimuksen tuloksiin. Tätä tiedonhankintaa on tehty kuitenkin niin, ettei tutkimukseen ole tarkoituksella valittu vain tutkimustuloksia vahvistavia tuloksia, vaan kaikenlainen tutkimukseen liittyvä aiempi tieto on pyritty esittelemään avoimesti.

Vaikka tiedonhaku on pyritty toteuttamaan huolellisesti ja tutkimuksessa on pyritty nojaamaan vertaisarvioituun aikaisempaan tutkimukseen ja muutenkin luotettaviin lähteisiin, ei ihan kaikkea tutkimuksen teoriataustan tietoa voi ottaa annettuna. Esimerkiksi väkivallan yleisyyteen liittyviä lukuja, joita on esitelty tämän tutkimuksen luvussa 2, ei voi pitää absoluuttisena totuutena, sillä väkivaltaan liittyvät yleisyysluvut ovat usein aliarvioituja, koska kaikki tieto väkivallasta ei päädy rekistereihin ja viranomaisten tietoon (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2018). Niin ikään väkivallan terveysseuraukset sekä väkivallan taustalla olevat syyt, joita tämän tutkimuksen luvussa kaksi on esitelty, ei ole absoluuttisia totuuksia ja vain osa ilmiöstä on pystytty kuvaamaan, sillä väkivallan vaikutukset ja syyt voivat olla hyvin moniulotteisia ja kumulatiivisia, joten niitä on mahdotonta kuvata täysin yksiselitteisesti (Olofsson ym. 2012; Williams & Donnelly 2014; Rivara ym. 2019; Andersen & Christensen 2022). Huomionarvoista tutkimuksen teoriaosuuden (luvut 2-4) tiedon luotettavuutta arvioitaessa on myös se, että tutkimuksen luvussa kolme asenteen määritelmää, syitä ja seurauksia on tarkasteltu pitkälti vain sosiaalipsykologian näkökulmasta. Luvussa neljä esille tulleet asenteet ja niiden vaikutukset ovat myös vain osa

ilmiötä, sillä yksittäisen asenteen vaikutusta yksilön hyvinvointiin on vaikea rajata muista hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Howe & Krosnick 2017; Helkama ym. 2020). Väkivaltaan ja asenteisiin liittyvien ilmiöiden monimuotoisuus ja kumulatiivisuus ovat tehneet mahdottomaksi sen, että aiheesta olisi voitu esitellä aiemman tutkimuksen kautta absoluuttisia ja ainoita oikeita, tarkkaan rajattuja totuuksia, eikä se ole ollut tutkimuksen tarkoituksaan.

Kuten teoriaosuudessa esitelty aiempi tutkimustieto, myöskään tämän tutkimuksen analyysin tuloksena saatu tutkimustieto ei ole absoluuttista tai yleistettävää. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole missään kohtaa ollut luoda yleistyksiä tai muuten yleistää tuloksia, vaan saada erilaisten ihmisten näkökulmasta näytteitä siitä, millaisia käsityksiä ja asenteita ihmisillä voi mahdollisesti olla väkivallan tekijää kohtaan. Tämä tarkoitus on myös tuotu selkeästi esiin tutkimuksessa, kuten muutkin tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitukset. Vaikka tutkimustuloksia ei voida yleistää, niiden voidaan katsoa olevan luotettavia, sillä analyysi tehtiin huolella, metodologiseen viitekehykseen ja ohjeisiin nojaten. Lisäksi koska tämän tutkimuksen tarkastelun keskiössä oli täysin eri ilmiö kuin mitä varten aineisto alun perin kerättiin, eikä haastateltavilta näin ollen kysytty tämän tutkimuksen aiheeseen liittyvistä käsityksistä ja asenteista erikseen, voidaan analyysin tuloksena esille tulleiden käsitysten ja asenteiden katsoa olevan autenttisia. Tutkimuksen luotettavuutta lisää vielä myös se, että analyysivaiheessa saatiin tutkimuksen ohjaajan sekä tutkimusprosessiin kuuluvan seminaariyhteisön tiivistä tukea ja vertaispalautetta. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset on pyritty raportoimaan ilman turhaa yleistämistä ja tulkintaa, tuomalla tuloksia esille moninäkökulmaisina ja haastateltavien kokemuksia painottaen.

Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös tähtäämällä jatkuvaan objektiivisuuteen tutkijan oman subjektiviteetin aktiivisella tiedostamisella. Oman toimijuuden pohtiminen suhteessa tutkimuksen tekemiseen onkin tärkeää juuri tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Kuten aiemmin tutkimuksessa on mainittu, tutkijalla on ollut jo ennen tutkimuksen aloittamista tiettyjä ennakkokäsityksiä ja -tietoja väkivallasta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Koska tutkimuksessa on käytetty valmiiksi kerättyä aineistoa, tutkijan ennakkokäsitykset ja -tiedot eivät ole vaikuttaneet aineistonkeruuseen, mutta ne on tullut ottaa huomioon muissa tutkimuksen vaiheissa, kuten tutkimusaineistoa analysoitaessa. Tutkijan tuleekin olla mahdollisimman objektiivinen, mikä tarkoittaa laadullisen tutkimuksen kontekstissa sitä, että tutkijan omat uskomukset, asenteet ja arvostukset eivät saa liikaa vaikuttaa tutkimuksen

tekemiseen (Eskola & Suoranta 1998). Tähän pyrittiin tässä tutkimuksessa tutkijan toimijuuden ja ennakkokäsitysten jatkuvalla tiedostamisella ja arvioimisella. Lisäksi tutkimus toteutettiin induktiivisesti, mikä mahdollisti sen, että tutkittavien näkemykset ja tulkinnat pääsivät aidosti ja kokonaisuudessaan tutkimustulosten keskiöön, tutkijan ennakkokäsityksistä huolimatta.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin arvioimaan aiemmin mainittujen uskottavuus, siirrettävyys ja vahvistuvuus kriteerien avulla. Uskottavuudella tarkoitetaan, että tutkija huomioi vastaavatko hänen omat käsityksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Siirrettävyys tarkoittaa puolestaan sitä, että vaikka laadullisen tutkimuksen tuloksia ei ole mahdollista yleistää, niiden siirrettävyys olisi kuitenkin periaatteessa mahdollista. Vahvistuvuus viittaa taas siihen, että aiemmat samaa ilmiötä tarkastelleet tutkimukset tukevat käsillä olleessa tutkimuksessa tehtyjä tulkintoja. (Eskola & Suoranta 1998.) Tässä tutkimuksessa uskottavuus, siirrettävyys ja vahvistuvuus kriteerit täyttyivät ainakin osittain. Uskottavuuden osalta tutkijan omat käsitykset ja tulkinnat vastasivat ainakin pääpiirteissään tutkittavien käsityksiä. Tutkija osasi esimerkiksi odottaa, että tutkittavat osaavat nimetä väkivallan syitä ja että heillä on erilaisia asenteita, niin positiivisia kuin negatiivisiaakin, väkivallan tekijää kohtaan. Ihan kaikki tutkittavien käsitykset eivät vastanneet tutkijan käsityksiä tai odotuksia, mutta pääpiirteissään näin oli. Siirrettävyyteen liittyen tutkimuksen tulosten ikään kuin suuret linjat ovat hyvinkin yleistettävissä. Tässä tutkimuksessa tulokseksi saatiin nimittäin erilaisia käsityksiä ja asenteita väkivallan tekijöistä ja syistä, jotka ovat pääpiirteissään yleistettävissä. Tästä esimerkkinä vaikka se, että väkivallan tekijään voi kohdistua vaihtelevia asenteita. Vahvistuvuuden osalta tutkimuksen tulosten voidaan katsoa olevan vahvistettavia, sillä aikaisemmissa samantapaista ilmiötä tarkastelevissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia kuin tässä tutkimuksessa.

7.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Sanotaan, että yhden tutkimuksen loppu on toisen alku (Alasuutari 2011). Näin on myös tässä tutkimuksessa. Aikaisempaan tutkimukseen pohjaten on selvää, että erilaisilla asenteilla voi olla merkittäviä vaikutuksia asenteiden kohteina oleviin ihmisiin. Erityisesti leimaavat, tuomitsevat, ennakkoluuloiset ja muut negatiiviset asenteet voivat olla yksilön hyvinvoinnin ja paranemisen sekä sitä kautta muun väestön ja koko yhteiskunnan kannalta

haitallisia. Tutkimusta yksinomaan väkivallan tekijään kohdistuvista asenteista on kuitenkin verrattaen vähän, joten tällaista tutkimusta tarvitaan lisää, jotta ymmärtäisimme ilmiötä paremmin. Tämä tutkimus yhdessä aikaisempien tutkimusten kanssa antaa vahvan näytön siitä, että väkivallan tekijään voi kohdistua niin väkivallan tekijyyteen kuin väkivallan tekijään liittyviin syihin liittyen erilaisia asenteita, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia väkivallan tekijään ja sitä kautta koko väkivaltaongelmaan. Asenteisiin liittyvän laadullisen tutkimuksen lisäksi myös asenteiden vallitsevuutta ja niiden taustalla vallitsevia syitä mittaavilla määrällisillä tutkimuksilla voisi olla potentiaalia väkivallan tekijään liittyvien asenteiden tutkimuksessa.

Väkivallan ennaltaehkäisyn onnistumisen näkökulmasta tämän tutkimuksen arvon voidaan katsoa liittyvän siihen, että tutkimuksen painopiste on ollut sekä väkivallan tekijässä että tähän kohdistuvissa asenteissa. Väkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmasta on nimittäin tärkeää keskittyä uhrien auttamisen lisäksi myös väkivallan tekijän auttamiseen, mikä niin ikään auttaa ja suojelee myös uhreja. Tähän liittyen esimerkiksi Procentese ym. (2020) totesivat tutkimuksessaan, että niin kauan kun julkiset politiikat ja interventiot koskevat vain uhreja, ongelma ei ratkea, vaan se siirtyy aina seuraavalle uhrille. Tutkimuksen arvona voidaan nähdä väkivallan tekijään keskittymisen lisäksi myös asenteiden ja niiden merkityksen esiin tuomisen. Asenteiden tiedostaminen nimittäin mahdollistaa niihin vaikuttamisen ja sitä kautta niiden muuttamisen.

Väkivallan tekijään liittyvien asenteiden tiedostamisen, niiden merkityksen ymmärtämisen ja niihin vaikuttamisen voidaan katsoa olevan tärkeää eri näkökulmista. Aikaisempien tutkimusten mukaan väkivallan tekijään tai mahdolliseen tekijään kohdistuvat asenteet voivat vaikuttaa merkittävästi tekijän ja hänen läheistensä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, tekijän avun saantiin ja palveluihin hakeutumiseen sekä väkivaltaisen käytöksen jatkamiseen (Gilligan 2000; Frischknecht ym. 2011; Mora-Ríos ym. 2017; Rovamo & Toikko 2019). Muun muassa näistä syistä asenteilla on merkittävä vaikutus koko väkivaltaongelmaan, jonka vuoksi asenteiden tiedostaminen ja niihin vaikuttaminen olisi tärkeää. Tähän liittyen merkittävä jatkotutkimusaihe voisi olla esimerkiksi se, kuinka hyvin ihmiset, niin tavalliset kansalaiset kuin eri ammattilaiset ja viranomaiset tiedostavat ja tietävät heidän asenteidensa moniulotteisista vaikutuksista ja merkityksistä. Lisäksi sen tutkiminen, mistä väkivallan tekijään liittyvät asenteet ovat peräisin sekä miten väkivallan tekijään kohdistuvia negatiivisia asenteita voitaisiin vähentää ja positiivisia asenteita

vahvistaa, olisi asenteiden muutoksen ja sitä kautta väkivaltaongelmaan vaikuttamisen kannalta tärkeä jatkotutkimusaihe.

Väkivallan tekijään kohdistuviin asenteisiin liittyvä lisätutkimus on perusteltua, sillä lisätietoa aiheesta tarvitaan, jotta esimerkiksi oikeanlaista koulutusta voitaisiin kohdentaa ammattilaisille ja päättäjille. Näin ollen väkivallan tekijöitä kohtaan voitaisiin muodostaa rakentavampia ja kestävämpiä suhtautumistapoja ja sitä kautta väkivallan tekijälle voitaisiin kohdentaa apua ja tukea ja näin ollen väkivaltaa pystyttäisiin mahdollisesti vähentämään. Yksi peruste lisätutkimukselle on myös se, että aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, ettei kovilla tuomioilla ole positiivisia vaikutuksia väkivallan vähenemiseen, pikemminkin päinvastoin (Gilligan 2000). Tästä huolimatta esimerkiksi Gerberin & Jacksonin (2016) tutkimuksessa on havaittu, että konservatiivinen poliittinen oikeisto on kovien rankaisujen kannalla kun taas liberaalipoliittinen vasemmisto ajattelee, että rikollisuuden syyt löytyvät enemmän rakenteellisesta taloudellisesta eriarvoisuudesta ja syrjinnän ongelmista. Tätä vasemmistolaisesta näkökulmasta tukee myös aikaisempi tutkimus ja esimerkiksi Gilligan (2000) on esittänyt väitteen siitä, että väkivaltaa voidaan estää vain jos moraalinen ja oikeudellinen lähestymistapa väkivaltaan korvattaisiin kansanterveyden lähestymistavalla. Tästä johtuen voisi olla paikallaan, että pohdittaisiin, millainen merkitys olisi, jos poliittisten päätösten tulisi perustua aina tutkittuun tietoon. Kaiken kaikkiaan väkivallan ennaltaehkäisy kannalta väkivallan tekijään suhtautuminen kansanterveydellisestä, auttavasta ja ymmärtäväisestä näkökulmasta, rangaistavuuden ja tuomitsevuuden sijaan näyttäisi olevan vaikuttava tapa estää ja ehkäistä väkivaltaa. Tässä asenteisiin vaikuttamisella on merkittävä vaikutus.

LÄHDELUETTELO

Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. [E-kirja]. Viitattu 20.1.2023

<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685030>

Andersen, L. & Christensen, T. (2022). Taking Prior Sick Leave Patterns Into Account When Estimating Health Consequences of Violence on the Job. *AAOHN journal*, 70(11), 515–524.

Viitattu 19.4.2023

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/21650799221096994>

Benjamin, S., Koirikivi, P. & Kuusisto, A. (2020). Lukiolaisnuorten käsityksiä oppilaitosten roolista väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä. *Kasvatus*, 51(4), 467–480.

Viitattu 17.4.2023

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/331778>

Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J. & Siukola, R. (2019). Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpäperi 1/2020. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952343-211-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bohner, G. & Wänke, M. (2002). Attitudes and attitude change. New York: Psychology Press. [E-kirja]. Viitattu 17.4.2023

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=1656137>

Bos, K. (2018). Why people radicalize: How unfairness judgments are used to fuel radical beliefs, extremist behaviors, and terrorism. New York, NY: Oxford University Press.

Boysen, G. & Gabreski, J. (2012). The Effect of Combined Etiological Information on Attitudes About Mental Disorders Associated with Violent and Nonviolent Behaviors.

Journal of Social and Clinical Psychology, 31(8), 852–877. Viitattu 17.4.2023

<https://DOI:10.1521/jscp.2012.31.8.852>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3: 77–101. Viitattu 19.1.2023

[10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa)

Chan, H. (2021). The Pro-Democracy Movement in Hong Kong: Psychosocial Risk Factors and Hong Kongers' Attitudes toward Violence. *Deviant behavior*, 43(10), 1173–1192. Viitattu 19.4.2023

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1080/01639625.2021.1950517>

Davidson, M. & Canivez, G. (2012). Attitudes Toward Violence Scale: Psychometric Properties With a High School Sample. *Journal of interpersonal violence*, 27(18), 3660–3682. Viitattu 17.4.2023

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0886260512447578>

Durand, G., Metcalfe, R., Arbone, I-S. & Widiger, T. (2019). Affinity Between Us: Examining How Psychopathic Traits Influence the Stigmatization of Psychiatric Disorders. *Personality disorders*, 10(6), 551–556. Viitattu 17.4.2023

<http://dx.doi.org/10.1037/per0000362551>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. [E-kirja]. Viitattu 11.1.2023

<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685047>

Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_w eb.pdf

Farhud, D. D. (2015). Violence as a Threatening Factor to Public Health. *Iranian Journal of Public Health*, 44(8), 1033–1035. Viitattu 17.4.2023

<https://www.proquest.com/docview/1711052977?accountid=14242&parentSessionId=7eR4U14Le2y%2BkxwWydUMBD2y6%2F6xbRxM829LtNWe7z8%3D&pq-origsite=primo>

Frischknecht, U., Beckmann, B., Heinrich, M., Kniest, A., Nakovics, H., Kiefer, F., Mann, K. & Hermann, D. (2011). The Vicious Circle of Perceived Stigmatization, Depressiveness, Anxiety, and Low Quality of Life in Substituted Heroin Addicts. *European Addiction Research*, 17(5), 241–249. Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.1159/000328637>

Gerber, M. & Jackson, J. (2016). Authority and Punishment: On the Ideological Basis of Punitive Attitudes towards Criminals. *Psychiatry, psychology, and law*, 23(1), 113–134. Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.1080/13218719.2015.1034060>

Gilligan, J. (2000). Violence in public health and preventive medicine. *The Lancet*, 355(9217), 1802–1804. Viitattu 24.4.2023

[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(00\)02307-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(00)02307-2)

Glasman, L. & Albarracín, D. (2006). Forming Attitudes That Predict Future Behavior: A Meta-Analysis of the Attitude-Behavior Relation. *Psychological Bulletin*, 132(5), 778–822. Viitattu 17.4.2023

<https://oce-ovid-com.libproxy.tuni.fi/article/00006823-200609000-00009/HTML>

Gold, A. & Strous, R. (2017). Second thoughts about who is first: the medical triage of violent perpetrators and their victims. *Journal of medical ethics*, 43(5), 293–300. Viitattu 17.4.2023

<http://DOI:10.1136/medethics-2016-103496>

Gubrium, J. & Holstein, J. (1997). *The New Language of Qualitative Method*. Oxford: Oxford University Press.

Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvoori, J., Lönnqvist, J-E., Hankonen, N., Renvik, T., Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. (2020). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Edita. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Howe, L. & Krosnick, J. (2017). Attitude Strength. *Annual Review of Psychology*, 68(1), 327–351. Viitattu 17.4.2023

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1146/annurev-psych-122414-033600>

Huttunen, M. (1992). Väkivaltainen potilas. *Lääketieteellinen aikakauskirja duodecim*, 108(3). Viitattu 17.4.2023

<https://www.duodecimlehti.fi/duo20054>

Jokinen, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 18.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/>

Juhila, K. (a). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 18.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Juhila, K. (b). Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 18.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>

Kettunen, J. Fenomenografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 18.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/fenomenografia/>

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. (2018). Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus. [E-kirja]. Viitattu 24.4.2023

<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523455306>

Kjelsberg, E., Skoglund, T. & Rustad, A-B. (2007). Attitudes towards prisoners, as reported by prison inmates, prison employees and college students. BMC public health, 7(1). Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.1186/1471-2458-7-71>

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. (2018). Helsinki.fi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Tutkimus. Tutkimushankkeita. Viitattu 24.4.2023

<https://www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti/tutkimus/tutkimushankkeita>

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (2005). Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveysten edistämisen keskus ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 19.1.2023

https://thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692

Kuula-Luumi, A. Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 25.4.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>

Lowder, E., Ray, B. & Gruenewald, J. (2019). Criminal Justice Professionals' Attitudes Toward Mental Illness and Substance Use. Community Mental Health Journal, 55(3), 428–439. Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.1007/s10597-019-00370-3>

McKneally, M. & Sade, R. (2003). The prisoner dilemma: should convicted felons have the same access to heart transplantation as ordinary citizens? Opposing views. *The Journal of thoracic and cardiovascular surgery*, 125(3), 451–453. Viitattu 17.4.2023

<http://doi:10.1067/mtc.2003.61>

Mora-Ríos, J., Ortega-Ortega, M. & Medina-Mora, M. (2017). Addiction-related stigma and discrimination: A qualitative study in treatment centers in Mexico City. *Substance Use & Misuse*, 52(5), 594–603. Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.1080/10826084.2016.1245744>

Näkemyksiä väkivallasta ja rikostiedon lähteet 2017 [aineisto-opas]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [tuottaja ja jakaja], 2019.

Olofsson, N., Lindqvist, K., Shaw, B. & Danielsson, I. (2012). Long-term health consequences of violence exposure in adolescence: a 26-year prospective study. *BMC public health*, 12(1), 411–411. Viitattu 19.4.2023

<https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-411>

Procentese, F., Fasanelli, R., Carnevale, S., Esposito, C., Pisapia, N., Arcidiacono, C. & Napoli, I. (2020). Downside: The Perpetrator of Violence in the Representations of Social and Health Professionals. *International journal of environmental research and public health*, 17(19). Viitattu 17.4.2023

<https://doi.org/10.3390/ijerph17197061>

Rao, H., Mahadevappa, H., Pillay, P., Sessay, M., Abraham, A. & Luty, J. (2009). A study of stigmatized attitudes towards people with mental health problems among health professionals. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 16(3), 279–284. Viitattu 17.4.2023

<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1111/j.1365-2850.2008.01369.x>

Rikoslaki 1889/39. Julkaisu Oikeusministeriön Finlex-palvelussa, osiossa Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 24.4.2023

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>

Rivara, F., Adhia, A., Lyons, V., Massey, A., Mills, B., Morgan, E., Rowhani-Rahbar, A. (2019). The effects of violence on health. *Health Affairs*, 38(10), 1622–1629, A1-A6.
<https://doi.org/10.1377/hlthaff.2019.00480>

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2013). Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.

Rovamo, E. & Toikko, T. (2019). Päihde- ja mielenterveystyöhön kohdistetut negatiiviset asenteet ja assosiatiivinen stigma. *Yhteiskuntapolitiikka*, 84(3), 281–291. Viitattu 17.4.2023
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220162>

Silverman, D. (2010). *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. Thousand Oaks: SAGE

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkójulkaisu]. ISSN=2342-9151. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 24.4.2023
<https://stat.fi/tilasto/rpk>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Väkivalta. Väkivallan muodot. Viitattu 24.4.2023
<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>

Tietoarkisto. Tietoarkisto organisaationa. Viitattu 15.11.2022
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/#tietoarkistoorganisaationa>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi [E-kirja]. Viitattu 25.4.2023
<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö. HTK. Viitattu 25.4.2023
<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Vargas, L. (2020). Mental health consequences of violence in Mexico: a qualitative analysis of provider perspectives. *Injury prevention*, 26(1). Viitattu 19.4.2023

[DOI:10.1136/injuryprev-2020-savir.84](https://doi.org/10.1136/injuryprev-2020-savir.84)

Vuori, J. (a). Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 8.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/>

Vuori, J. (b). Yleiset analyysitavat. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 20.1.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/yleiset-analyysitavat/>

Vuori, J. (c). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [Tietoarkisto]. Viitattu 25.4.2023

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Wallace, G. (2019). Condemning or Condoning the Perpetrators? *International Humanitarian Law and Attitudes Toward Wartime Violence*. *Law & social inquiry*, 44(1), 192–226. Viitattu 17.4.2023

<http://DOI:10.1017/lsi.2018.22>

Williams, D.J. & Donnelly, P.D. (2014). Is violence a disease? Situating violence prevention in public health policy and practice. *Public health*, 128(11), 960–967. Viitattu 24.4.2023

<https://doi.org/10.1016/j.puhe.2014.09.010>

Yhdistyneet kansakunnat. (YK). Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistus 10.12.1948. Viitattu 25.4.2023

<https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>